

№ 117483

5169

การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง
จังหวัดกาฬสินธุ์

คมสันต์ เสวยราช

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
พ.ศ. 2558

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของ นายคมสันต์ เสวยราช แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.พรวิมล ศรีประเสริฐ) ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
(ผู้แทนบัณฑิตวิทยาลัย)

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ นิกรพิทยา) กรรมการสอบวิทยานิพนธ์
(ผู้ทรงคุณวุฒิ)

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัชรินทร์ สุทธิชัย) กรรมการ
(อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก)

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมเกียรติ เกียรติเจริญ) กรรมการ
(อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.บุภาพร บุภาค)
คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สนิท ดีเมืองซ้าย)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
วันที่.....เดือน.....พ.ย. 2558 พ.ศ.....

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า จำแนกตามเพศ และระดับการศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และจำแนกตามอาชีพ และตำบลที่อาศัยอยู่ โดยรวมแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้แก่ ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย คือ การให้ความช่วยเหลือและดูแลความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน และประสานงานกับหน่วยงาน ทั้งภายในและภายนอกหมู่บ้าน ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม คือ การส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง และการพัฒนาในด้านการเกษตรลักษณะ ผสมผสาน ด้านการอำนวยความสะดวกและกฎหมายให้กับประชาชน คือ การประชาสัมพันธ์ หรือให้คำแนะนำในข้อกฎหมายเบื้องต้นที่ประชาชนควรทราบ และการระงับข้อพิพาทเมื่อ ประชาชนมีข้อขัดแย้งกัน ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีและสิ่งแวดล้อม และด้านการบริการและการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น คือ การป้องกันและปราบปรามการกระทำผิด เกี่ยวกับยาเสพติด และมีความเข้าใจในหน้าที่รวมถึงบทบาทของตนเองที่จะต้องพึงปฏิบัติต่อ ชุมชนอย่างแท้จริง

TITLE : Work Performance Based on the Roles of Village Headmen in
Koawong district, Kalasin Province.

AUTHOR : Komsan Sawoeirach   **DEGREE :** M.P.A. (Public Administration)

ADVISORS : Asst. Prof. Dr. Watcharin Sutthisai   Major Advisor

Asst. Prof. Dr. Somkiat Kaitjareon   Co-advisor

RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY, 2015

ABSTRACT

This research aimed to study and the compare work performance based on the roles of village headmen in Koawong district, Kalasin Province. The classifying people according to gender, occupation, education, and district residents, and to study the suggestions regarding the work performance based on the roles of village headmen in Koawong district, Kalasin Province. The sample was family leaders in Koawong district, Kalasin Province, consist of 388 persons with Taro Yamane's sampling size setting; they were selected by through stratified random sampling and simple random sampling. The instrument for collecting data was the rating scale questionnaire with reliability value at 0.95. The Statistics for analyze were frequency, percentage, arithmetic mean and standard deviation. Testing hypothesis by *t*-test and ONE Way ANOVA (*F*-test)

The results found are as follows.

1. The work performance based on the roles of village headmen in Koawong district, Kalasin Province was found as a whole at a high level, considering by aspects was all aspect were in the high level, sorting the arithmetic mean from highest to lowest; the provision of justice and law to the people, the governing and peacefulness, the natural resource and environment, the service delivery and other laws, and the economic and social development, respectively.

2. The comparison of opinion of the people classified by their gender and education villages toward work performance of the villages in the area of Koawong district, Kalasin Province by overall was different by the statistic at .05 level, and classified by their occupation and district residents by overall was not different by the statistic at .05 level.

3. The suggestions for the work performance based on the roles of village headmen in Koawong district, Kalasin Province were as follows; the governing and peacefulness is to provide assistance and peace within the village and coordination with other organizations both inside and outside the community, the economic and social development is to promote economic development and self-reliance and the development of agriculture in the blend, the provision of justice and law to the people is to promote or provide legal advice to the public should know the basics and to settle disputes when they have a conflict, the natural resource and environment is to promote ecotourism and cultural preservation heritage and environment, and the service delivery and other laws is to preventing and combating crime is on drugs and have an understanding of functions, including their role to conduct the community entirely.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี โดยได้รับการแนะนำอย่างดียิ่งจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัชรินทร์ สุทธิชัย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมเกียรติ เกียรติเจริญ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ผู้วิจัยรู้สึกสำนึกในความกรุณาของท่านที่มีต่อการทำวิทยานิพนธ์นี้ ทำให้ชีวิตการทำงานเต็มไปด้วยการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และรองศาสตราจารย์ ดร.พรปวีณ์ ศรีประเสริฐ ผู้แทนบัณฑิตวิทยาลัยสอบวิทยานิพนธ์ และ รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ นิกรพิทยา ผู้ทรงคุณวุฒิสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและคำปรึกษาแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ ว่าที่ ร.ต.จักรกริช เจียมตัว ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา คุณนิตยา พลกล้า ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา และคุณเกษตร ธรรมเกษตร ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล ที่ได้กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบ เพื่อให้วิทยานิพนธ์นี้มีความถูกต้องตามหลักวิชาการ และสำเร็จลุล่วงลงด้วยดี

ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่ให้การดูแล สนับสนุน อุปการะช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกแก่ผู้วิจัยด้วยดีตลอดมา

ขอขอบพระคุณ เพื่อน ๆ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต รุ่นที่ 21 คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ทุกท่าน ที่เป็นกำลังใจสำคัญ สนับสนุนตลอดมา

ขอขอบพระคุณเพื่อนร่วมงานและหัวหน้าครัวเรือนหรือสมาชิกครัวเรือนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป และมีรายชื่อในทะเบียนบ้านเขตพื้นที่อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่เป็นส่วนสนับสนุนและองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา ผู้ทรงคุณแสนประเสริฐของผู้วิจัย ที่ได้ร่วมกันเป็นพลังใจที่สำคัญสูงสุด และช่วยสนับสนุนอย่างเต็มที่ จนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จด้วยความภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง

ประ โยชน์และคุณค่าที่พึงมีของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณของบิดา มารดา ตลอดจนบูรพาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่าน

คมสันต์ เสวยราช

สารบัญ

หัวข้อ	หน้า
บทคัดย่อ	ข
ABSTRACT	ง
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญตารางภาพผนวก	ฉ
สารบัญแผนภาพ	ฐ
บทที่ 1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	5
สมมติฐานการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	10
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็น	11
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการปกครองท้องถิ่น	17
ลักษณะการปกครองท้องถิ่น	26
การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน	30
บริบทอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์	74
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	77
กรอบแนวคิดของการวิจัย	85

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	87
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และการสุ่มตัวอย่าง	87
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	89
การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพของเครื่องมือ	90
การเก็บรวบรวมข้อมูล	91
การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล	91
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	93
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	96
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	96
ลำดับขั้นตอนในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	96
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	97
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	123
สรุปผลการวิจัย	123
อภิปรายผล	125
ข้อเสนอแนะ	130
บรรณานุกรม	132
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	138
ภาคผนวก ข ค่าความสอดคล้องของเครื่องมือ	145
ภาคผนวก ค ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ	148
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์	151
ประวัติผู้วิจัย	155

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนประชากรและขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามครัวเรือน	88
2	จำนวน และร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	97
3	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวม	99
4	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการปกครองและการ รักษาความสงบเรียบร้อย	100
5	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ และการพัฒนาสังคม	101
6	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการอำนวยความสะดวก ยุติธรรมและกฎหมายให้กับประชาชน	102
7	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	103
8	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการบริการและการ ปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น	104
9	ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาท หน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามเพศ	105

10	ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามอาชีพ โดยรวม	106
11	ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวม	108
12	ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามตำบลที่อาศัยอยู่ โดยรวม	111
13	ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามอาชีพ โดยรวม และจำแนกเป็นรายด้าน	113
14	ผลการวิเคราะห์รายคู่เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามอาชีพ ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	114
15	ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน	116
16	ผลการวิเคราะห์รายคู่เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามระดับการศึกษา ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม	117

17 ผลการวิเคราะห์รายคู่เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามระดับการศึกษา ด้านการอำนวยความสะดวกธรรมชาติและกฎหมาย ให้กับประชาชน	118
18 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามตำบลที่อาศัยอยู่ โดยรวมและจำแนกเป็นรายตำบล	119
19 จำนวนความถี่ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์	120

สารบัญตารางภาคผนวก

ตารางภาคผนวกที่

หน้า

- 1 การวิเคราะห์ค่าความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม 146
- 2 ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ 149

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่

หน้า

1	กรอบแนวคิดในการวิจัย	86
---	----------------------------	----

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

กำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ปกครองและบริหารการปกครอง “ท้องถิ่น” ซึ่งได้ถือกำเนิดและมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 และตราฉบับปัจจุบัน ยังคงกล่าวได้ว่า กำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นสถาบันที่มีทั้งบทบาทและอำนาจหน้าที่ในเขตการปกครองที่เรียกว่าตำบลและหมู่บ้าน โดยมีแนวคิดรวบยอดทางกฎหมายและการบริหารราชการเรียกรวมกันว่า เป็น “การปกครองท้องถิ่น” ดังจะเห็นได้ว่าชื่อดังกล่าวเป็นชื่อของการจัดระบบปกครองและเป็นระบบการบริหารราชการลักษณะหนึ่งของไทย ทั้งนี้ มีพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2457 เป็นกฎหมายแม่แบบ คือได้วางรากฐานไว้จนถึงปัจจุบัน (กรมการปกครอง. 2537 : 22)

อย่างไรก็ตามในช่วงเวลาดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงทั้งที่มาและอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านอยู่ตลอดเวลาซึ่งแต่เดิมนั้นกำนันผู้ใหญ่บ้านมาจากการเลือกของประชาชนในหมู่บ้านตำบลนั้น ๆ แต่ในปัจจุบันมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงในเรื่องที่มาของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2552 บัญญัติให้ผู้ใหญ่บ้านมาจากการเลือกของประชาชนในหมู่บ้านในขณะที่กำนันให้มาจากการเลือกกันเองของผู้ใหญ่บ้านภายในตำบลนั้น และพ้นจากตำแหน่งเมื่ออายุครบ 60 ปี และที่สำคัญในปัจจุบันการยกเลิกตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านจะกระทำมิได้ เมื่อพิจารณาตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่นพระพุทธศักราช 2457 อำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านก็จะพบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่ในฐานะตัวแทนของประชาชนในพื้นที่ในการประสานงานกับทางราชการและมีอำนาจหน้าที่ในฐานะตัวแทนของราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ดังจะเห็นได้จากมาตรา 27 พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่นพระพุทธศักราช 2457 ที่บัญญัติว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่ช่วยเหลือนายอำเภอในการปฏิบัติหน้าที่และเป็นหัวหน้าราษฎรในหมู่บ้านตำบลของตนและมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ด้วยซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น พระพุทธศักราช 2457 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2552

อำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการปกครองที่ดีและรักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้านชุมชน เกี่ยวกับคนเดินทางไปมาในตำบล ดูแลรักษาสิ่งซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์ ดูแลเกี่ยวกับการทะเบียนต่าง ๆ ในตำบล เกี่ยวกับภาษีอากรมีอำนาจเรียกประชุมและให้ช่วยงานตามหน้าที่ หน้าที่ทั่ว ๆ ไปตามที่ได้รับมอบหมาย เช่น นำประกาศคำสั่งของรัฐบาลแจ้งลูกบ้าน ทำบัญชีทะเบียนราษฎรในหมู่บ้าน ดูแลลูกบ้านให้ปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของทางราชการประชุมลูกบ้านเป็นครั้งคราวเพื่อแจ้งข้อราชการ ทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดีเมื่อพบข้อผิดสังเกตในหมู่บ้านชุมชนให้แจ้งแก่พนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อส่งต่อ และให้ผู้กระทำผิดรับโทษตามกฎหมายบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่เป็นอยู่ในปัจจุบันตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ และตามกฎหมายอื่นที่ระบุหรือระเบียบแบบแผนภาครัฐที่ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอมอบหมายอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านพบว่า มีมากมาย ทั้งในฐานะนักปกครองที่มีหน้าที่บำบัดทุกข์บำรุงสุข ต่อประชาชน และในฐานะนักพัฒนาเพื่อสร้างความเจริญเติบโตให้แก่ชุมชนและท้องถิ่นหน้าที่ดังกล่าวจะเห็นได้จากภารกิจในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย และสร้างความปลอดภัยให้แก่ประชาชนในพื้นที่ยามเกิดวิกฤตการณ์ต่างๆ อันเป็นหน้าที่ที่มีมาแต่ดั้งเดิมเมื่อปีพุทธศักราช 2457 เป็นต้นมา (กฤษณ์ มหาวิรุฬห์. 2544 : 14)

แต่อย่างไรก็ตามเหตุการณ์บ้านเมืองได้เปลี่ยนแปลงไป บทบาทหน้าที่บางอย่างได้ลดลงไปโดยมีหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงเข้ามาดูแลแทนที่ แต่ขณะเดียวกันก็มีบทบาทใหม่เพิ่มขึ้น เช่น ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เป็นต้น ในปี พ.ศ. 2537 มีการปรับปรุงการบริหารราชการแผ่นดินให้ เป็นไปด้วยความรวดเร็วคล่องตัว และมีประสิทธิภาพ มีการกระจายอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดินส่วนท้องถิ่นเพิ่มขึ้น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาล (ท.) ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ที่ต้องทำในเขตรับผิดชอบดังนี้ จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็กเยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ คู่้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการมอบหมาย โดยจัดสรรงบประมาณหรือบุคลากรให้ตามความจำเป็น (สถาบันดำรงราชานุภาพ. 2541 : 13)

จากสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทำให้บทบาทและอำนาจหน้าที่ บางอย่างหมดไปจากผู้ใหญ่บ้าน เช่น ในด้านการพัฒนาหมู่บ้านตำบล เป็นต้น คงเหลืออำนาจ

หน้าที่ในการดูแลด้านการปกครองการรักษาความสงบเรียบร้อยและด้านที่เกี่ยวกับความอาญา การเสริมสร้างความมั่นคงภายในตำบลและหมู่บ้าน จากสภาพปัญหาดังกล่าว จากการที่มีการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่นทำให้เกิดการปกครองที่ลงมาในระดับท้องถิ่นมากขึ้น เกิดผู้นำในท้องถิ่นเพิ่มขึ้น เช่น สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล นายกองกำกับการบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาเทศบาลตำบล นายกเทศมนตรี ซึ่งมีหน้าที่เป็นผู้นำและพัฒนาท้องถิ่นในขณะเดียวกันในท้องถิ่นก็ยังมีผู้ปกครองท้องถิ่นอย่างกำนันผู้ใหญ่บ้านซึ่งยังปฏิบัติหน้าที่ควบคู่กันกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ. 2546 : 59)

เมื่อพิจารณาจากอำนาจหน้าที่ดังกล่าวข้างต้นจะพบว่าผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทในฐานะตัวแทนของราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่ไม่มีบทบาทในด้านการพัฒนาแต่ประการใด ซึ่งถือว่ามีบทบาทน้อยมากเมื่อเทียบกับในอดีตก่อนมีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น บทบาทและอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับในอดีตที่ผ่านมา ทั้งการเปลี่ยนแปลงทางสถานะทางกฎหมาย การเปลี่ยนแปลงบทบาทในฐานะการเป็นตัวแทนของรัฐและการเป็นผู้นำของชุมชน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นสอดคล้องกันประการหนึ่ง ก็คือ บทบาทของผู้ใหญ่บ้านมีแนวโน้มที่จะลดลง ซึ่งมีสาเหตุมาจากการเกิดขึ้นและการขยายตัวขององค์การบริหารส่วนตำบล ไม่ว่าจะเป็นการให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจในการบริหารงานอย่างเต็มที่ในระดับตำบล การมีงบประมาณที่เพิ่มขึ้นอย่างมากขององค์การบริหารส่วนตำบล และกระแสการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สยาม เจริญอินทร์พรหม. 2552 : 93-97)

นอกจากนี้ยังพบว่า สถานะและบทบาทของผู้ใหญ่บ้านในฐานะของเจ้าพนักงานปกครองส่วนท้องถิ่นที่ยังขาดความชัดเจน การทำงานยังมีความซ้ำซ้อนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในขณะที่สถานะของผู้ใหญ่บ้านเองก็ไม่ชัดเจน ซ้ำซ้อนกันอยู่ระหว่างเจ้าหน้าที่ของราชการส่วนส่วนภูมิภาค ที่กล่าวเช่นนี้ เพราะเมื่อพิจารณาถึงงานที่ผู้ใหญ่บ้าน รับผิดชอบส่วนใหญ่ นอกเหนือจากงานปกครองภายในพื้นที่แล้ว จะเป็นภารกิจที่ได้รับมอบหรือเป็นลักษณะของงานฝากที่ส่วนราชการต่าง ๆ มอบให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ปฏิบัติ จึงอาจสรุปได้ว่าโดยภาพรวมในทางกฎหมายสถานะในทางบทบาทและอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านค่อนข้างได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอาจมองว่าบทบาทของผู้ใหญ่บ้านมีการปรับเปลี่ยนไปตามสภาพของมูลเหตุปัจจัยเบื้องต้นที่ได้กล่าวไว้ ซึ่งผู้ใหญ่บ้านจำเป็นที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเอง โดยงานต่าง ๆ เริ่มมีการถ่ายโอนไปยังองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบันจึงเป็นเสมือนเพียงผู้ใหญ่ในพื้นที่เท่านั้น (กรมการปกครอง. 2551 : 16)

ในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อพิจารณาถึงแนวโน้มในเรื่องของบทบาทและอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านตามสถานะทางกฎหมายอาจกล่าวได้ว่าในการปฏิบัติงานภายในพื้นที่ของผู้ใหญ่บ้านซึ่งดำรงอยู่ในสถานะของเจ้าพนักงานปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ปฏิบัติภารกิจภายใต้พระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำสั่งของหน่วยราชการต่าง ๆ เป็นหลัก ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวงเคยมีบทบาทในการบริหารราชการแผ่นดินและการปกครองท้องที่ แต่บทบาทได้ลดลงไปตามลำดับ หลังจากมีการยกฐานะของสุขาภิบาลขึ้นเป็นเทศบาล และมีการยกฐานะสภาตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เกิดขึ้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งสองมีอำนาจหน้าที่มากกว่าผู้ใหญ่บ้าน จึงบังคับอำนาจบารมีของผู้ใหญ่บ้านไปมากมาย และกลายเป็นอำนาจหน้าที่ที่ซ้ำซ้อนกันอยู่ จากสภาพที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันของอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า บทบาทของผู้ใหญ่บ้านในการปกครองท้องที่จึงลดลงไปตามลำดับ โดยเฉพาะในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเข้มแข็ง องค์การบริหารส่วนตำบลจะพัฒนาชุมชนในตำบลนั้น ถ้าผู้ใหญ่บ้านไม่ได้ขอความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลก่อนจะกระทำไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นการลงทุน การแก้ไขปัญหาขยะหรือน้ำเน่าเสีย แต่ในขณะที่ผู้ใหญ่บ้านก็มีหน้าที่ในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขในเขตหมู่บ้านของตนเอง ตามกฎหมายพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2475 จึงเกิดความขัดแย้งระหว่างการปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้ผู้ใหญ่บ้านประสบกับปัญหาในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ที่มีอยู่ ทำให้ทิศทางและแนวโน้มบทบาทของผู้ใหญ่บ้านกับการปกครองท้องที่เปลี่ยนไปจากเดิมมากขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของสยาม เจริญอินทร์พรหม (2552 : 97) พบว่า บทบาทและอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับในอดีตที่ผ่านมา ทั้งการเปลี่ยนแปลงทางสถานะทางกฎหมาย การเปลี่ยนแปลงบทบาทในฐานะการเป็นตัวแทนของรัฐและการเป็นผู้นำของชุมชน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างสอดคล้องกันประการหนึ่งก็คือ บทบาทของผู้ใหญ่บ้านมีแนวโน้มที่จะลดลง ซึ่งมีสาเหตุมาจากการเกิดขึ้นและการขยายตัวขององค์การบริหารส่วนตำบล ไม่ว่าจะเป็นการให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจในการบริหารงานอย่างเต็มที่ในระดับตำบล การมีงบประมาณที่เพิ่มขึ้นอย่างมากขององค์การบริหารส่วนตำบล และกระแสการกระจายอำนาจให้แก่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งผลการ

ปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้านที่เป็นอยู่ไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควร กล่าวคือ มีการร้องเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านผ่านศูนย์ดำรงธรรมอำเภออยู่บ่อยครั้ง (ที่ว่าการอำเภอเขาวง. รายงานประจำปีของอำเภอเขาวง. 2557 : 8-15)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะผู้ดำรงตำแหน่งปลัดอำเภอ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาเรื่อง การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยจะทำการศึกษาบทบาทอำนาจหน้าที่ทั้งในทางกฎหมาย และในทางปฏิบัติที่เป็นจริงอย่างไรบ้าง บทบาทอำนาจหน้าที่เหล่านั้นมีทิศทางและแนวโน้มความเป็นไปในลักษณะใดในมุมมองของประชาคมสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในห้วงสมัยปัจจุบันนี้ ตามบทบาทหน้าที่ภารกิจหลักของผู้ใหญ่บ้าน 5 ด้าน คือ ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม ด้านการอำนวยความสะดวกและกฎหมายให้กับประชาชน ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านการบริการและการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น เพื่อที่จะได้ทราบถึงระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้ใหญ่บ้านที่จะนำไปปรับปรุง และเป็นแนวทางในการพัฒนาบทบาทอำนาจหน้าที่ทั้งในทางกฎหมาย และในทางปฏิบัติที่เป็นจริงเพื่อนำไปสู่การพัฒนาห้องที่ให้อำนาจบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และตอบสนองความต้องการของประชาชนในห้องที่อย่างแท้จริงต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกประชาชนตามเพศ อาชีพ ระดับการศึกษา และตำบลที่อาศัยอยู่
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

สมมติฐานการวิจัย

1. ระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ประชาชนที่มีเพศ อาชีพ ระดับการศึกษา และตำบลที่อาศัยอยู่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ แตกต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาเรื่อง การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 และแก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 12 พุทธศักราช 2552 (2552 : 98-102) 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม ด้านการอำนวยความสะดวก วัฒนธรรมและกฎหมายให้กับประชาชน ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านการบริการและการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร (Population) ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนหรือสมาชิกครัวเรือนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป และมีรายชื่อในทะเบียนบ้านเขตพื้นที่อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 12,570 คน จากจำนวน 12,570 ครัวเรือน (สำนักงานท้องถิ่นอำเภอเขาวง. 2557 : 5)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง (Samples) ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนหรือสมาชิกครัวเรือนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป และมีรายชื่อในทะเบียนบ้านเขตพื้นที่อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 388 ครัวเรือน ครัวเรือนละ 1 คน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 388 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) ของทาโรยามาเน่ (Taro Yamane. 1973 : 727)

3. ขอบเขตด้านตัวแปร การวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรที่เกี่ยวข้องดังนี้

3.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม แบ่งเป็น

3.1.1 เพศ

3.1.2 อาชีพ

3.1.3 ระดับการศึกษา

3.1.4 ตำบลที่อาศัยอยู่

3.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ 5 ด้าน ดังนี้

3.2.1 ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย

3.2.2 ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม

3.2.3 ด้านการอำนวยความสะดวกธรรมชาติและกฎหมายให้กับประชาชน

3.2.4 ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.2.5 ด้านการบริการและการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น

4. ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

5. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการวิจัย คือ ระหว่างเดือน มกราคม – มิถุนายน พ.ศ.

2558

นิยามศัพท์เฉพาะ

ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกด้านความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีพื้นฐานมาจากส่วนประกอบต่าง ๆ ได้แก่ ความรู้ ประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อม โดยไม่มีข้อจำกัดว่าจะถูกต้องหรือไม่ อาจจะมีการแสดงเหตุผลประกอบความคิดเห็นนั้นเพื่อประเมินสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งความคิดเห็นอาจจะเป็นเห็นด้วยหรือปฏิเสธก็ได้

การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน หมายถึง การกระทำหรือการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2552 รวมถึงกฎหมายอื่น ๆ ที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านไว้ แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย หมายถึง มีการประชุมชี้แจงข้อราชการแก่ราษฎร การจัดหมู่บ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อย การดูแลราษฎรให้ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบแบบแผนของทางราชการ มีการประชุมชี้แจงข้อราชการแก่ราษฎรเป็นประจำ มีการจัดหมู่บ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเป็นหมู่บ้านน่าอยู่ การส่งเสริมให้ราษฎรปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเหมาะสม การสอดส่องดูแลไม่ให้ประชาชนซื้อสิทธิ์ขายเสียง การป้องกันและปราบปรามการยาเสพติดอาชญากรรม ยาเสพติด อาวุธสงคราม บ่อนการพนัน แหล่งอบายมุข

การป้องกันการทำลายป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติ การสร้างความสมานฉันท์และความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน การรักษาความสงบเรียบร้อยในงานประเพณีต่าง ๆ ของหมู่บ้าน การให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ และการแจ้งเหตุการณ์ที่สงสัยว่าเป็นเหตุร้ายให้ประชาชนทราบ

2. ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม หมายถึง มีการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง (ทฤษฎีใหม่) ตามแนวพระราชดำริ การพัฒนาและการส่งเสริมอาชีพให้กับราษฎรในด้านการเกษตรลักษณะไร่นาสวนผสม การสำรวจความต้องการในการประกอบอาชีพของประชาชน การส่งเสริมอาชีพแก่ประชาชนในด้านเกษตรกรรม การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และกลุ่มสหกรณ์การเกษตร การส่งเสริมให้ราษฎรอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น การเป็นผู้นำประชาชนประกอบกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา การส่งเสริมและสนับสนุนกีฬาของประชาชน และการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับการประกอบอาชีพในหมู่บ้าน เช่น ภัยแล้ง และน้ำท่วม

3. ด้านการอำนวยความสะดวกธรรมชาติและกฎหมายให้กับประชาชน มีการไถ่เกตุและประนีประนอมข้อพิพาทของประชาชน การให้คำปรึกษาด้านกฎหมายแก่ประชาชน การระงับข้อพิพาทเมื่อประชาชนมีข้อพิพาท การแจ้งให้ประชาชนที่มีอายุ 15 ปีบริบูรณ์ไปยื่นคำขอมิบัตรประชาชน การแจ้งให้ประชาชนที่มีอายุอย่าง 18 ปี ไปลงบัญชีทหารกองเกิน และการเผยแพร่กฎหมายให้กับประชาชนได้รับทราบอย่างเสมอภาค

4. ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง มีการดูแลและเชิญชวนราษฎรให้รักธรรมชาติ รักป่าไม้ รักสิ่งแวดล้อมร่วมมือกับราษฎร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมให้ประชาชนรักษาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การดำเนินการปลูกต้นไม้ริมถนนทุกสายและสถานที่สำคัญ ๆ การรณรงค์การรักษาความสะอาดถนนและที่สาธารณะ การส่งเสริมให้เยาวชนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมให้ความรู้ประชาชนในการจัดขยะมูลฝอย

5. ด้านการบริการและการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น หมายถึง มีการให้การบริการด้านงานทะเบียน ให้กับประชาชน การประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนทราบข่าวสารของทางราชการ การให้ความช่วยเหลือในด้านการบริการสาธารณะ การสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานราชการต่าง ๆ การจัดบริการสถานที่พักผ่อนให้กับประชาชน การจัดบริการที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน การรับรองผู้ขอทำบัตรประชาชนในกรณีบัตรหาย การร่วมมือกับอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อ.ส.ม.) ในการรณรงค์ป้องกันโรคระบาด เช่น โรค

ใช้เลือดออก และให้ความช่วยเหลือสนับสนุนการปฏิบัติงานของทุกระทรวง ทบวง กรม และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

เพศ หมายถึง เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศชาย เพศหญิง

อาชีพ หมายถึง การทำมาหากิน การทำธุรกิจ ตามความชอบหรือความถนัด โดย ได้รับค่าตอบแทนเป็นค่าจ้าง หรือเงินเดือนของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เกษตรกรรม รับจ้าง/ ลูกจ้าง รัฐบาล/ลูกจ้างส่วนราชการ/รัฐวิสาหกิจ ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว และพนักงานบริษัท/เอกชน

ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ประถมศึกษา มัธยมศึกษา ปวช./ปวส. และปริญญาตรีขึ้นไป

ตำบลที่อาศัยอยู่ หมายถึง ท้องที่ซึ่งรวมหมู่บ้านหลายหมู่บ้านเข้าด้วยกัน และมีประกาศจัดตั้งเป็นตำบล มีกำนันเป็นหัวหน้าปกครอง ที่ผู้ตอบแบบสอบถามอาศัยอยู่ ได้แก่ ตำบลคุ้มเก่า ตำบลกุดสิมคุ้มใหม่ ตำบลสงเปลือย ตำบลหนองผือ ตำบลสระพังทอง และตำบลกุดปลาข้าว

อำเภอเขาวง หมายถึง หน่วยการปกครองในประเทศไทย ลำดับรองมาจากจังหวัด กาลสินธุ์ จัดตั้งขึ้นโดยการตราเป็นพระราชกฤษฎีกา มีฐานะเป็นราชการบริหารส่วนภูมิภาค ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน โดยในแต่ละอำเภอจะแบ่งส่วนย่อย ออกเป็นตำบล

กฎหมายอื่น หมายถึง กฎหมายที่ได้กำหนดบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไว้นอกเหนือจากบทบาทและอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่พุทธศักราช 2457 ได้แก่ กฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรและระเบียบสำนักทะเบียนกลางทะเบียนราษฎร กฎหมายว่าด้วยบัตรประจำตัวประชาชน กฎหมายว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัวกฎหมายว่าด้วยทะเบียนสัตว์พาหนะ กฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน กฎหมายว่าด้วยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน กฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหาร กฎหมายว่าด้วยภาษีบำรุงท้องที่ กฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ และกฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า

การปฏิบัติหน้าที่ หมายถึง การทำหน้าที่ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 (แก้ไขเพิ่มเติม) ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2552 อันที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านพึงกระทำได้

ผู้ใหญ่บ้าน หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในเขตหมู่บ้านของอำเภออำเภอเขาวง จังหวัด กาลสินธุ์ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กฎหมายกำหนด และได้รับเลือกจากประชาชนให้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ใน

กฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2457 (แก้ไขเพิ่มเติม) ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2552 และระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเลือกผู้ใหญ่บ้าน พ.ศ. 2551 ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้หมายถึงผู้ใหญ่บ้านในเขตพื้นที่อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ สามารถเป็นแนวทางในการปรับเปลี่ยนแนวคิดการบริหารการทำงานและการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายตามกฎหมายของผู้ใหญ่บ้านที่เหมาะสมเพื่อสามารถนำไปปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์ต่อไป
2. ทำให้ทราบถึงความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยสามารถที่จะใช้ในการวางแผนและปรับปรุงอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านให้เพิ่มขึ้น หรือลดลงตามความคาดหวังของประชาชนต่อไป
3. สามารถนำข้อมูลไปใช้ในเป็นแนวทางในการหาวิธีการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ และข้อมูลที่ได้สามารถเป็นสารสนเทศสำหรับนักวิชาการ นักวิจัย และผู้ที่สนใจในการศึกษาต่อในอนาคตต่อไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้ศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็น
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการปกครองท้องถิ่น
3. ลักษณะการปกครองท้องถิ่น
4. การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน
5. บริบทอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็น

1. ความหมายเกี่ยวกับความคิดเห็น

ความหมายเกี่ยวกับความคิดเห็น ได้มีผู้รู้หรืออธิบายไว้หลายท่าน ดังนี้

เรื่องเวทย์ แสงรัตนา (2543 : 48) ได้สรุปความหมายของความคิดเห็นไว้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง เป็นการแสดงออกทางด้านความรู้สึกต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดด้วยการพูด หรือการเขียน โดยอาศัยพื้นฐานด้านความรู้ ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อม ความคิดเห็นอาจได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธจากผู้อื่น ได้

สิริรัตน์ ถาวรสุวรรณ (2543 : 13) แปลจาก Nunnally ความว่า ทั้งความคิดเห็นและทัศนคติ นั้น เป็นเรื่องของการแสดงออกของแต่ละบุคคล ต่อประชาชาติทั่วไปต่อขนบธรรมเนียมประเพณี และการแสดงออกทางความคิดเห็นในรูปเกี่ยวกับตัวเขา นอกจากนี้ยังอธิบายอีกว่า “คำว่า ความคิดเห็น นั้นจะใช้ในเรื่องเกี่ยวกับการลงความเห็น (Judgement) และความรู้

(Knowledge) ในขณะที่ทัศนคตินั้นใช้กันมากในเรื่องที่เกี่ยวกับความรู้สึก (Feeling) และความชอบ (Preference) ในท้ายที่สุดเขาได้สรุปว่า เรามักใช้คำว่า ความคิดเห็นมากกว่าทัศนคติ”

กฤษณ์ มหาวิรุฬห์ (2544 : 38) ได้กล่าวถึงความหมายของความคิดเห็นไว้ว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกด้านความรู้สึกต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด เป็นความรู้สึกเชื่อถือที่ไม่อยู่บนความแน่นอนหรือความจริง แต่ขึ้นกับจิตใจ บุคคลจะแสดงออกได้ง่ายโดยการแสดงเหตุผลสนับสนุนหรือปกป้องความคิดนั้น ความคิดเห็นบางอย่างเป็นผลของการแปลความหมายของข้อเท็จจริง ซึ่งขึ้นกับคุณสมบัติประจำตัวของแต่ละบุคคล เช่น ด้านความรู้ ประสบการณ์ในการทำงาน สภาพแวดล้อม ฯลฯ และมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ การแสดงความคิดเห็นนี้อาจได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธจากคนอื่น ๆ ก็ได้

จิรายุ ทรัพย์สิน (2545 : 16) ได้สรุปความหมายของความคิดเห็นไว้ว่า ความคิดเห็นหมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่แสดงออกมา เพื่อให้ผู้อื่นได้สามารถที่จะเรียนรู้ตลอดจนสามารถที่จะประเมินค่าในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือประเด็นใดประเด็นหนึ่ง การลงความเห็นอาจเป็นไปในลักษณะเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยก็ได้ อันเนื่องจากสถานการณ์สิ่งแวดล้อม การติดต่อกับภายนอกการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ และการพบปะสังสรรค์ประจำวัน

ปทานุกรมสังคมวิทยา (ราชบัณฑิตยสถาน. 2546 : 246) ได้บัญญัติคำว่า ความคิดเห็น ซึ่งตรงกับคำว่า Opinion ในภาษาอังกฤษ หมายถึง ข้อพิจารณาเห็นว่าเป็นจริงจากการใช้ปัญญา ความคิดประกอบ ถึงแม้จะไม่ได้อาศัยหลักฐานพิสูจน์ยืนยัน ได้เสมอไปก็ตาม ทัศนะหรือประมาณการเกี่ยวกับเนื้อหาหรือประเด็นใดประเด็นหนึ่ง คำแถลงที่ยอมรับนับถือกันว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในหัวข้อปัญหาที่มีผู้นำมาขอปรึกษา คำว่าความคิดเห็นมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า เจตคติ ซึ่งมีคำอธิบายไว้ว่าแนว โน้มที่บุคคลได้รับมาหรือเรียนรู้มา และกลายเป็นแบบอย่างในการแสดง ปฏิกริยาสนับสนุนหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อบางสิ่งบางอย่างหรือต่อบุคคลบางคน

Webster (1968 : 1254 ; อ้างถึงในเพทาย ศิริมุสิกะ. 2547 : 8) ให้ได้ให้ความหมายว่า ความคิดเห็นคือ ความเชื่อที่ไม่ได้ตั้งอยู่บน ความแน่นอน หรือความรู้อันแท้จริง แต่จะตั้งอยู่ในจิตใจ ความเห็นและการลงความเห็นของแต่ละบุคคลที่น่าจะเป็นจริงหรือน่าจะตรงตามที่คิดไว้

Good (1973 : 339 ; อ้างถึงในเพทาย ศิริมุสิกะ. 2547 : 8) ให้ความหมายของความคิดเห็นว่า ความคิดเห็น หมายถึง ความเชื่อความคิดเห็นว่า ความคิดเห็น หมายถึง ความเชื่อ ความคิดเห็นหรือลงความเห็นเกี่ยวกับสิ่งใด สิ่งหนึ่ง ซึ่งไม่อาจบอกได้ว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องหรือไม่

Isaak (1981 : 203 ; อ้างถึงในเพทาย ศิริมุสิกะ. 2547 : 8) ให้ความหมายความคิดเห็นว่าเป็นการแสดงออกทางคำพูดหรือ คำตอบที่บุคคลได้แสดงออกต่อสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง โดยเฉพาะจากคำถามที่ได้รับทั่วไป โดยปกติแล้วความคิดเห็นต่างจากเจตคติ คือความคิดเห็นจะเกี่ยวกับเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะขณะที่เจตคติจะเป็นเรื่องทั่ว ๆ ไป มีความหมายที่กว้างกว่า

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกซึ่งความรู้สึกเกิดจากการเรียนรู้ ตลอดจนความสามารถในการประเมินสถานการณ์ อาจจะเป็นไปในทางเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย อาจเกิดจากการเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ หรือความรู้ความสามารถ

2. ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็น

จำเรียง ภาวจิตร (2536 : 248 - 249) อธิบายปัจจัยที่ก่อให้เกิดความคิดเห็นนั้นขึ้นอยู่กับกลุ่มทางสังคมในหลายประการ ประกอบด้วย

1. ภูมิหลังทางสังคม หมายถึงกลุ่มคนที่มีภูมิหลังที่แตกต่างกันโดยทั่วไปจะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันไปด้วย เช่น ความคิดเห็นระหว่างผู้เยาว์กับผู้สูงอายุ ชาวเมืองกับชาวชนบท ฯลฯ
2. กลุ่มอ้างอิง หมายถึง การที่คนเราจะคบหาสมาคมกับใคร หรือกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้แก่ผู้ใด หรือการกระทำที่คำนึงถึงอะไรบางอย่างร่วมกันหรืออ้างอิงกับได้ เช่น ประกอบอาชีพเดียวกัน การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสมาคมเดียวกัน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ย่อมมีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของบุคคลเหล่านั้นด้วย
3. กลุ่มกระตือรือร้น หรือกลุ่มเฉื่อยชา หมายถึง การกระทำใดที่ก่อให้เกิดความกระตือรือร้นเป็นพิเศษอันจะก่อให้เกิดกลุ่มผลประโยชน์ขึ้นมาได้ ย่อมส่งผลต่อการจูงใจให้บุคคลที่เป็นสมาชิกเหล่านั้นมีความคิดเห็นที่คล้อยตามได้ไม่ว่าจะให้คล้อยตามในทางที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ตาม ในทางตรงกันข้ามกลุ่มเฉื่อยชาที่จะไม่มีอิทธิพลต่อสมาชิกมากนัก

ปรีดา ชิตทรงสวัสดิ์ (2543 : 13) ได้สรุปเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า ความคิดเห็นเป็นเรื่องของแต่ละบุคคลที่แสดงออกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่จำเป็นต้องคล้ายกันหรือเหมือนกันเสมอไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยพื้นฐานของแต่ละบุคคลที่ได้รับอิทธิพลต่อการแสดงออกในเรื่องนั้น ๆ ซึ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดความคิดเห็นไว้พอสรุปได้ ดังนี้

1. ปัจจัยทางพันธุกรรมและร่างกาย (Genetic and Physiological Factors) จากการศึกษาพบว่าปัจจัยด้านพันธุกรรมจะมีผลต่อระดับความก้าวร้าวของบุคคล และจะมีผลต่อการศึกษา ทักษะหรือความคิดเห็นของบุคคลนั้น ๆ ได้ ส่วนปัจจัยด้านสรีระ เช่น อายุ ความเจ็บป่วย และผลที่เกิดจากการใช้ยาเสพติด จะมีผลต่อความคิดเห็นและทักษะของบุคคล
2. ประสบการณ์ของบุคคลโดยตรง (Direct Personal Experience) หรือบุคคลได้รับความรู้สึกและความคิดต่าง ๆ จากประสบการณ์โดยตรง เป็นการกระทำหรือได้พบเห็นต่อสิ่งต่าง ๆ โดยตนเองทำให้เกิดทัศนคติหรือความคิดเห็นจากประสบการณ์ที่ตนเองได้รับ
3. อิทธิพลจากครอบครัว (Parental Influence) เป็นปัจจัยบุคคลเมื่อเป็นเด็กจะได้รับอิทธิพลจากการเลี้ยงดูอบรมของพ่อแม่และครอบครัว
4. ทัศนคติและความคิดเห็นต่อกลุ่ม (Group Determines of Attitude) เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อความคิดเห็นหรือทัศนคติของแต่ละบุคคล เนื่องจากบุคคลจะต้องมีสังคมและอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ดังนั้นความคิดเห็นและทัศนคติต่าง ๆ จะได้รับการถ่ายทอดและมีแรงกดดันจากกลุ่ม
5. สื่อมวลชน (Mass Communication) คือ สิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของคนเรา ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อความคิดเห็นของบุคคล

กิตติ สุทธิสัมพันธ์ (2545 : 12-13) ได้สรุปปัจจัยพื้นฐานที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของบุคคล ซึ่งทำให้บุคคลแต่ละคนแสดงความคิดเห็นที่อาจเหมือนกันหรือแตกต่างกันออกไป คือ

1. ส่วนปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่

- 1.1 ปัจจัยทางพันธุกรรมและร่างกาย คือ เพศ อวัยวะ ความครบถ้วนสมบูรณ์ของอวัยวะต่าง ๆ คุณภาพสมอง
- 1.2 ระดับการศึกษา การศึกษามีอิทธิพลต่อการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นและศึกษา ทำให้บุคคลที่มีความรู้ในเรื่องต่าง ๆ มากขึ้น และคนที่มีความรู้มากก็มักจะมีความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล
- 1.3 ความเชื่อ ค่านิยม และเจตคติ ของบุคคลต่อเรื่องต่าง ๆ ซึ่งอาจจะได้จากการเรียนรู้กลุ่มบุคคลในสังคม หรือจากการอบรมสั่งสอนของครอบครัว

1.4 ประสบการณ์ เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ทำให้มีความรู้ ความเข้าใจในหน้าที่และความรับผิดชอบต่องาน ซึ่งจะส่งผลต่อความคิดเห็น

2. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม

2.1 สื่อมวลชน ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีอิทธิพลอย่างมากต่อความคิดเห็นของบุคคล

2.2 กลุ่มและสังคม ที่เกี่ยวข้องมีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของบุคคลเพราะเมื่อบุคคลอยู่ในกลุ่มใดหรือสังคมใด ก็จะต้องยอมรับและปฏิบัติตามเกณฑ์ของกลุ่มหรือสังคมนั้น ซึ่งทำให้บุคคลนั้นมีความคิดเห็นไปตามกลุ่มหรือสังคมที่อยู่

2.3 ข้อเท็จจริงในเรื่องต่าง ๆ ที่บุคคลแต่ละคนได้รับ ทั้งนี้เพราะข้อเท็จจริงที่บุคคลได้รับแตกต่างกัน ก็จะมีผลต่อการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกัน

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็น ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลซึ่งมีผลต่อความคิดเห็นของบุคคลโดยตรง เช่น เพศ อายุ และปัจจัยสภาพแวดล้อมโดยอ้อม เช่น สื่อมวลชน กลุ่มที่เกี่ยวข้อง และครอบครัว ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ความคิดเห็นของบุคคลแตกต่างกันออกไป เพราะแต่ละบุคคล ย่อมจะได้รับมาลัทธิที่แตกต่างกัน

3. ประเภทของความคิดเห็น

Remmer (1954 : 6-7 ; อ้างถึงใน เพทาย ศิริมุสิกะ. 2547 : 10-11) กล่าวว่าความคิดเห็นมี 2 ประการด้วยกัน คือ

1. ความคิดเห็นเชิงบวกสุด – เชิงลบสุด (Extreme Opinion) เป็นความคิดเห็นที่เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ ซึ่งสามารถทราบทิศทางได้ ทิศทางบวกสุด ได้แก่ ความรักจนหลง ทิศทางลบสุด ได้แก่ ความรังเกียจ ความคิดเห็นนี้รุนแรงเปลี่ยนแปลงยาก

2. ความคิดเห็นจากความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Contents) การมีความเห็นต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจที่มีต่อสิ่งนั้น เช่น ความรู้ความเข้าใจในทางที่ดี ชอบ ยอมรับ เห็นด้วย ความรู้ความเข้าใจในทางที่ไม่ดี ได้แก่ ไม่ชอบ ไม่ยอมรับ ไม่เห็นด้วย ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นการแสดงความคิดเห็นเป็นเรื่องของแต่ละบุคคล ซึ่งความคิดเห็นของแต่ละคนต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งแม้เป็นเรื่องเดียวกัน ไม่จำเป็นต้องเหมือน

กันเสมอไปและอาจแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยพื้นฐาน ของแต่ละบุคคลที่ได้รับมาจน มีอิทธิพลต่อการแสดงความคิดเห็น

Oskamp (1977 : 110 ; อ้างถึงในเพทาย ศิริมุสิกะ. 2547 : 10-11) ได้สรุปปัจจัยที่ทำให้ เกิดความคิดเห็นดังนี้

1. ปัจจัยทางพันธุกรรมและร่างกาย (Genetic and Physiological Factors) เป็นปัจจัย ตัวแรกที่ไม่ค่อยจะได้พูดถึงมากนัก โดยมีการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านพันธุกรรม จะมีผลต่อระดับ ความก้าวร้าวของบุคคล ซึ่งจะมีผลต่อการศึกษา เจตคติ หรือความคิดเห็นของบุคคลนั้น ๆ ได้ ปัจจัย ด้าน ร่างกาย เช่น อายุ ความเจ็บป่วย และผลกระทบจากการใช้ยาเสพติดจะมีผลต่อความคิดเห็น และเจตคติของบุคคล เช่น คนที่มีความคิดอนุรักษนิยมมักจะเป็นคนที่มีอายุมาก เป็นต้น

2. ประสบการณ์โดยตรงของบุคคล (Direct Personal Experience) คือบุคคลได้รับความรู้สึกและความคิดต่างๆ จากประสบการณ์โดยตรง เป็นการกระทำหรือพบเห็นต่อสิ่งต่างๆโดย ตนเอง ทำให้เกิดเจตคติหรือความคิดเห็นจากประสบการณ์ที่ตนเองได้รับ เช่น เด็กทารกที่แม่ได้ ป้อนน้ำส้มคั้นให้ทาน เขาจะมีความรู้สึกชอบ เนื่องมาจากน้ำส้มหวาน เย็น หอม ชื่นใจ ทำให้เขามี ความรู้สึกต่อน้ำส้มที่ได้ทานเป็นครั้งแรกเป็นประสบการณ์ โดยตรงที่เขาได้รับ

3. อิทธิพลจากครอบครัว (Parental Influence) เป็นปัจจัยที่บุคคลเมื่อเป็นเด็กจะ ได้รับอิทธิพลจากการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่และครอบครัว ทั้งนี้เมื่อตอนเป็นเด็กเล็ก ๆ จะได้รับการ อบรมสั่งสอน ทั้งในด้านความคิด การตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกาย การให้รางวัล และการลงโทษ ซึ่งเด็กจะได้รับจากครอบครัว และจากประสบการณ์ที่ตนเอง ได้รับมา

4. เจตคติและความคิดเห็นของกลุ่ม (Group Determinants of Attitude) เป็นปัจจัย ที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อความคิดเห็นหรือเจตคติของแต่ละบุคคล เนื่องจากบุคคลจะต้องมีสังคมและ อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ดังนั้น ความคิดเห็นและเจตคติต่าง ๆ จะได้รับการถ่ายทอดและมีแรงกดดันจาก กลุ่ม ไม่ว่าจะเพื่อนในโรงเรียน กลุ่มอ้างอิงต่างๆซึ่งทำให้เกิดความคล้อยตามเป็นไปตามกลุ่ม ได้

5. สื่อมวลชน (Mass Media) เป็นสื่อต่าง ๆ ที่บุคคลได้รับสื่อเหล่านี้ไม่ว่าจะเป็น หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ จะมีผลทำให้บุคคลมีความคิดเห็นมีความรู้สึกต่าง ๆ เป็นไปตามข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อ

4. การวัดความคิดเห็น

วัลถ รัชฉัตรานนท์ (2545 : 102 - 117) อธิบายการวัดความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น จะต้องมีการวัดที่เชื่อถือ ซึ่งมาตรวัดเจตคติหรือความคิดเห็นที่นิยมที่ใช้อย่างแพร่หลายมี 4 วิธี ดังนี้

1. วิธีแบบแกวัดความต่างทางศัพท์ (S-D Scale= Semantic Differentia Scale) (Best. 1977 : 171) เป็นวิธีวัดทัศนคติ หรือความคิดเห็น โดยอาศัยคุณสมบัติที่มีความหมายตรงกันข้าม เช่น ดี-เลว ขยัน-ขี้เกียจ เป็นต้น
2. วิธีเคิร์ทสเกล (Likert Scale) (Best. 1977 : 171) เป็นวิธีสร้างมาตรวัดทัศนคติหรือความคิดเห็นที่นิยมกันมากที่สุด เพราะเป็นวิธีสร้างมาตรวัดที่ง่าย ประหยัดเวลา ผู้ตอบสามารถตอบทัศนคติในทางชอบหรือไม่ชอบ โดยยึดอันดับความชอบหรือไม่ชอบซึ่งอาจมีคำตอบให้เลือก 5 หรือ 4 คำตอบ และให้คะแนน 5 4 3 2 1 หรือ +1 +10 หรือ -1 -2 ตามลำดับ
3. วิธีกัทแมนสเกล (Guttman Scale) (Best. 1977 : 171) เป็นวิธีสร้างมาตรวัดออกเป็นปริมาตรทัศนคติ หรือทัศนคติหรือความคิดเห็นในแนวเดียวกัน และสามารถจัดอันดับของทัศนคติสูง-ต่ำ แบบเปรียบเทียบกันและกันได้อย่างต่ำสุดถึงสูงสุดและแสดงถึงการสะสมของข้อความคิดเห็น
4. วิธีเทอร์สโตนสเกล (Thurstone Scale) (Best. 1977 : 171) เป็นวิธีการสร้างมาตรวัดออกเป็นปริมาตร แล้วเปรียบเทียบตำแหน่งองความคิด หรือทัศนคติไปในทางเดียว และเสมือนว่าเป็น Scale ที่มีช่วงห่างเท่ากัน

สรุปว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกทางความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยไม่มีข้อจำกัดว่าจะถูกต้องหรือไม่ อาจจะมีการแสดงเหตุผลประกอบความคิดเห็นนั้นเพื่อประเมินสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การลงความเห็นอาจจะเป็นไปในลักษณะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ได้

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการปกครองท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่นเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและการวางระเบียบกฎเกณฑ์สำหรับสังคมเพื่อให้สังคมมีความปกติสุข การปกครองยังมีความหมายอย่างอื่นอีก เช่น การปกครองได้แก่ การปฏิบัติการทั้งหลายทั้งปวงของเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ของรัฐ โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ประชาชนได้อยู่

ด้วยกันอย่างมีระเบียบและมีผลประโยชน์จากการอยู่ในรัฐนั้น ๆ เช่น การปฏิบัติ งานต่าง ๆ ของ คณะรัฐมนตรี การออกกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติ การที่ตำรวจจับผู้ร้าย แพทย์ประจำตำบล ไป ตรวจคนไข้ หรือครูพานักเรียนไปทัศนศึกษาสถานนอกสถานที่ เหล่านี้ถือว่าเป็นการปกครอง โดยทั้งสิ้น บางครั้งเราอาจเรียกสิ่งเดียวกันนี้ว่าการบริหาร หรือรัฐบาล ซึ่งหมายถึง คนหรือองค์กรต่าง ๆ ของ รัฐบาลทั้งหมด ตามปกติแล้วคนทั่วไปจะเข้าใจว่ารัฐบาล คือ ฝ่ายบริหารเท่านั้น และการปกครองก็ คือการปฏิบัติหน้าที่ของฝ่ายบริหารนั่นเอง ซึ่งเป็นความเข้าใจผิดและสับสนกับคำว่า คณะรัฐมนตรี ซึ่งได้แก่ คณะบุคคลในระดับสูงของฝ่ายบริหาร โดยประกอบด้วยหัวหน้าสูงสุดของกระทรวงต่าง ๆ กับนายกรัฐมนตรีและรองนายกรัฐมนตรี ในภาษาอังกฤษการปกครองและรัฐบาลมักจะใช้คำ ๆ เดียวกัน คือ คำว่า Government ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางมาก คำนี้รวมถึง การทำหน้าที่ ของฝ่ายนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการและข้าราชการดังกล่าวทั้งหมด

อย่างไรก็ดีการเมืองและการปกครองก็มีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกันเพราะการปกครอง เป็นการบริหาร การวางระเบียบกฎเกณฑ์ เพื่อให้เกิดการบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาชนนั้น จำเป็นต้องอาศัยอำนาจ จึงจะทำให้การปกครองสามารถดำเนินงานได้ ดังนั้นการศึกษาเรื่อง การเมืองการปกครองจึงน่าจะหมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับองค์กรต่างๆ ทางการเมืองที่มีและใช้อำนาจของรัฐ และรวมไปถึงการใช้กลไกของรัฐมาสร้างระเบียบกฎเกณฑ์ในการบริหารเพื่อให้ ประชาชนคนส่วนใหญ่ของประเทศอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข ดังนั้นรัฐหรือผู้ปกครองประเทศจึงต้อง ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารงานด้านการปกครอง โดยมุ่งเน้นที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยส่วนรวมและในเรื่องการปกครอง มีอีกเรื่องหนึ่งที่นักศึกษาคควรให้ความสนใจคือเรื่องความ เป็นพลเมือง เพราะการปกครองจะประกอบไปด้วยกลุ่มคนจำนวนสองกลุ่ม คือ ผู้ที่ทำหน้าที่ ปกครองกับผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองหรือประชาชนหรือพลเมืองนั่นเอง เมื่อเรารู้ว่าใครทำหน้าที่ ปกครองเราควรรู้ว่าตัวพลเมือง ในฐานะเจ้าของประเทศคือใคร

1. รูปแบบการปกครองท้องถิ่น

รูปแบบการปกครองท้องถิ่นของรัฐใดจะเป็นเช่นใดนั้น เราสามารถดูได้จากการใช้ อำนาจอธิปไตย เพราะอำนาจอธิปไตย (Sovereignty) คือ อำนาจสูงสุด อำนาจเด็ดขาดที่จะบัญญัติ บังคับและตัดสินกฎหมาย สำหรับประชาชนในอาณาเขตของรัฐ หรืออาจกล่าวได้ว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนและประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในรัฐธรรมนูญแห่ง

ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 3 อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ดังนั้นในการปกครองประเทศที่เป็นเอกราชจะต้องมีอำนาจอธิปไตยเป็นของตนเอง คือ สามารถที่จะดำเนินกิจการทั้งภายในหรือภายนอกประเทศได้โดยอิสระ ไม่ถูกบังคับควบคุมหรือถูกแทรกแซง โดยประเทศอื่น อำนาจอธิปไตยนี้อาจทำความเข้าใจได้ง่าย ๆ โดยจำแนกลักษณะออกเป็น 3 ประการ คือ อำนาจในการออกกฎหมายหรืออำนาจนิติบัญญัติ อำนาจในการนำกฎหมายไปบังคับใช้หรืออำนาจบริหาร และอำนาจในการตัดสินคดีความตามตัวบทกฎหมายหรืออำนาจตุลาการ โดยปกติอำนาจอธิปไตยเป็นอำนาจอิสระแบ่งแยกไม่ได้ แต่ในเรื่องของการใช้อำนาจอธิปไตยมีการใช้สามลักษณะ ดังอธิบายข้างต้น (สำนักงานคณะกรรมการราชกฤษฎีกา. 2550 : 6-7)

การที่จะพิจารณารูปแบบการปกครองที่อิงที่ตามหลักเกณฑ์ของอริสโตเติล (Aristotle) ซึ่งเป็นนักปราชญ์ชาวกรีก ได้วางหลักการพิจารณาโดยดูที่องค์กรหรือส่วนที่เป็นเจ้าของหรือผู้กำหนดอำนาจอธิปไตย แต่ก็ยังมีแนวคิดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการปกครอง ที่อิงที่โดยแยกอธิบายดังนี้

1.1 รูปแบบการปกครองที่อิงที่ตามแนวคิดของอริสโตเติล

รูปแบบการปกครองที่อิงที่ตามแนวคิดของอริสโตเติลมีรายละเอียด ดังนี้ คือ ฮัยอนันต์ สมุทวณิช (2543 : 24)

1.1.1 รัฐที่มีรูปแบบการปกครองที่ดีเป็นรัฐที่ชอบกฎหมาย (ประโยชน์เพื่อประชาชน) แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะคือ

1) ราชาธิปไตย คือ การปกครองที่มีคน ๆ เดียวเป็นผู้ใช้อำนาจสูงสุดเป็นผู้ใช้อำนาจในการปกครอง

2) อภิชนาธิปไตย คือ การปกครองที่มีกลุ่มบุคคลเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในการปกครอง

3) ประชาธิปไตย คือ การปกครองที่มีคนจำนวนมาก หรือ คนส่วนใหญ่ในสังคมเป็นผู้ใช้อำนาจและมีอำนาจสูงสุดในการปกครอง

1.1.2 รัฐที่มีรูปแบบการปกครองที่ไม่ดี เป็นรัฐที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย (ประโยชน์มุ่งให้กับผู้ปกครอง) แบ่งรูปแบบการปกครองได้ 3 ลักษณะ คือ

1) ทระราชย์ คือ การปกครองอัน ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นการปกครองโดยคน ๆ เดียวเป็นผู้ใช้อำนาจสูงสุดในการปกครอง

2) คณาธิปไตย คือ การปกครองอัน ไม่ชอบด้วยกฎหมาย โดยคนส่วนน้อยมีอำนาจในการปกครอง

3) โพลิตี คือการปกครองสายกลางมีลักษณะเป็นประชาธิปไตยและคณาธิปไตย คนจำนวนมากอาจช่วยป้องกันการใช้อำนาจของคน ๆ เดียว แต่การปกครองจะระส่ำระสายเพราะมวลชนจำนวนมากไม่รู้วิธีการปกครอง

การปกครองที่ดีในความคิดเห็นของอริสโตเติล (Aristotle) ต้องมีลักษณะดังนี้

1. เป็นการปกครองที่ผู้ใช้อำนาจปกครองไม่ว่าจะเป็นบุคคลเพียงคนเดียว กลุ่มบุคคลหรือคนส่วนมาก มุ่งส่งเสริมผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน

2. เป็นการปกครองที่ผู้ใช้อำนาจยึดหลักกฎหมายในการตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ ไม่ใช่ทำโดยอำเภอใจหรือทำตามอารมณ์

3. เป็นการปกครองที่ได้รับคำยินยอมจากประชาชนโดยสมัครใจ ไม่ใช่ใช้อำนาจที่มีอยู่บังคับจะโดยการใช้อำนาจหรือการข่มขู่ว่าจะใช้อำนาจแต่เพียงอย่างเดียว

1.2 รูปแบบการปกครองที่แบ่งตามจำนวนคนที่เป็นเจ้าของอำนาจ

อธิปไตยสำหรับเรื่องรูปแบบการปกครองยังมีอีกแนวคิดหนึ่งที่แบ่งตาม จำนวนคนที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยแบ่งรูปแบบการปกครองออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้ คือ (กมล สมวิเชียร. 2545 : 21-27)

1.2.1 การปกครองโดยคน ๆ เดียว (Government of One) หมายความว่า อำนาจอธิปไตยอยู่กับบุคคลเพียงคนเดียว บุคคลคนเดียวนี้อยู่ในฐานะเป็นองค์อธิปัตย์ หรือมีอำนาจสูงสุดสามารถกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ได้ตามลำพัง อำนาจสูงสุดในการปกครองเป็นของคน ๆ เดียว แม้ว่าบุคคลนั้นอาจมอบหมายให้องค์กรอื่นทำหน้าที่แทนก็ตาม แต่สิทธิขาดและอำนาจสูงสุดยังเป็นของคน ๆ นั้นอยู่รูปแบบการปกครองที่อำนาจอธิปไตยอยู่ที่คน ๆ เดียวได้แก่รูปแบบการปกครองแบบโบราณ เช่น การปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

การปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) รูปแบบการปกครองแบบนี้กษัตริย์หรือจักรพรรดิ หรือ ฟาโรห์ (ในอียิปต์โบราณ) เป็นผู้ที่มีอำนาจเด็ดขาดในการปกครองคนในรัฐแต่เพียงผู้เดียว บุคคลใดหรือกลุ่มใดจะขัดจีนคำสั่งมิได้ บางครั้งกษัตริย์อาจมอบหมาย

อำนาจบางอย่างให้บุคคลบางคนหรือบางกลุ่มไปทำหน้าที่แทนได้ เช่น แต่งตั้งเจ้าครองนคร ไปปกครองหัวเมืองต่าง ๆ แต่อำนาจเด็ดขาดในขั้นสุดท้ายจะยังคงเป็นของกษัตริย์อยู่ ส่วนมากการรับช่วงตำแหน่งในระบบนี้ จะใช้วิธีการสืบสันตติวงศ์โดยถือสายเลือดเป็นหลัก และระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ส่วนมากจะตั้งตามความชอบธรรมและมีความเชื่อว่าความชอบธรรมของการปกครองที่ได้อำนาจมาจากสวรรค์ ตามแนวคิดทฤษฎีเทวสิทธิ์ (Divine of Few) กล่าวคือ กษัตริย์เป็นตัวแทนของพระเจ้า หรือเป็นเชื้อสายเลือดเนื้อเชื้อไขของพระเจ้า หรือเป็นพระเจ้าสมมุติที่เรียกว่า สมมุติเทวราช (Semi-god) อย่างเช่นการปกครองของไทยในสมัยโบราณ เพราะฉะนั้นอำนาจและการปกครองของพระองค์จึงศักดิ์สิทธิ์และไม่มีผู้ใดล่วงละเมิดได้

1.2.2 การปกครองโดยคณะบุคคล (Government of Few) ถ้าอำนาจอธิปไตยอยู่กับคนกลุ่มน้อย หรือคณะบุคคล หมายความว่า บุคคลคณะหนึ่งเป็นผู้สามารถวางกำหนดกฎเกณฑ์หรือบริหารประเทศได้ตามที่กลุ่มของตนปรารถนา ในบางครั้งบุคคลคณะนั้นอาจจะเป็นผู้บริหารเอง อาจมอบหมายให้บุคคลอื่นมารับทำหน้าที่ แต่ถ้าบุคคลคณะนั้นยังมีอำนาจและอิทธิพลสามารถควบคุมหรือบงการทิศทางการบริหารได้ ก็ต้องถือว่าอำนาจอธิปไตยอยู่ในกลุ่มบุคคลคณะนั้น ๆ รูปแบบการปกครองก็จะเป็นแบบใดแบบหนึ่งระหว่าง อภิชนาธิปไตยกับคณาธิปไตยทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมาย รูปแบบการปกครองโดยคณะบุคคลแบ่งออกได้ 3 แบบ คือ

1) อภิชนาธิปไตย (Aristocracy) เป็นการปกครองของคนกลุ่มน้อยที่มีฐานะสูงกว่าคนทั่วไปในสังคม เช่น มีความรู้สูง มีทรัพย์สมบัติ มีตระกูลหรือมีเชื้อสายที่ผิดไปจากคนธรรมดา โดยสายตาของนักปราชญ์ทางการเมืองหลายคน เช่น เพลโต อริสโตเติล และเอ็ดมันด์ เบิร์ก (Edmund Burke) การปกครองในระบบนี้เป็นการปกครองที่ดีเพราะอภิสิทธิ์ชนหรือผู้ปกครองที่มีสิทธิพิเศษ ดังกล่าวนั้น จะให้ความเหนือกว่าของตนปกครองเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เช่น อภิชนที่มีความสามารถสูงส่ง ย่อมใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ในการปกครองและสามารถเป็นผู้นำที่ดีกว่าคนธรรมดาในระบบประชาธิปไตย จะถือว่าอภิชนาธิปไตย หรืออภิสิทธิ์ชนเป็นสิ่งไม่ดี เช่น โทมัส เจฟเฟอร์สัน (Thomas Jefferson) นักปราชญ์และประธานาธิบดี ประเทศสหรัฐอเมริกา นอกจากจะไม่ชอบชนชั้นนำไม่ว่าจะเป็นประเภทใดแล้ว ยังเชื่อว่าประชาธิปไตยไม่ควรอยู่ภายใต้อิทธิพลของสังคมเมือง แต่ควรจะให้ชาวไร่ชาวนาเป็นผู้พิทักษ์ หมายความว่า คนชนบทและระบบเศรษฐกิจแบบกสิกรรมจะเป็นสิ่งสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตย

2) ความเป็นปึกแผ่น (Oligarchy) เป็นการปกครองของชนกลุ่มน้อยเช่นเดียวกับอภิชนาธิปไตย จะไม่ถือผลประโยชน์ของชนส่วนใหญ่ โดยมีจุดหมายปลายทางเช่นเดียวกับอภิชนาธิปไตยแต่จะเป็นการปกครองเพื่อประโยชน์ของคนกลุ่มนั้น ๆ มากกว่าประการหนึ่ง อภิชนาธิปไตย หรือการปกครองโดยอภิสิทธิ์ชนจะเป็นกลุ่มคนที่เหนือกว่าทางสติปัญญา หรือเชื้อสายวงศ์ตระกูล เช่น กลุ่มนักปราชญ์ หรือพวกเจ้าขุนมูลนายแต่กลุ่มผู้ปกครองแบบคณาธิปไตยจะไม่มี ความเหนือกว่าทางสังคม การปกครองแบบคณาธิปไตย มักเป็นกลุ่มคนธรรมดา ๆ หรืออาจเป็นกลุ่มทหารก็ได้ อย่างไรก็ตามในความหมายปัจจุบันคำทั้งสองคำอาจจะใช้เหมือนกันได้แต่โดยความนิยมแล้วเรามักพูดถึงการปกครองแบบอภิชนาธิปไตยมากกว่า ในความเข้าใจว่าเป็นระบบการปกครองของชนส่วนน้อยในประวัติศาสตร์ ส่วนการปกครองกลุ่มน้อยผลประโยชน์ใกล้เคียงกันหรืออย่างเดียวกัน ในระบบการเมืองเรามักเรียกว่า การปกครองแบบคณาธิปไตย (Oligarchy) ซึ่งอาจจะ เป็นชนชั้นไหนก็ได้ เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา พวก Oligarchy ที่สำคัญคือนักธุรกิจกลุ่มใหญ่ที่มีอิทธิพลต่อการปกครองของอเมริกา (แต่มีอิทธิพลไม่ทั้งหมด คงมีเป็นบางเรื่อง บางกรณี) สำหรับ ในประเทศอังกฤษ ก็เคยมีการปกครองของกลุ่ม Oligarchy ที่เป็นกลุ่มคนชั้นสูงดั้งเดิม และมีบทบาททางการเมืองไม่น้อยทีเดียว

3) คอมมิวนิสต์ (Communism) ในสมัย เฟลโต และ อริสโตเติล การปกครองระบบคอมมิวนิสต์ยังไม่มี แต่เราอาจกล่าวได้ว่าการปกครองที่เราอยู่ในสหภาพสาธารณรัฐสังคมนิยมโซเวียต กลุ่มประเทศแถบยุโรปตะวันออก เช่น ประเทศเชกโกสโลวะเกีย ฮังการี โปแลนด์ และประเทศโรมาเนีย เป็นต้น หรือแม้กระทั่งจีนแผ่นดินใหญ่ ในปัจจุบันนี้รูปแบบการปกครองเป็นการปกครองโดยชนกลุ่มน้อย (The Few) ทั้งนี้เพราะการปกครองดังกล่าว ที่ผู้ปกครองไม่ได้มาจากการเลือกตั้งโดยส่วนใหญ่ แต่เป็นการเลือกจากการเป็นสมาชิกของพรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นพรรคการเมืองของชนส่วนน้อยแถมยังเป็นพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวในประเทศอีกด้วย นอกจากนี้จะเป็นการปกครอง โดยคนจำนวนน้อย แล้วยังเป็นการปกครองแบบ “การปกครองแบบเบ็ดเสร็จ” (Totalitarian) คำบางเล่มอาจเรียกว่า “เผด็จการสมบูรณ์แบบ” (Complete Dictatorship) กล่าวคือ กลุ่มผู้ปกครองพรรคคอมมิวนิสต์นี้จะเป็นผู้ถือและกำหนดอำนาจและแบบแผนทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ศิลปะ วิทยาการรวมทั้งวิถีการดำเนินชีวิต

1.2.3 การปกครองโดยคนทั้งหมดหรือคนส่วนใหญ่ (Government of Many) การปกครอง โดยคนทั้งหมดหรือคนส่วนใหญ่ มีรูปแบบการปกครองเป็นของประชาชนเป็นรากฐาน

ของอำนาจโดยปกติรู้จักทั่วไปได้ดีในนามการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งหมายความว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย บุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดจะเป็นผู้ปกครองจะต้องได้รับความเห็นชอบจากประชาชน นโยบายในการปกครองประเทศต้องสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่แต่การที่จะเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงนั้น จะต้องเป็นการปกครองโดยความเห็นชอบของคนส่วนมากและเป็นประโยชน์ต่อคนส่วนมาก ในประเทศที่อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน แต่ประชาชนไม่มีความสุขกลับมีแต่ความระส่ำระสายโดยเหตุที่มีนักการเมืองหรือโวจหารบุรุษ (Demagogue) คอยฉกฉวยโอกาสปลุกเร้าให้ฝูงชนกระทำการต่าง ๆ โดยขาดสติยับยั้งชั่งใจ และการกระทำนั้น ๆ เกิดประโยชน์แก่โวจหารบุรุษ หรือกลุ่มของพวกเขา หรือชนบางกลุ่มเท่านั้นเมื่อนั้นแทนที่จะเป็นประชาธิปไตยเพราะอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน รูปการปกครองก็จะมาอยู่ที่ฝูงชน หรือการปกครองโดยฝูงชนซึ่งมีสภาพใกล้เคียงกับอนาธิปไตย (Anarchy) คือสภาพแห่งการไม่มีรัฐบาลทุกคนสามารถทำ ทุกสิ่งทุกอย่างได้ตามความต้องการ สังคมระส่ำระสายไม่มีความสุข

จากรูปแบบการปกครองที่แบ่งตามจำนวนคนที่เป็นเจ้าของอำนาจ สรุปได้ว่าระบบการเมืองไทยในสมัยรัฐบาลทหารนั้น เรียกได้ว่าเป็นระบบการเมืองการปกครอง แบบอนาธิปไตยนำสมัย (Modernizing Oligarchies) โดยถือว่าเป็นระบบการเมืองที่คนถูกควบคุม โดยระบบราชการและหรือคณะทหาร โดยมีรัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นประชาธิปไตย หรือโดยไม่มีรัฐธรรมนูญเลย เป้าหมายของการปกครองอาจจะมุ่งหวังที่จะสร้างระบบประชาธิปไตยขึ้นมาได้ แต่จุดประสงค์สำคัญคือ การพยายามสร้างประสิทธิภาพและความมีเหตุผลในการบริหารงานหรืออาจเรียกอีกรูปหนึ่งก็คือระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยแบบชี้นำ (Tutelary Democracies) ได้แก่รูปแบบการเมืองที่รวมอำนาจไว้ที่ฝ่ายบริหารและระบบราชการ แม้จะมีรัฐสภามีระบบการเลือกตั้ง อาจมีเสถียรภาพทางการเมืองบ้าง แต่ก็เป็นไปได้ในแง่รูปแบบเท่านั้นในพฤติกรรมที่ปรากฏจะเห็นว่าฝ่ายนิติบัญญัติยังไม่เข้มแข็งหรือเป็นเสาหลักให้ระบบการเมืองได้

3 รูปแบบการปกครองที่แบ่งโดยใช้เกณฑ์จากลักษณะการใช้อำนาจ

รัฐบาลหรือผู้ปกครองซึ่งเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจการปกครอง แม้จะเป็นรัฐบาลระบบเดียวกัน เช่น รูปแบบราชาธิปไตยเหมือนกันหรือรูปแบบอภิชนาธิปไตยเหมือนกันก็อาจใช้อำนาจแตกต่างกันได้ ซึ่งลักษณะการใช้อำนาจนี้พึงเล็งในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับ

ประชาชน หรือผู้อยู่ภายใต้การปกครองว่าผู้ปกครองบังคับมากหรือน้อยเพราะการปกครอง หมายถึง การวางกำหนดกฎเกณฑ์หรือควบคุมให้คนในสังคมประพฤติหรือปฏิบัติ โดยทั่วไปอาจแบ่งลักษณะการใช้อำนาจออกเป็น 3 ระดับคือ อำนาจเบ็ดเสร็จ (Totalitarianism) อำนาจนิยม (Authoritarianism) และอิสระนิยมหรือเสรีนิยม (Liberalism) ซึ่งแต่ละระดับมีหลักการ ดังนี้ (จรรยา สุภาพ, 2542 : 5-8)

3.1 เบ็ดเสร็จหรือควบคุมถ้วนทั่ว คือ การที่รัฐบาลหรือผู้ปกครองใช้อำนาจควบคุมเคร่งครัดประชาชนหรือผู้อยู่ภายใต้การปกครองจนแทบจะไม่มีเสรีภาพในการกระทำตามที่ตนปรารถนาเลย คนทุกคนหรือกิจกรรมทุกประเภทต้องอยู่ภายใต้การจัดการและควบคุมของรัฐบาล ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา ศาสนา ธุรกิจ บ้านเมือง สื่อสารมวลชน เป็นต้น ปราศจากเสรีภาพทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจแทบจะสิ้นเชิง ตัวอย่างของรัฐบาลที่ใช้อำนาจในลักษณะนี้คือ รัฐบาลของประเทศเยอรมัน ในสมัยของฮิตเลอร์ รัฐบาลประเทศอิตาลีสมัยมุสโสลินี และรัฐบาลของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนในปัจจุบัน

3.2 อำนาจนิยม ลักษณะการใช้อำนาจระดับนี้คือ การที่รัฐบาลให้เสรีภาพแก่ประชาชนพอสมควร โดยเฉพาะเสรีภาพทางด้านสังคม และการใช้ชีวิตความเป็นอยู่ปกติทั่วไป รัฐบาลที่ปกครองแบบอำนาจนิยมยินดีจะให้ประชาชนมีเสรีภาพทุกด้าน ยกเว้นแต่เสรีภาพทางการเมือง ประชาชนอาจเลือกประกอบอาชีพได้ตามใจปรารถนา สามารถแสวงหาความรู้ที่ตนประสงค์แต่ห้ามวิพากษ์วิจารณ์การเมืองของประเทศ และไม่ได้รับสิทธิ์ในการที่จะมีส่วนร่วมในการคัดเลือกรัฐบาลหรือถึงมีส่วนร่วมทางการเมืองก็เป็นไปแบบภาพลวงตา คือ รัฐบาลจะใช้วิธีอื่น ๆ มาเป็นส่วนช่วยให้เจตจำนงของประชาชนไม่มีโอกาสได้รับชัยชนะ “อำนาจนิยมไม่ยอมให้ประชาชนในรัฐ หรือในประเทศมีอิสระเสรีและรับผิดชอบโอกาสและบทบาททางการเมือง ในขณะที่ปล่อยให้เสรีและแสดงความต้องการส่วนตัวในส่วนที่ไม่ใช่การเมือง” ตัวอย่างของรัฐบาลอำนาจนิยมได้แก่ รัฐบาลของประธานาธิบดีฟรังโกของประเทศสเปน รัฐบาลของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่เกาะฟอร์โมซา รัฐบาลทหารของประเทศไทยในสมัยหนึ่งที่รัฐมีอำนาจโดยกฎอัยการศึก เป็นต้น

3.3 อิสระนิยมหรือเสรีนิยม คือ การที่รัฐบาลหรือผู้ปกครองพยายามใช้อำนาจในการปกครองน้อยที่สุด ปล่อยให้ประชาชนมี เสรีภาพอย่างกว้างขวาง รัฐบาลเข้าควบคุมหรือรักษา กฎเกณฑ์เฉพาะส่วนหนึ่งเท่านั้น สำหรับขอบเขตแห่งอำนาจรัฐบาลในลักษณะอิสระนิยมหรือเสรี

นิยม นั่นได้แก่การ“จำเป็นที่จะต้องสังกัดอยู่แก่การรักษาความปลอดภัย และความสมบูรณ์พูนสุขของประชาชน” องค์กรหรือสถาบันทางการเมืองจะถูกจำกัดจุดมุ่งหมายให้คนรับใช้ในสังคมเท่านั้น ไม่ใช่ควบคุม รัฐบาลที่พอจะยกตัวอย่างให้เห็นอำนาจลักษณะเช่นนี้คือ รัฐบาลของสหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ตามไม่ได้ห้ามว่า ลักษณะการใช้อำนาจของผู้ปกครองหรือรัฐบาลจะมีอยู่เพียงสามระดับที่ว่านี้เท่านั้นรัฐบาลบางรัฐบาลอาจจะใช้อำนาจในลักษณะกึ่งเผด็จการเบ็ดเสร็จ คือควบคุมเกือบทั้งหมดให้เสรีภาพในบางเรื่องลักษณะสามประการที่ยกมาเป็นเพียงลักษณะใหญ่ๆ เท่านั้น ลักษณะการใช้อำนาจของรัฐบาลอาจเรียกชื่อผิดไปจากลักษณะที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ก็ได้ เช่นรัฐบาลสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในสมัยสุโขทัยมีการใช้ลักษณะการปกครองโดยใช้อำนาจแบบบิดาปกครองบุตร (Paternalism) โดยใช้ความสัมพันธ์แบบครอบครัวระหว่างผู้ปกครองกับประชาชน ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับประชาชน หรือการใช้อำนาจผู้ปกครองต่อประชาชนในไทยเท่านั้น ประวัติศาสตร์ชาติสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้ถือว่ามีลักษณะการใช้ อำนาจแบบนายปกครองบ่าว หรือ เจ้าปกครองข้า (Autocratic Government) โดยเฉพาะอย่างยิ่งนับแต่สมัยอยุธยาเป็นต้นมา กษัตริย์ถือเป็นเสมือนเจ้าชีวิต มีอำนาจสูงสุดเด็ดขาดที่จะกำหนดชะตาชีวิตของผู้อยู่ใต้ปกครอง หากจะเทียบเคียงการใช้อำนาจของกษัตริย์ในสมัยโบราณให้ใกล้เคียงกับศัพท์เฉพาะที่ใช้ในปัจจุบัน ก็อาจกล่าวได้ว่าการปกครอง มีลักษณะเป็นเผด็จการเบ็ดเสร็จ (Totalitarianism) คือ การที่จะสามารถควบคุมทุกอย่าง เพียงแต่ในความเป็นจริงนั้นอาจจะไม่ควบคุมทั้งหมด แต่ให้เสรีภาพแก่ประชาชนบ้างตามสมควรแก่อัตรา อย่างไรก็ตามถ้าจะควบคุมอย่างเบ็ดเสร็จก็ทำได้เพราะพระมหากษัตริย์ไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบต่อประชาชน เพราะถือว่า การปกครองโดยได้รับจากอาณัติ ลงมาจากสวรรค์ หรือตามเทวโองการของพระเจ้า อย่างไรก็ตามการปกครองในสมัยกรุงศรีอยุธยาถึงแม้ว่าอำนาจการปกครองอยู่ที่พระมหากษัตริย์ แต่พระราชอำนาจนั้นถูกจำกัดตามหลักธรรมของศาสนา ส่วนในสมัยปัจจุบันคือ นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ส่วนใหญ่แล้วได้ถือว่าลักษณะการใช้อำนาจของผู้ปกครองต่อประชาชนเป็นไปแบบอำนาจนิยม (Authoritarianism) คือ ให้เสรีภาพทางสังคม เศรษฐกิจแก่ประชาชน แต่ควบคุมทางด้านการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งลักษณะนี้เห็นได้ชัดจากรัฐบาล ที่มาจากการปฏิวัติหรือรัฐประหาร แม้แต่ในสมัยที่มี การเลือกตั้ง ยกเว้นในสมัยที่ใช้รัฐธรรมนูญที่มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย เช่น รัฐธรรมนูญฉบับ 2498, 2492 และ 2517 เป็นหลักในการปกครองประเทศ ในสมัยอื่น ๆ ประชาชนอาจมีสิทธิเสรีภาพทางการเมืองบ้าง แต่ก็ไม่สามารถบันดาลให้เกิดการ

เปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้เต็มที่เพราะมีการตั้งสมาชิกสภาประเภทที่มาจากแต่งตั้ง และกำหนดให้มีอำนาจสามารถถ่วงดุลกับสมาชิกสภาที่มาจากเลือกตั้งของประชาชน จนทำให้เจตจำนงของประชาชน ไม่มีน้ำหนักเท่าที่ควร

กล่าวโดยสรุปได้ว่า รูปแบบการปกครองท้องถิ่นที่จะได้อย่างไร หรือจะเป็นรูปแบบไหน การปกครองท้องถิ่นนั้นควรมีลักษณะที่ดีเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมให้อยู่เย็นเป็นสุข ในที่นี้จึงเสนอแนวคิดที่จะทำให้บ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุขก็คือการปกครองท้องถิ่นที่ใช้หลักธรรม เพราะธรรมะเป็นเครื่องค้ำจุนโลก ดังนั้น การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน จึงหมายถึงการกระทำหรือการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านตามรูปแบบการปกครองท้องถิ่น

ลักษณะการปกครองท้องถิ่น

การจัดการปกครองท้องถิ่นได้มีการเริ่มต้นมาจากรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ซึ่งทรงมีพระราชดำริให้มีการฟื้นฟูการปกครองระดับหมู่บ้านที่มาแต่เดิมขึ้นใหม่ เพราะทรงเล็งเห็นว่าการปกครองในระดับนี้จำเป็นและสำคัญยิ่งในการบริหารราชการแผ่นดิน เนื่องจากเป็นหน่วยการปกครองที่ใกล้ชิดกับราษฎรมากที่สุด โดยได้ทรงให้มีการทดลองจัดระเบียบการปกครองตำบล หมู่บ้าน ขึ้นที่อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อ ร.ศ. 111 (พุทธศักราช 2435) โดยให้ราษฎรเลือกผู้ใหญ่บ้านแทนการแต่งตั้งโดยเจ้าเมืองดังแต่ก่อน นับแต่นั้นมาจึงได้มีการจัดระเบียบการปกครองตำบลหมู่บ้านตามหัวเมืองต่าง ๆ โดยตราเป็นพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องถิ่น ร.ศ. 116 ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้มีการตราพระราชบัญญัติ ลักษณะการปกครองท้องถิ่น พระพุทธศักราช 2457 ขึ้นใช้บังคับแทนสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน การปกครองท้องถิ่นที่ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องถิ่น พระพุทธศักราช 2457 ประกอบด้วย (สถาบันดำรงราชานุภาพ. 2541 : 19)

1. หมู่บ้าน

ในการที่จะพิจารณาจัดตั้งหมู่บ้านขึ้นใหม่ ก็จำเป็นจะต้องถือหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยอนุโลมเช่นเดียวกับการตั้งตำบลดังที่กล่าวมาแล้ว แต่ทั้งนี้จะต้องพิจารณาถึงความจำเป็น และความเหมาะสมจริง ๆ โดยให้ถือความสะดวกแก่การปกครองเป็นประมาณหลักเกณฑ์

ตามที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด กระทรวงมหาดไทย ได้วางหลักเกณฑ์การจัดตั้งหมู่บ้านไว้ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2539 ดังนี้

1.1 กรณีเป็นชุมชนหนาแน่น

1.1.1 เป็นชุมชนที่มีราษฎรไม่น้อยกว่า 1,200 คน หรือมีจำนวนบ้านไม่น้อยกว่า 240 บ้าน

1.1.2 เมื่อแยกหมู่บ้านใหม่แล้ว หมู่บ้านใหม่จะต้องมีราษฎรไม่น้อยกว่า 600 คน หรือ มีจำนวนบ้านไม่น้อยกว่า 120 บ้าน

1.1.3 ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการหมู่บ้าน สภาตำบล หรือสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และที่ประชุมหัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอ

1.2 กรณีเป็นชุมชนห่างไกล

1.2.1 เป็นชุมชนที่มีราษฎรไม่น้อยกว่า 600 คน หรือมีจำนวนบ้านไม่น้อยกว่า 120 บ้าน

1.2.2 เมื่อแยกหมู่บ้านใหม่แล้ว หมู่บ้านใหม่จะต้องมีราษฎรไม่น้อยกว่า 200 คน หรือ มี จำนวนบ้าน ไม่น้อยกว่า 40 บ้าน

1.2.3 ชุมชนใหม่ห่างจากชุมชนเดิมไม่น้อยกว่า 6 กิโลเมตร

1.2.4 ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการหมู่บ้าน สภาตำบล หรือสภาองค์การบริหาร ส่วนตำบล และที่ประชุมหัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอ

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ตามกฎหมายลักษณะการปกครองท้องที่การหางานของหมู่บ้านมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน

2. ผู้ใหญ่บ้าน

ในหมู่บ้านหนึ่ง ๆ ให้มีผู้ใหญ่บ้าน 1 คน ทำหน้าที่ในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย และดูแลให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมายและนโยบายของทางราชการตลอดจนเป็นผู้ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่และกิจการต่าง ๆ ของหมู่บ้านที่รับผิดชอบ ซึ่งอาจสรุปอำนาจหน้าที่ที่สำคัญของผู้ใหญ่บ้านเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

2.1 อำนาจหน้าที่ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย ประกอบด้วย

2.1.1 รักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน

- 2.1.2 ป้องกันและแก้ไขปัญหาเหตุร้ายต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในหมู่บ้าน
- 2.1.3 ประสานงานกับกำนันและส่วนราชการต่าง ๆ เพื่อป้องกัน แก้ไข ปัญหาและ พัฒนาหมู่บ้าน
- 2.1.4 แจ้งประกาศ คำสั่ง นโยบายต่าง ๆ ของทางราชการให้ประชาชนทราบ
- 2.1.5 จัดทำบัญชีทะเบียนราษฎรของประชาชนในหมู่บ้าน
- 2.1.6 ประชุมลูกบ้านและกรรมการหมู่บ้านเพื่อแจ้งข้อราชการและปรึกษาหารือในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกิจการต่าง ๆ ของหมู่บ้าน
- 2.1.7 ประพฤติปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกบ้าน
- 2.1.8 ปฏิบัติตามคำสั่ง โดยชอบด้วยกฎหมายของกำนัน
- 2.2 อำนาจหน้าที่ทางด้านกฎหมายเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อย
  - 2.2.1 จับกุมผู้กระทำความผิดส่งเจ้าหน้าที่ตำรวจตามหมายจับ
  - 2.2.2 แจ้งเบาะแสการกระทำความผิดในเขตหมู่บ้านของตน
  - 2.2.3 เป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานในเรื่องเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย

3. ตำบล

ตำบลเป็นหน่วยการปกครองส่วนภูมิภาคที่มีความใกล้ชิดประชาชนในชนบทเป็นอย่างยิ่ง ประชาชนส่วนใหญ่คุ้นเคยกับการปกครองที่เรียกว่าตำบลมาเป็นเวลากว่า 100 ปี แล้ว แม้ในต่อมามีการตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นระบบการปกครองท้องถิ่นแต่ประชาชนส่วนใหญ่ก็ยังคุ้นเคยกับการปกครองรูปแบบตำบลมากกว่า ตำบลเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่ย่อยรองจากอำเภอหรือ กิ่งอำเภอ การจัดการปกครองตำบลเป็นไปตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ซึ่ง กำหนดให้ตำบลประกอบด้วยหลาย ๆ หมู่บ้านรวมกัน

3.1 การจัดตั้งตำบล

3.1.1 หลักเกณฑ์ตาม พ.ร.บ. ลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ได้วางหลักเกณฑ์การจัดตั้งตำบล ไว้กว้าง ๆ ดังนี้

- 1) ตำบลหนึ่งประกอบด้วยหลายหมู่บ้านรวมกันราว 20 หมู่บ้าน
- 2) ให้จัดทำเครื่องหมายเขตตำบลไว้ให้ชัดเจน โดยถือตามแนวลำห้วย ลำคลอง บึง หรือสิ่งใดเป็นสำคัญ เช่น ภูเขา

3) ถ้าไม่มีหมายเลข ไม่มีแนวตามข้อ 2) ก็ให้จัดทำหลักปักหมุดเขตไว้ทุกด้าน เป็นสำคัญ

3.1.2 ต่อมาเมื่อสังคมและชุมชนเปลี่ยนแปลงไปได้มีการปรับปรุงหลักเกณฑ์การตั้ง ตำบลให้เหมาะสมยิ่งขึ้น กระทรวงมหาดไทยซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบควบคุมการบริหาร ราชการส่วนภูมิภาคจึง ได้มีการวางหลักเกณฑ์การจัดตั้งตำบลไว้ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2539 ดังนี้

1) กรณีเป็นชุมชนหนาแน่น

1.1) เป็นชุมชนที่มีราษฎรไม่น้อยกว่า 4,800 คน

1.2) มีหมู่บ้านไม่น้อยกว่า 8 หมู่บ้าน

1.3) ได้รับความเห็นชอบจากสภาตำบล หรือสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และที่ประชุมหัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอ

2) กรณีเป็นชุมชนห่างไกล

2.1) เป็นชุมชนที่มีราษฎรไม่น้อยกว่า 3,600 คน

2.2) มีหมู่บ้านไม่น้อยกว่า 6 หมู่บ้าน

2.3) ชุมชนใหม่ห่างจากชุมชนเดิมไม่น้อยกว่า 6 กิโลเมตร

2.4) ได้รับความเห็นชอบจากสภาตำบล หรือสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และที่ประชุมหัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอ

3.2 การจัดระเบียบปกครองตำบล

การจัดระเบียบปกครองตำบลมีพนักงานปกครองระดับตำบล คือ กำนัน ในตำบล หนึ่ง ๆ ให้มีกำนันเป็นผู้ปกครองและรับผิดชอบในการดูแลทุกข์สุขของประชาชนในตำบล กำนัน มาจากการเลือกของประชาชนในตำบล โดยเลือกจากผู้ที่ยังดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านของตำบลนั้นตาม ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเลือกตั้งกำนัน พ.ศ. 2524

กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกัน (เนื่องจากกำนันก็คือ ผู้ใหญ่บ้าน คนหนึ่งในหมู่บ้านที่ตนเองสังกัดอยู่ แต่ทำหน้าที่เพิ่มขึ้นในฐานะหัวหน้าผู้ใหญ่บ้านหรือเป็นผู้ ประสานงานของตำบลด้วย) ซึ่งหน้าที่หลักของกำนันอีกประการหนึ่ง คือ หน้าที่ในเรื่องของการ ประสานและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในตำบลที่รับผิดชอบซึ่งมีอยู่อย่างมากมายใน เขตตำบล เช่น อาจเป็นความขัดแย้งระหว่างผู้ใหญ่บ้าน ความขัดแย้งระหว่างประชาชนในตำบล

หมู่บ้าน ความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับข้าราชการ ความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับหน่วยงานของรัฐซึ่งสาเหตุของความขัดแย้งอาจมาจากหลายสาเหตุ เช่น ความขัดแย้งเรื่องส่วนตัว เรื่องผลประโยชน์ และเรื่องการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังนั้น กำนันและผู้ใหญ่บ้านจะเป็นตัวแสดง ที่สำคัญมากในเข้าสู่การเจรจาสันติภาพ เพราะในตัวตนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเองก็เป็นหนึ่งในองคาพยพของรัฐไทยในการใช้ปกครองพื้นที่ มีสายการบังคับบัญชามาจากกระทรวงมหาดไทยตามการปกครองแบบรวมศูนย์ของรัฐไทย ในทางกลับกัน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็เป็นตัวแทนของประชาชนในชุมชนที่มาจากการเลือกตั้งภายในชุมชน บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจึงมีบทบาทสำคัญในการถึง 2 อย่างในเวลาเดียวกัน กล่าวคือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นทั้งคนคอยประสานภายนอก (ระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชนในพื้นที่ตน) และประสานภายใน (ระหว่างประชาชนทุกคนในชุมชนตนเอง)

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า นอกเหนือจากความรู้ความสามารถและภาวะผู้นำตามธรรมชาติแล้วกำนันต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลภายนอก เช่น นักธุรกิจ ข้าราชการ หน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้สามารถประสานงานในการพัฒนาตำบล รวมถึงแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน

ผู้ใหญ่บ้าน ยังเป็นกลไกสำคัญของรัฐในส่วนภูมิภาคระดับตำบล หมู่บ้าน หากการปกครองตำบล หมู่บ้านแข็งแกร่ง ประเทศย่อมมั่นคง การกิจบำบัดทุกข์บำรุงสุขของผู้ใหญ่บ้าน ต้องใช้หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเป็นแนวทางปฏิบัติหน้าที่ให้บังเกิดผลสำเร็จ

1. ประวัติความเป็นมาของผู้ใหญ่บ้าน

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้มีการแก้ไขปรับปรุงการจัดระเบียบการปกครองของราชอาณาจักรไทยครั้งสำคัญ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการปกครองระดับหมู่บ้านและตำบลนั้น ได้มีการทดลองตั้งผู้ใหญ่บ้านและกำนันขึ้นปกครองหมู่บ้านและตำบลเป็นครั้งแรกที่อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในปี

พุทธศักราช 2435 ทั้งนี้เพื่อศึกษาปัญหาและหาแนวทางปรับปรุงแก้ไข การจัดการปกครองหมู่บ้าน และตำบลใหม่นี้ มีลักษณะแตกต่างจากเดิมหลายประการ โดยเฉพาะในด้านกระบวนการ ปราบกฏ ในเนื้อหาจดหมายของพระยามหาอำมาตยาธิบดี (เถิง วิริยะศิริ) ครั้งยังป็นหลวงเทศาจิตร วิจารณ์ผู้ได้รับมอบหมายให้ทดลองตั้งผู้ใหญ่บ้าน กำนัน

หลังจากที่ ได้รับประกาศพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ร.ศ. 116 มาเป็น เวลานานประมาณ 17 ปี ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้ทรง ประกาศยกเลิก และประกาศใช้พระราชบัญญัติปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 ขึ้นใช้บังคับ แทนและถือเป็นหลักในการจัดระเบียบการปกครองตำบล หมู่บ้าน สืบจนมาทุกวันนี้ (กรมการ ปกครองกระทรวงมหาดไทย. 2551 : 46 - 47)

2. การแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านและผู้ใหญ่บ้านออกจากตำแหน่ง

ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 (แก้ไขเพิ่มเติมถึง ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2552 ได้บัญญัติการเข้าสู่ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน การออกจาก ตำแหน่งของผู้ใหญ่บ้านและ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ไว้ดังนี้ (พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 และแก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2552. 2552 : 96)

มาตรา 9 ในหมู่บ้านหนึ่งให้มีผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่ง และมีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่าย ปกครอง หมู่บ้านละสองคน เว้นแต่หมู่บ้านใดมีความจำเป็นต้องมีมากกว่าสองคน ให้ขออนุมัติ กระทรวง มหาดไทย ในหมู่บ้านใด ผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นสมควรให้มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษา ความสงบ ก็ให้มีได้ตามจำนวนที่กระทรวงมหาดไทยจะเห็นสมควร ผู้ใหญ่บ้านจะได้รับเงินเดือน แต่มิใช่จากเงินงบประมาณประเภทเงินเดือน ส่วนผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ และผู้ช่วย ผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง จะได้รับเงินตอบแทนตามที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด

มาตรา 10 ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่ปกครองบรรดาราษฎรที่อยู่ในเขตหมู่บ้าน

มาตรา 11 ราษฎรผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้าน ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะ ต้องห้าม ดังต่อไปนี้

1. มีสัญชาติไทยและมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ ในวันที่ 1 มกราคม ของปีที่มีการเลือก
2. ไม่เป็นภิกษุสามเณร นักพรต หรือนักบวช

3. ไม่เป็นคนวิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ

4. มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่เป็นประจำ และมีชื่อในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร ในหมู่บ้านนั้นติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่าสามเดือนจนถึงวันเลือก

มาตรา 12 ผู้ที่จะได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

1. มีสัญชาติไทยโดยการเกิด

2. อายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปีบริบูรณ์ในวันรับเลือก

3. มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่เป็นประจำ และมีชื่อในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร ในหมู่บ้านนั้นติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่าสองปีจนถึงวันเลือกและเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพเป็นหลักฐาน

4. เป็นผู้เลื่อมใสในการปกครองตามรัฐธรรมนูญด้วยความบริสุทธิ์ใจ

6. ไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต นักบวช

7. ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ วิกลจริต จิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ ตึดยาเสพติดให้โทษ หรือเป็นโรคตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา

8. ไม่เป็นสมาชิกรัฐสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการการเมือง ข้าราชการประจำ พนักงาน เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ หรือของรัฐวิสาหกิจ หรือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือลูกจ้างของส่วนราชการ หรือลูกจ้างของเอกชนซึ่งมีหน้าที่ทำงานประจำ

9. ไม่เป็นผู้มีอิทธิพลหรือเสียชื่อในทางพาลหรือทางทุจริต หรือเสื่อมเสียในทางศีลธรรม

10. ไม่เป็นผู้เคยถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะทุจริตต่อหน้าที่ และยังไม่พ้นกำหนดเวลาสิบปี นับแต่วันถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออก

11. ไม่เป็นผู้เคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ และยังไม่พ้นกำหนดเวลาสิบปีนับแต่วันพ้นโทษ

12. ไม่เป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ กฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า กฎหมายว่าด้วยอุทยานแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยศุลกากร กฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน ในฐานะความผิดเกี่ยวกับอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืนหรือวัตถุระเบิดที่นายทะเบียน ไม่อาจออกใบอนุญาตให้ได้ กฎหมายว่าด้วยที่ดิน ในฐานะความผิดเกี่ยวกับที่สาธารณประโยชน์ กฎหมายว่าด้วยยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง และกฎหมายว่าด้วยการพนันในฐานะความผิดเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนัก

13. ไม่เป็นผู้เคยถูกให้ออกจากตำแหน่ง ตามมาตรา 14 (6) (7) และยังไม่พ้นกำหนดเวลาสิบปีนับแต่วันถูกให้ออก

14. ไม่เป็นผู้เคยถูกลงโทษให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล หรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน และยังไม่พ้นกำหนดเวลาสิบปีนับแต่วันถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออก

15. มีพื้นความรู้ไม่ต่ำกว่าการศึกษาภาคบังคับ หรือที่กระทรวงศึกษาธิการเทียบไม่ต่ำกว่าการศึกษาภาคบังคับ เว้นแต่ในท้องที่ใดไม่อาจเลือกผู้ที่มีพื้นความรู้ดังกล่าวได้ ผู้ว่าราชการจังหวัด โดยอนุมัติรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย อาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา ยกเว้นหรือผ่อนผันได้

16. ไม่เป็นผู้อยู่ในระหว่างเสียสิทธิในกรณีที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

มาตรา 13 การเลือกผู้ใหญ่บ้านต้องเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และให้กระทำโดยวิธีลับ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

เพื่อประโยชน์ในการเลือกผู้ใหญ่บ้าน ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง ซึ่งนายอำเภอ แต่งตั้งจากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่เกินสามคน และราษฎรผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นที่ยอมรับนับถือของราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าสี่คนแต่ไม่เกินเจ็ดคน เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครรับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน

การแต่งตั้งกรรมการ วิธีการเลือกประธานคณะกรรมการ และวิธีการตรวจสอบตามวรรคสองให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

เมื่อราษฎรส่วนใหญ่เลือกผู้ใดเป็นผู้ใหญ่บ้านแล้ว ให้นายอำเภอออกคำสั่งเพื่อแต่งตั้ง และให้ถือว่าผู้นั้นเป็นผู้ใหญ่บ้านนับแต่วันที่ ได้รับแต่งตั้ง ในกรณีที่ผู้รับเลือกมีคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ใช้วิธีจับสลาก ทั้งนี้ เมื่อนายอำเภอได้มีคำสั่งแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านแล้วให้รายงานให้ผู้ว่าราชการ จังหวัดเพื่อออกหนังสือสำคัญให้ไว้เป็นหลักฐาน

ในกรณีที่มีการคัดค้านว่าผู้ซึ่ง ได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านตามวรรคสี่ ได้รับเลือกมาโดย ไม่สุจริตและเที่ยงธรรม ให้นายอำเภอดำเนินการสอบสวน และถ้าผลการสอบสวนได้ความตามที่มี ผู้คัดค้านให้รายงานผู้ว่าราชการจังหวัดและให้ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งให้พ้นจากตำแหน่ง โดยเร็ว ทั้งนี้ ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่นายอำเภอมีคำสั่งแต่งตั้ง

การพ้นจากตำแหน่งของผู้ใหญ่บ้านตามวรรคห้า ไม่กระทบกระเทือนกิจการที่ ผู้ใหญ่บ้านได้กระทำลงไปในขณะที่ดำรงตำแหน่ง

มาตรา 14 ผู้ใหญ่บ้านต้องออกจากตำแหน่งด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

1. มีอายุครบหกสิบปี
2. ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 13 เว้นแต่ในกรณีที่ ได้รับ อนุญาตจากผู้ว่าราชการจังหวัดให้ลาอุปสมบทหรือบรรพชาตามประเพณี มิให้ถือว่า มีลักษณะ ต้องห้ามตามมาตรา 12 (5)
3. ตาย
4. ได้รับอนุญาตจากนายอำเภอให้ลาออก
5. หมู่บ้านที่ปกครองถูกยุบ
6. เมื่อราษฎรผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 11 ในหมู่บ้านนั้น จำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของราษฎรผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 11 ทั้งหมด เข้าชื่อกันขอให้ออกจากตำแหน่ง ในกรณีเช่นนั้นให้นายอำเภอสั่งให้พ้นจากตำแหน่ง
7. ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งให้พ้นจากตำแหน่ง เมื่อได้รับรายงานการสอบสวนของ นายอำเภอว่าบกพร่องในหน้าที่ หรือประพฤติตนไม่เหมาะสมกับตำแหน่ง
8. ไปเสียจากหมู่บ้านที่ตนปกครองติดต่อกันเกินสามเดือน เว้นแต่เมื่อมีเหตุอัน สมควรและได้รับอนุญาตจากนายอำเภอ
9. ขาดการประชุมประจำเดือนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่นายอำเภอเรียกประชุมสาม ครั้งติดต่อกัน โดยไม่มีเหตุอันควร

10. ถูกปลดออกหรือไล่ออกจากตำแหน่ง เนื่องจากกระทำความผิดวินัย
อย่างร้ายแรง

11. ไม่ผ่านการประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งต้องทำอย่างน้อยทุกห้าปีนับแต่วันที่
ได้รับการแต่งตั้ง ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด โดยประกาศในราช
กิจจานุเบกษา

ในกรณีที่ผู้ใหญ่บ้านพ้นจากตำแหน่งตาม (8) ให้นายอำเภอรายงานให้
ผู้ว่าราชการจังหวัดทราบโดยเร็วด้วย

หลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดตาม (11) ต้องกำหนดให้ราษฎรใน
หมู่บ้านมีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านด้วย

มาตรา 15 ผู้ใหญ่บ้านและกำนันต้องร่วมกันพิจารณาคัดเลือกราษฎร ซึ่งมี
คุณสมบัติตามมาตรา 16 เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองและฝ่ายรักษาความสงบ

มาตรา 16 ผู้มีสิทธิจะได้รับคัดเลือกเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง หรือผู้ช่วย
ผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 12

มาตรา 17 เมื่อผู้ใดได้รับคัดเลือกเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองหรือผู้ช่วย
ผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ ให้กำนันรายงานไปยังนายอำเภอเพื่อออกหนังสือสำคัญไว้เป็น
หลักฐานและให้ถือว่าผู้นั้นเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง หรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความ
สงบตั้งแต่วันที่นายอำเภอออกหนังสือสำคัญ

มาตรา 17 ทวิ ในหมู่บ้านใดมีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบผู้ว่าราชการจังหวัด
จะแต่งตั้งให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบอีกตำแหน่ง
หนึ่งก็ได้ ส่วนเงินค่าตอบแทนให้เป็นไปตามที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด

มาตรา 18 ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบอยู่ใน
ตำแหน่งคราวละห้าปี นอกจากออกจากตำแหน่งตามวาระ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง และผู้ช่วย
ผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบต้องออกจากตำแหน่งเพราะขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้าม
ตามมาตรา 12 หรือเพราะเหตุเช่นเดียวกับที่ผู้ใหญ่บ้านต้องออกจากตำแหน่งตามมาตรา 14 (2) ถึง
(7) ถ้าตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบแทน และให้
นำความในมาตรา 15 มาตรา 16 และมาตรา 17 มาใช้บังคับโดยอนุโลม ผู้ซึ่งได้รับคัดเลือกตาม
วรรคสาม อยู่ในตำแหน่งตามวาระของผู้ซึ่งตนแทน เมื่อผู้ใหญ่บ้านต้องออกจากตำแหน่งไม่ว่าด้วย

เหตุใดให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบต้องออกจากตำแหน่งด้วย

มาตรา 19 เมื่อปรากฏเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ ให้เลือกผู้ใหญ่บ้าน
 ขึ้นใหม่

1. กรณีที่หมู่บ้านใดมีจำนวนราษฎรเพิ่มขึ้นไม่ว่าด้วยเหตุใดก็ตาม เมื่อกำหนดและ
 ผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้นปรึกษากันเห็นว่า จำนวนราษฎรนั้นเกินกว่าความสามารถของผู้ใหญ่บ้าน
 คนเดียวจะดูแลปกครองให้เรียบร้อยได้ ให้กำนันรายงานต่อนายอำเภอเพื่อพิจารณาและเสนอ
 ความเห็นไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด ในกรณีที่ผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นสมควร ให้ตั้งหมู่บ้านขึ้นใหม่
 และเลือกผู้ใหญ่บ้านเพิ่มเติมขึ้นใหม่ได้

2. กรณีที่ผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้านใดว่างลง ให้เลือกผู้ใหญ่บ้านภายในกำหนด
 สามสิบวันนับแต่วันที่ผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้านนั้นว่างลง

ในกรณีมีความจำเป็นไม่อาจจัดให้มีการเลือกผู้ใหญ่บ้านภายในกำหนดตาม (2) ได้ ให้
 ผู้ว่าราชการจังหวัดขยายเวลาออกไปได้เท่าที่จำเป็น และในระหว่างที่ยังมิได้มีการเลือกผู้ใหญ่บ้าน
 ผู้ว่าราชการจังหวัดจะแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลนั้นคนหนึ่งเป็นผู้รักษาการแทนผู้ใหญ่บ้าน หรือ
 จะแต่งตั้งบุคคลผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 12 เป็นผู้รักษาการผู้ใหญ่บ้าน
 จนกว่าจะมีการเลือกผู้ใหญ่บ้านก็ได้

มาตรา 20 เมื่อผู้ใหญ่บ้านต้องออกจากตำแหน่งด้วยเหตุประการใด ๆ เป็นหน้าที่ของ
 กำนันนายตำบลนั้น จะต้องเรียกหมายตั้ง และสำมะโนครัวทะเบียนบัญชีที่ได้ทำขึ้นไว้ในหน้าที่
 ผู้ใหญ่บ้านนั้นคืนมารักษาไว้ เมื่อผู้ใดรับตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้านแทน ก็ให้มอบสำมะโนครัวและ
 ทะเบียนบัญชีทั้งปวงให้ แต่หมายตั้งนั้นกำนันต้องรีบส่งให้กรมการอำเภอ อนึ่ง การที่จะเรียกคืน
 หมายตั้งและสำมะโนครัวทะเบียนบัญชีที่ได้กล่าวมาในข้อนี้ ถ้าขัดข้องประการใด กำนันต้องรีบ
 แจ้งความต่อกรมการอำเภอ

มาตรา 21 ถ้าผู้ใหญ่บ้านคนใดจะทำการในหน้าที่ไม่ได้ในครั้งหนึ่งคราวหนึ่งให้มอบ
 หน้าที่ให้แก่ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองคนใดคนหนึ่งเป็นผู้รักษาการแทนจนกว่าผู้ใหญ่บ้านนั้น
 จะทำการในหน้าที่ได้ และรายงานให้กำนันทราบ ถ้าการมอบหน้าที่นั้นเกินกว่าสิบห้าวัน ให้กำนัน
 รายงานให้นายอำเภอทราบด้วย

2. การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน

บทบาทของผู้ใหญ่บ้านที่เป็นอยู่ในปัจจุบันตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่และตามกฎหมายอื่นที่ระบุอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ไว้พบว่ามีความหมาย ทั้งในฐานะนักปกครองที่มีหน้าที่บำบัดทุกข์ บำรุงสุข ต่อประชาชน และในฐานะนักพัฒนาเพื่อสร้างความเจริญเติบโตให้แก่ชุมชนและท้องถิ่น หน้าที่ดังกล่าวจะเห็นได้จากภารกิจในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย และสร้างความปลอดภัยให้แก่ประชาชนในพื้นที่ยามเกิดวิกฤตการณ์ต่าง ๆ อันเป็นหน้าที่ที่มีมาแต่ดั้งเดิมเมื่อปีพุทธศักราช 2457 เป็นต้นมา แต่อย่างไรก็ตามเหตุการณ์บ้านเมืองได้เปลี่ยนแปลงไป บทบาทหน้าที่บางอย่างได้ลดลงไป โดยมีหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงเข้ามาดูแลแทนที่แต่ขณะเดียวกันก็มีบทบาทใหม่เพิ่มขึ้น เช่น ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เป็นต้น

2.1 บทบาทและฐานะของผู้ใหญ่บ้าน

ผู้ใหญ่บ้าน นับได้ว่าเป็นผู้นำโดยธรรมชาติ เป็นผู้นำท้องถิ่นที่มีบทบาทอันสำคัญยิ่งทั้งในปัจจุบันและอนาคต ที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารงาน ทั้งในภาครัฐและประชาชนในวิถีทางที่จะนำไปสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันเป็นแม่บทแบบการปกครองที่ประเทศของเราใช้อยู่ในปัจจุบัน นอกจากนี้ในส่วนที่เกี่ยวกับบทบาทและฐานะของผู้ใหญ่บ้าน ในสังคมระดับตำบลและหมู่บ้าน อาจจะแยกพิจารณาได้ทั้งหมด 2 กรณี คือ (เฉลิมศักดิ์แห่งมจร. 2535 : 3)

2.1.1 ผู้ใหญ่บ้าน มีบทบาทและฐานะเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการ โดยได้รับคำสั่งจากทางราชการตามกฎหมาย ในฐานะเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง ถึงแม้ว่าพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2547 จะมีได้ระบุถึง ฐานะของผู้ใหญ่บ้านไว้โดยตรง แต่หากอาศัยเทียบเคียงจากประมวลกฎหมายพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477 มาตรา 2 (6) ซึ่งบัญญัติไว้ว่าพนักงานฝ่ายปกครอง ให้หมายถึงเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจและหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน และเจ้าพนักงานอื่น ๆ ในเมื่อทำการอันเกี่ยวกับการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิด ซึ่งคนมีหน้าที่จะต้องจับกุมหรือปราบปราม จึงสรุปได้ว่า คำนั้น ผู้ใหญ่บ้าน ย่อมเป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง เพราะมีอำนาจหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อย

2.1.2 ผู้ใหญ่บ้าน มีบทบาทและฐานะเป็นผู้นำอย่างไม่เป็นทางการในสังคม จะเห็นได้จากการที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ได้รับการยอมรับจากบุคคล โดยทั่วไปในสังคม ระดับตำบลและหมู่บ้าน ให้เป็นผู้นำด้านต่าง ๆ กล่าวคือ ในสังคมชนบทไทย กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมักจะเป็นผู้อาวุโสที่จะต้องเป็นผู้นำ และช่วยเหลือ “ลูกบ้าน” ในกิจการงานหรือในพิธีต่าง ๆ ทั้งที่เป็นเรื่องส่วนตัวอาทิ เช่น งานแต่งงาน งานบวช งานศพ หรืองานที่เกี่ยวกับพิธีทางศาสนา เป็นต้น

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ผู้ใหญ่บ้าน ต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมเกือบทุกอย่างในตำบลและหมู่บ้าน ยิ่งประชาชนมีความต้องการจะได้รับการบริการจากรัฐบาลมากเท่าใดภาระหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านก็ยิ่งเพิ่มบทบาทมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า อำเภอบึงนารางเป็นหน่วยงานเหนือขึ้นไปอีกหนึ่งระดับในการรับเอาปัญหาในพื้นที่ระดับหมู่บ้าน ตำบล โดยตัวแทนของประชาชนคือ ผู้ใหญ่บ้าน ในหมู่บ้านนั้น เพื่อแก้ไขปัญหาระดับหมู่บ้านให้กับประชาชน

2.2 บทบาทอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 และแก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 12 พุทธศักราช 2552

ผู้ใหญ่บ้าน นับได้ว่าเป็นผู้นำโดยธรรมชาติ เป็นผู้นำท้องถิ่นที่มีบทบาทอันสำคัญยิ่งทั้งในปัจจุบันและอนาคต ที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารงาน ทั้งในภาครัฐและประชาชน ในวิถีทางที่จะนำไปสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันเป็นแม่บทแบบการปกครองที่ประเทศของเราใช้อยู่ในปัจจุบัน

ปริญญา นาคฉัตรีย์ (2543 : 45-48) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้านว่า ผู้ใหญ่บ้านถือเป็นผู้ปฏิบัติงานใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดมีบทบาทและหน้าที่อย่างกว้างขวางในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขแก่ราษฎรในท้องที่ตำบลหมู่บ้าน จนเป็นที่ยอมรับของพี่น้องประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง

ในปัจจุบันสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของโลกและของประเทศได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทุกด้านตามกระแส โลกาภิวัตน์ ทำให้ปัญหาและความต้องการของประชาชนมีมากขึ้นและทวีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น ผู้ใหญ่บ้านในฐานะที่เป็นหัวหน้าและเป็นตัวแทนของราษฎร จะต้องปรับแนวคิดและบทบาทให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพการณ์ที่เป็นอยู่จริงของระบบเศรษฐกิจสังคมไทยในปัจจุบัน ถึงแม้ว่าภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจได้ผ่อนคลายไปบ้างแล้ว แต่ภาวะเศรษฐกิจทางสังคมและสิ่งแวดล้อมยังคงดำเนินอยู่

ผู้ใหญ่บ้านจึงต้องปฏิบัติงานตามบทบาทอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบที่บัญญัติไว้ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 และแก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 12 พุทธศักราช 2552 ได้กำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอในการปฏิบัติหน้าที่และเป็นหัวหน้าราษฎรในหมู่บ้านของตน รวมทั้งการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภารกิจหลักที่สำคัญ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้ (กรมการปกครอง. 2551 : 50 – 75)

1. ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย โดยมีอำนาจหน้าที่ในการประชุมชี้แจงข้อราชการแก่ราษฎร การจัดหมู่บ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและถูกสุขลักษณะ การดูแลราษฎรให้ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบแบบแผนของทางราชการ มีการประชุมชี้แจงข้อราชการแก่ราษฎรเป็นประจำ มีการจัดหมู่บ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเป็นหมู่บ้านน่าอยู่ การส่งเสริมให้ราษฎรปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเหมาะสม การสอดส่องดูแลไม่ให้ประชาชนซื้อสิทธิ์ขายเสียง การป้องกันและปราบปรามการยาเสพติดอาชญากรรม ยาเสพติด อาวุธสงคราม บ่อนการพนัน แหล่งอบายมุข การป้องกันการทำลายป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติ การสร้างความสามัคคีและความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน การรักษาความสงบเรียบร้อยในงานประเพณีต่าง ๆ ของหมู่บ้าน การให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ และการแจ้งเหตุการณั้ที่สงสัยว่าเป็นเหตุร้ายให้ประชาชนทราบ

2. ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม โดยมีอำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง (ทฤษฎีใหม่) ตามแนวพระราชดำริ การพัฒนาและการส่งเสริมอาชีพให้กับราษฎรในด้านการเกษตรลักษณะ ไร่นาสวนผสม การสำรวจความต้องการในการประกอบอาชีพของประชาชน การส่งเสริมอาชีพแก่ประชาชนในด้านเกษตรกรรม การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และกลุ่มสหกรณ์การเกษตร การส่งเสริมให้ราษฎรอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น การเป็นผู้นำประชาชนประกอบกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา การส่งเสริมและสนับสนุนกีฬาของประชาชน และการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับการประกอบอาชีพในหมู่บ้าน เช่น ภัยแล้ง และน้ำท่วม

3. ด้านการอำนวยความสะดวกธรรมชาติและกฎหมายให้กับประชาชน โดยมีอำนาจหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยและประนีประนอมข้อพิพาทของประชาชน การให้คำปรึกษาด้านกฎหมายแก่ประชาชน การระงับข้อพิพาทเมื่อประชาชนมีข้อพิพาท การแจ้งให้ประชาชนที่มีอายุ 15 ปี

บริบูรณ์ไปขึ้นคำขอมีบัตรประชาชน การแจ้งให้ประชาชนที่มีอายุอย่าง 18 ปี ไปลงบัญชีทหาร กองเกิน และการเผยแพร่กฎหมายให้กับประชาชนได้รับทราบอย่างเสมอภาค

4. ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีอำนาจหน้าที่ในการดูแลและเชิญชวนราษฎรให้รักธรรมชาติ รักษาไม้ รักษาสัตว์เลี้ยงร่วมกันกับราษฎร องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมให้ประชาชนรักษาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การดำเนินการปลูกต้นไม้ริมถนนทุกสายและสถานที่สำคัญ ๆ การรณรงค์การรักษาความสะอาดถนน และที่สาธารณะ การส่งเสริมให้เยาวชนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมให้ความรู้ประชาชนในการจัดขยะมูลฝอย

5. ด้านการบริการและการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น โดยมีอำนาจหน้าที่ในการให้บริการด้านงานทะเบียน ให้กับประชาชน การประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนทราบข่าวสารของทางราชการ การให้ความช่วยเหลือกับเทศบาลในด้านการบริการสาธารณะ การสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานราชการต่าง ๆ การจัดบริการสถานที่พักผ่อนให้กับประชาชน การจัดบริการที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน การรับรองผู้ขอทำบัตรประชาชนในกรณีบัตรหาย การร่วมมือกับอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อ.ส.ม.) ในการรณรงค์ป้องกันโรคระบาด เช่น โรค ไข้เลือดออก และให้ความช่วยเหลือสนับสนุนการปฏิบัติงานของทุกระทรวง ทบวง กรม และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.3 อำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ร.ศ. 116 (พ.ศ. 2440)

อำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ร.ศ. 116 (พ.ศ. 2440) มีดังนี้

2.3.1 มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาความปกติสุขและความสงบเรียบร้อยในเขตหมู่บ้านของตน นำประกาศหรือคำสั่งในราชการแจ้งให้ราษฎร ลูกบ้านทราบรับคำร้องทุกข์ ของราษฎร และรายงานเหตุการณ์ต่าง ๆ เสนอต่อกำนันเรียกเรื่องตั้งลูกบ้านให้ทำการตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ และมีอำนาจจับกุมผู้กระทำความผิดกฎหมายส่งกำนัน

2.3.2 มีอำนาจหน้าที่ในการสำรวจเก็บภาษีอากร และเสนอเหตุการณ์หรือคนที่ต้องคดีต่ออำเภอจากการพิจารณาพระราชบัญญัติฉบับนี้จะเป็นได้ว่ามีเจตนารมณ์ เพื่อให้ผู้ใหญ่

บ้านเป็นเจ้าหน้าที่คอยตรวจตราความทุกข์สุขของราษฎรตามพื้นบ้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นกำลังสำคัญอย่างหนึ่งในการปกครองบ้านเมือง นอกจากนั้นก็เพื่อรักษาพระราชอำนาจตามกำหนดกฎหมาย ให้ประชาชนพึงปฏิบัติตามด้วยความเรียบร้อย

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ร.ศ. 116 ประกาศใช้มาได้ประมาณ 17 ปี ก็ได้มีการปรับปรุงใหม่ และได้ตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 ขึ้นใช้บังคับแทนและเป็นหลักของการปกครองท้องที่ในประเทศไทยมาจนตราบททุกวันนี้

2.4 อำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457

ในการปฏิบัติงานตามบทบาทอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านเท่าที่กฎหมายระบุไว้นั้นก็คือ การบริหารภายในตำบลหรือปกครองตำบลให้เรียบร้อย บางเรื่องก็เป็นเรื่องที่จะต้องปฏิบัติด้วยตนเอง หากไม่สามารถปฏิบัติได้ก็จะมอบหมายให้ผู้ใหญ่บ้านคนอื่น ๆ ทำการแทนหรือถ้าเป็นเรื่องสำคัญก็ต้องร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติหลายฝ่ายเพื่อมิให้เกิดความเสียหายแก่คนหมู่มาก ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 (2457 : 9-12) กำหนดกรอบอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน โดยสรุปมีรายละเอียดดังนี้

2.4.1 ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อยของราษฎร ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อยดังนี้

- 1) ผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่ปกครองราษฎรที่อยู่ในเขตหมู่บ้าน (มาตรา 10)
- 2) ผู้ใหญ่บ้าน เป็นหัวหน้าของราษฎรในหมู่บ้านของตน มีอำนาจและหน้าที่ในการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อยของราษฎร กล่าวคือ (มาตรา 27)

2.1) รักษาความสงบและความสุขสำราญ ช่วยป้องกันความทุกข์ภัยของลูกบ้านตามสมควรและที่สามารถจะทำได้ การที่กล่าวนี้ถ้าสมควรจะต้องปรึกษาหารือและช่วยกันกับเพื่อนผู้ใหญ่บ้านที่ดี กับกำนันนายตำบลที่ดี ก็เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่จะต้องปฏิบัติให้สมควรแก่การที่จะรักษาประโยชน์และความสุขของลูกบ้าน ซึ่งได้มอบไว้ให้เป็นธุระในพระราชบัญญัตินี้

2.2) ควบคุมดูแลลูกบ้านให้ปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งจะต้องพึงกระทำตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของราชการ

2.3) กระทำคนให้เป็นตัวอย่างแก่ราษฎรตามที่ราชการได้แนะนำ

3) บรรดาการที่จะตรวจตรารักษาความปกติเรียบร้อยในตำบล คือ การที่จะว่ากล่าวราษฎรในตำบลนั้น ให้ประพฤติตามพระราชกำหนด กฎหมายก็ดี หรือการที่จะป้องกันภัยอันตรายและรักษาความสูงส่งราญของราษฎรในตำบลนั้นก็ดี หรือการที่จะรับกิจสุขทุกข์ของราษฎรในตำบลนั้น ร้องเรียนต่อผู้ว่าราชการเมือง กรมการอำเภอและจะรับข้อราชการมาประกาศแก่ราษฎรในตำบลนั้น ๆ ก็ดี หรือที่จะจัดการตามพระราชกำหนด เช่น การตรวจแนะนำเก็บภาษีอากรในตำบลนั้นก็ดี การทั้งนี้อยู่ในหน้าที่ของกำนันผู้เป็นนายตำบล ผู้ใหญ่บ้านทั้งปวงในตำบลนั้นและแพทย์ประจำตำบลจะต้องช่วยกันเอาเป็นธุระจัดการให้เรียบร้อยได้ตามสมควรแก่หน้าที่ (มาตรา 34)

4) นอกจากอำนาจหน้าที่ที่กล่าว โดยเฉพาะให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกำนัน กำนันมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ใหญ่บ้านด้วย (มาตรา 34 ทวิ)

2.4.2 ด้านการที่เกี่ยวข้องตามอาญา

1) เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้น หรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในตำบลของตน ต้องแจ้งความต่อกรมการอำเภอให้ทราบ

2) เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้น หรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในตำบลที่ใกล้เคียง ต้องแจ้งความต่อกำนันนายตำบลนั้นให้ทราบ

3) เมื่อปรากฏว่าผู้ใดกำลังกระทำผิดกฎหมายก็ดี หรือมีเหตุควรสงสัยว่าเป็นผู้ที่ได้กระทำผิดกฎหมายก็ดี ให้จับผู้นั้น ไว้และรีบนำส่งต่อกรมการอำเภอ

4) ถ้ามีหมายหรือมีคำสั่งตามหน้าที่ออกหมายสั่งให้ค้นหรือให้ยึด ผู้ใหญ่บ้านต้องจัดการให้เป็นไปตามกฎหมาย

5) เมื่อเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ออกหมายสั่งให้ค้นหรือให้ยึด ผู้ใหญ่บ้านต้องจัดการให้เป็นไปตามกฎหมาย

6) ถ้ามีผู้มาขออายัดตัวคนหรือสิ่งของก็ดี หรือผู้ต้องโจรกรรมจะทำหมายตราลिन หรือมีผู้จะมาขอทำการชันสูตรบาดแผลก็ดี ทั้งนี้ให้กำนันสืบสวนฟังข้อความ แล้วนำตัวผู้ขอและผู้ต้องอายัด และทรัพย์สินของบรรดาที่จะพาไปด้วยนั้น ไปยังกรมการอำเภอ ถ้าสิ่งของอย่างใดจะพาไปไม่ได้ ก็ให้ผู้ใหญ่บ้านชันสูตรให้รู้เห็นแล้วนำความไปแจ้งต่อกรมการอำเภอในขณะนั้น

2.4.3 สืบสวนคดีอาญา

นอกจากนี้ โดยที่ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ภายในเขตตำบลหรือหมู่บ้านที่รับผิดชอบ ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองที่พุทธศักราช 2457 ผู้ใหญ่บ้านจึงเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

การสืบสวนคดีอาญา หมายถึง การแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน ซึ่งพนักงานปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนและเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจทำการสืบสวนคดีอาญาส่วนเขตอำนาจในการสืบสวนคดีอาญา ผู้ใหญ่บ้าน มีเขตอำนาจการสืบสวนคดีอาญาในเขตท้องที่ตำบลหรือหมู่บ้านของตน วิธีการสืบสวนคดีอาญา ได้แก่ การออกไปตรวจดูสถานที่เกิดเหตุเมื่อเกิดคดี อาญาขึ้นเพื่อหาข้อเท็จจริง เหตุการณ์ พยานหลักฐาน ของกลาง ตลอดจนตรวจค้นรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดในคดีนี้

แม้ว่าผู้ใหญ่บ้านจะ ไม่มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา แต่หากราษฎรในตำบลหมู่บ้าน ซึ่งเป็นผู้เสียหาย ผู้ต้องหาหรือผู้กล่าวโทษในคดีเรื่องหนึ่งเรื่องใดและไม่ได้รับความเป็นธรรมเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา รวมทั้งการอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว อาจแนะนำราษฎรให้ทราบว่า บุคคลดังกล่าวอาจร้องขอความเป็นธรรมต่อผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ หรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจควบคุมการสอบสวน เนื่องจากเหตุหนึ่งเหตุใด ดังต่อไปนี้

1. มีผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือผู้กล่าวโทษในคดีเรื่องหนึ่งเรื่องใด ร้องขอความเป็นธรรมเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา รวมทั้งการอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว
2. ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ หรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ เห็นเป็นการสมควร

2.4.4 จับผู้กระทำผิด

ผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่ทำการจับกุมผู้กระทำผิดอาญาที่เกิดขึ้น หรืออ้างหรือเชื่อว่าเกิดขึ้นภายในเขตท้องที่ของตน นอกจากกรณีที่ได้ทำการติดตามจับโจรผู้ร้ายระหว่างเขตท้องที่ติดต่อกัน การจับผู้กระทำผิดอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- 1) เมื่อมีหมายจับ
- 2) เมื่อบุคคลนั้นกระทำความผิดซึ่งหน้า เช่น เห็นนาย ก. กำลังตีศีรษะนาย ข. อยู่ใกล้ ๆ

3) เมื่อพบบุคคลนั้นกำลังพยายามกระทำความผิดหรือพบ โดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่า ผู้นั้นจะกระทำความผิด โดยมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่น อันสามารถใช้ในการกระทำความผิด เช่น พบนาย ก. กำลังเอาสว่านเจาะประตูบ้านของผู้อื่น เมื่อเข้าบ้านไม่อยู่เพื่อลักทรัพย์

4) เมื่อมีเหตุอันสมควรสงสัยว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดมาแล้ว และจะหลบหนี เช่น นาย ก. ถูมิดเป็นอันเสียคังหนีออกจากบ้านผู้อื่น เป็นต้น

5) เมื่อมีผู้ขอให้จับ โดยแจ้งว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดและแจ้งด้วยว่าได้ร้องทุกข์ไว้ตามระเบียบแล้ว

6) เจ้าพนักงานขอให้ช่วย

2.4.5 อำนาจค้น (ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92) ต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ ดังนี้

การค้นในที่รโหฐาน (อัน ได้แก่ การค้นบ้านเรือน ที่ประกอบการค้าของบุคคล

๑)

1) เมื่อมีหมายค้น

2) เมื่อมีเสียงร้องให้ช่วยมาจากข้างในที่รโหฐาน

3) เมื่อปรากฏความผิดซึ่งหน้ากำลังกระทำลงในที่รโหฐาน เช่น เห็นมีการ เล่นการพนันในบ้านหลังหนึ่ง เป็นต้น

4) เมื่อบุคคลที่ได้กระทำความผิดซึ่งหน้า ขณะถูกไล่จับหนีเข้าไป หรือมีเหตุอันแน่นแฟ้นควรสงสัยว่าได้เข้าไปในบ้านหลังหนึ่ง เป็นต้น

5) เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่า สิ่งของที่ได้นำมาโดยการกระทำความผิดได้ซ่อนหรืออยู่ในที่นั้นประกอบทั้งต้องมีเหตุอันควรเชื่อ ว่าเนื่องจากการเน้นซ้ำกว่าจะเอาหมายค้นมาได้ สิ่งของนั้นจะถูกโยกย้ายเสียก่อน เช่น ทราบข่าวว่าที่เก็บสินค้าของนาย ก. มีอาวุธปืนผิดกฎหมายเก็บไว้เพื่อจำหน่ายและจะส่งมอบของกันภายในวันนั้น เช่นนี้หากจะรอเอาหมายค้นมาสิ่งของดังกล่าวอาจถูกโยกย้ายเสียก่อนที่จะสามารถค้นที่เก็บสินค้านั้นได้

6) มีอำนาจหน้าที่จัดการให้เป็นไปตามหมายอาญา ซึ่งได้มอบหรือส่งหมายจัดการภายในอำนาจ อัน ได้แก่ หมายจับหรือหมายค้น ซึ่งผู้ใหญ่บ้าน กำนัน มักจะปฏิบัติร่วมกับเจ้าพนักงานตำรวจ

2.4.6 ด้านงานทะเบียน

ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ ได้กำหนดให้ผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับงานทะเบียน ดังต่อไปนี้

- 1) เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่จะทำบัญชีสำมะโนครัวในหมู่บ้าน และคอยแก้ไขบัญชีนั้นให้ถูกต้องเสมอ (มาตรา 27 ข้อ 4)
- 2) ถ้ามีคนจรแปลกหน้านอกสำมะโนครัวหมู่บ้านนั้นเข้ามาอาศัย เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านจะต้องไต่ถามให้รู้จักตัวและรู้เหตุการณ์ที่มาอาศัย ถ้าเห็นว่าไม่ได้มาโดยสุจริตให้เอาตัวผู้นั้นส่งกำนันนายตำบลของตน (มาตรา 27 ข้อ 6)
- 3) ให้ผู้ใหญ่บ้านดูแลคนเดินทาง ซึ่งไม่มีเหตุควรสงสัยว่าจะเป็นผู้ร้าย ให้ได้มีที่พักตามสมควร (มาตรา 38)
- 4) ถ้าผู้เดินทางด้วยราชการจะต้องการคนนำทางหรือขาดแคลนพาหนะ เสบียงอาหารในระหว่างทางและจะต้องขอต่อผู้ใหญ่บ้านให้ช่วยสงเคราะห์ ผู้ใหญ่บ้านต้องช่วยจัดหาให้ตามที่จะทำได้ถ้าหากว่าการที่จะช่วยเหลือนั้นจะต้องออกค่าใช้จ่ายใด ให้กำนันเรียกเอาแก่ผู้เดินทางนั้น (มาตรา 39)
- 5) ผู้ใหญ่บ้าน ต้องรักษาบัญชีสำมะโนครัวและทะเบียนบัญชีของรัฐบาลในตำบลนั้น และคอยแก้ไขเพิ่มเติมให้ถูกต้องตรงกับบัญชีของผู้ใหญ่บ้าน (มาตรา 41)
- 6) เมื่อผู้ใหญ่บ้านนำคนจรแปลกหน้าออกจากสำมะโนครัวตำบลมาส่งกำนันตามความในมาตรา 27 ข้อ 6 ให้กำนันปรึกษาหารือกับผู้ใหญ่บ้าน เมื่อเห็นสมควรจะขับออกไป
- 7) ในการที่จัดสำรวจสำมะโนครัวและจดทะเบียนบัญชีต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในราชการ เช่น การที่จะสำรวจสำมะโนครัว และทำบัญชีไร่และสิ่งของต้องพิศภคยาธิอากรในตำบลนั้น กำนันจะเรียกผู้ใหญ่บ้านทั้งปวงประชุมกันตรวจทำบัญชีให้ถูกต้อง และลงชื่อพร้อมกันเป็นพยานในบัญชีที่จะยื่นต่อเจ้าพนักงานก็ได้ (มาตรา 57)

2.4.7 ด้านการพัฒนาตำบลและการส่งเสริมอาชีพของราษฎร

- 1) ตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ นายอำเภอและกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ดูแลรักษาสิ่งซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์ของแผ่นดิน ซึ่งในทางปฏิบัติผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้มีส่วนช่วยเหลืออำเภอและกำนันในการดำเนินการ ดังนี้

1.1) ชี้แจงให้ประชาชนเห็นความสำคัญของที่ดิน อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ซึ่งในอนาคตเมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้น จำนวนของประชาชนก็จะเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ เมื่อถึงเวลานั้นแล้วจะไม่มีที่ดินสาธารณประโยชน์สำหรับให้สาธารณชน ใช้ร่วมกัน

1.2) ตรวจสอบที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันจากทะเบียนเดิมให้เป็นปัจจุบัน กำหนดท้องที่เป็นคณะกรรมการที่อำเภอแต่งตั้ง ร่วมกับ ปลัดอำเภอ ที่ดินอำเภอ และป่าไม้อำเภอดำเนินการสอบสวน ตรวจสอบทะเบียนที่ดิน สาธารณประโยชน์

1.3) ทำการพัฒนาที่ดินสาธารณประโยชน์ โดยประสานงานกับอำเภอเพื่อขอความร่วมมือจากข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน และมวลชนในท้องที่ ชูดู ทำถนน ปลูกต้นไม้ โดยรอบที่ดินสาธารณประโยชน์ อาจจะทำในรูปโครงการที่มีงบประมาณของทางราชการ สนับสนุนอยู่แล้วหรือการพัฒนาท้องถิ่นในโอกาสอันควร เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันฉัตรมงคล วันจักรี เป็นต้น หรืออื่น ๆ

1.4) เสนอให้อำเภอพิจารณาในการใช้ที่ดินสาธารณประโยชน์ เพราะอำเภอ อาจนำที่ดินสาธารณประโยชน์ไปใช้เป็นสนามกีฬาหรือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ (ตามหนังสือ กระทรวงมหาดไทย ที่ 1850/2499 ลงวันที่ 24 มกราคม 2499) หรืออาจนำไปใช้เป็นประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจแก่ส่วนรวม เช่น ใช้เป็นแปลงทดลองปลูกพืชชนิดต่าง ๆ ใช้เป็นสถานที่กลางสำหรับ นำสินค้าไปจำหน่ายใช้เป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ หรือใช้บางส่วนเป็นแหล่งสาธารณะประจำตำบล หมู่บ้าน เป็นต้น

1.5) ช่วยเหลืออำเภอ ตรวจสอบตราดูแลมิให้บุคคลหรือหน่วยราชการใด เข้าไป ใช้สิทธิในที่ดินสาธารณประโยชน์ ก่อนที่จะได้รับอนุมัติจากกระทรวงมหาดไทย กรณีมีผู้บุกรุก ครอบครองทำประโยชน์มิชอบในที่ดินดังกล่าว ให้รายงานอำเภอทราบ เพื่อรีบดำเนินการแก้ไข ทันทีก่อนที่ปัญหาจะเพิ่มมากขึ้น

2) นอกจากนี้กฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ยังกำหนดให้กำนันผู้ใหญ่บ้านมี อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับกิจการสาธารณประโยชน์ ดังต่อไปนี้

2.1) ถ้าเกิดเหตุกลางกีดตี่ ฆ่ากันตายกีดตี่ ตีชึงกีดตี่ ปล้นทรัพย์กีดตี่ ไฟไหม้กีดตี่ หรือเหตุร้ายสำคัญอย่างใดอย่างหนึ่งในหมู่บ้านของตนหรือในหมู่บ้านใกล้เคียง อันสมควรจะช่วยเหลือ

ได้เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านจะต้องเรียกลูกบ้านของตน ออกช่วยต่อสู้ติดตามจับผู้ร้ายเอาของกลางคืนหรือดับไฟ หรือช่วยเหลือน้อย่างอื่นอันสมควรอย่างเต็มกำลัง

2.2) ผู้ใหญ่บ้านเห็นลูกบ้านของคนคนใด แสดงความอาฆาตมาดร้ายแก่ผู้อื่นก็ดี หรือเป็นคนจรจัด ไม่ปรากฏการทำมาหาเลี้ยงชีพ และไม่สามารถจะชี้แจงให้เห็นความบริสุทธิ์ของตน ได้ก็ดี ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจที่จะเรียกลูกบ้านคนนั้นมาไต่ถามและว่ากล่าวสั่งสอน ถ้าไม่ฟังให้เอาตัวส่งกำนัน จัดการตามความในมาตรา 52 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (มาตรา 27 ข้อ 8)

2.3) ถ้าเกิดเหตุจลาจลก็ดี ฆ่ากันตายก็ดี ชิงทรัพย์ก็ดี ปล้นทรัพย์ก็ดี ไฟไหม้ก็ดี หรือเหตุร้ายสำคัญอย่างใด ๆ ในตำบลของตนหรือในตำบลที่ใกล้เคียงอันสมควรจะช่วยได้ก็ดี หรือมีผู้ร้ายแต่ที่อื่น ๆ มาฆ่าผู้ใดในตำบลก็ดี หรือมีเหตุควรสงสัยว่าลูกบ้านในตำบลนั้นบางคนจะเกี่ยวข้องกับโจรผู้ร้ายก็ดี จะเป็นหน้าที่ของกำนันต้องเรียกผู้ใหญ่บ้านและลูกบ้านในตำบลออกช่วยต่อสู้ติดตามจับผู้ร้าย หรือติดตามเอาของกลางคืน หรือดับไฟ หรือช่วยอย่างอื่นตามสมควรแก่การอย่างเต็มกำลัง (มาตรา 37)

2.4) กำนันต้องตรวจจัดการสิ่งซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์ อันอยู่ในตำบลนั้น เช่น สระน้ำ ศาลาอาศัย ที่เลี้ยงปลุกสัตว์ เป็นต้น (มาตรา 40)

2.5) ผู้ใหญ่บ้านกระทำตามหน้าที่ซึ่งเรียกผู้ใดมาหาหรือให้ช่วยก็ได้ (มาตรา 43)

2.6) ถ้ามีเหตุสงสัยว่าผู้ใดในตำบลนั้น แสดงความอาฆาตมาดร้ายแก่ผู้อื่นก็ดี หรือเป็นคนจรจัด ไม่ปรากฏการทำมาหาเลี้ยงชีพและไม่สามารถจะชี้แจงความบริสุทธิ์ของตน ได้ก็ดี ให้กำนันเรียกประชุมผู้ใหญ่บ้านสืบสวน ถ้ามีหลักฐานควรเชื่อว่าเป็นความจริงก็ให้เอาตัวผู้นั้นส่งกรมการอำเภอไปฟ้องร้อง เอาโทษตามมาตรา 30 แห่งประมวลกฎหมายอาญา (มาตรา 52)

2.7) ถ้าลูกบ้านผู้ใด ไปตั้งกระท่อมหรือโรงเรือนอยู่ในที่เปลี่ยวในตำบลนั้น ซึ่งน่ากลัวจะเป็นอันตรายด้วยโจรผู้ร้ายหรือน่าสงสัยว่าจะเป็นสำนักโจรผู้ร้ายรายอย่างนี้ ให้กำนันกับผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้นประชุมปรึกษากันดู เมื่อเห็นเป็นการสมควรแล้วจะบังคับให้ลูกบ้านคนนั้นย้ายเข้ามาอยู่เสียในหมู่บ้านราษฎรก็ได้ และให้นำความแจ้งต่อกรมการอำเภอด้วย (มาตรา 54)

2.8) ในวันเวลาใดจะมีอันตรายแก่การทำมาหากินของลูกบ้านในตำบลนั้น เช่นมีโรคภัยไข้เจ็บติดต่อเกิดขึ้น หรือน้ำมากหรือน้ำน้อยเกินไป เป็นต้น ให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบลปรึกษาหารือกันในการที่จะป้องกันแก้ไขเยียวยากันอันตรายด้วยอาการที่แนะนำ

ลูกบ้านให้ทำอย่างใดหรือลงแรงช่วยกันได้ประการใด กำนันมีอำนาจที่จะบังคับการนั้นได้ ถ้าเห็นเป็นการเหลือกำลังให้ร้องเรียนต่อกรมการอำเภอ และผู้ว่าราชการเมือง ขอคำสั่งรัฐบาลช่วยก็ได้ (มาตรา 56)

2.9) ในเวลาใดมีการนัดประชุมหรือประชุมชนเป็นการใหญ่ในตำบลนั้น กำนันจะเรียกผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบลพร้อมกัน มาช่วยพิทักษ์รักษาความเรียบร้อยในที่อันนั้นถ้าแล้วเป็นการจำเป็นแล้วจะขอแรงราษฎรมาช่วยด้วยก็ได้ (มาตรา 60)

2.5 อำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

สืบเนื่องมาจาก ปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 ซึ่งมีเนื้อหาสาระที่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปมาก อันเป็นผลมาจากกระแสของการปฏิรูปการเมือง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ได้รับผลกระทบจากรัฐธรรมนูญฉบับนี้ด้วยเช่นกัน โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นเพียงรัฐธรรมนูญไม่กี่ฉบับของไทยที่มีบทบัญญัติว่าด้วยการปกครองท้องถิ่น ซึ่งปรากฏอยู่ในหมวด 9 มาตรา 282 – มาตรา 290

จากหมวด 9 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยนี้เอง ที่ส่งผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ดังนั้น บทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านภายหลังรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2540) จึงจำเป็นต้องมีการปรับตัวทั้งจากบทบัญญัติของกฎหมายและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา มีกฎหมาย คำสั่งและระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ดังต่อไปนี้

รัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 ได้ส่งผลกระทบต่อบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยมีอย่างน้อย 2 มาตรา ดังนี้ คือ หนึ่งมาตรา 285 และสอง มาตรา 335 (7)

มาตรา 285 ของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย ได้ระบุว่า

“องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีสภาท้องถิ่นและคณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นสมาชิกสภาท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้ง

คณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน หรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่น

การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ให้ใช้วิธีการออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ” สมาชิกสภาท้องถิ่น คณะผู้บริหารท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสี่ปี

คณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นจะเป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือของราชการส่วนท้องถิ่นมิได้

คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในกรณีที่มีการยุบสภาท้องถิ่น หรือในกรณีที่สมาชิกสภาท้องถิ่นพ้นจากตำแหน่งซึ่งคณะตามมาตรา 286 และต้องมีการแต่งตั้งคณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นเป็นการชั่วคราว มิให้นำบทบัญญัติวรรคสอง วรรคสาม และวรรคหก มาใช้บังคับ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

จากบทบัญญัติของมาตราดังกล่าว จะเห็นได้ว่า สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้งของประชาชนตามกลไกของระบอบประชาธิปไตย นั่นหมายความว่า กำนันผู้ใหญ่บ้านที่เป็นสมาชิกของสภาท้องถิ่น หรือเป็นผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยตำแหน่ง ก็จะต้องได้รับผลกระทบไปด้วย เช่น พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มาตรา 45 ที่ได้กำหนดให้ กำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโดยตำแหน่ง หรือพระราชบัญญัติสุขภาพิบาล พ.ศ. 2528 มาตรา 7 ที่ให้กำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นกรรมการสุขภาพิบาล โดยตำแหน่ง

นอกจากนี้แล้ว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีโครงสร้างแบบคณะกรรมการ ซึ่งก็หมายความว่าสุขภาพิบาล จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นแบบแยกฝ่ายสภากับฝ่ายบริหารออกจากกันอีกด้วย เพราะรัฐธรรมนูญไม่เปิดโอกาสให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถบริหารงานในรูปแบบคณะกรรมการได้

ในส่วนของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ที่เป็นฝ่ายบริหารของท้องถิ่น ก็ได้รับผลกระทบจากมาตราดังกล่าวนี้ด้วยเช่นกัน เพราะพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มาตรา 58 ได้กำหนดให้นายอำเภอแต่งตั้งกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นคณะกรรมการบริหารส่วนตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบล

จะเห็นได้ว่า กำนันผู้ใหญ่บ้าน ต่างได้รับผลกระทบโดยตรงจาก มาตรา 285 ของ รัฐธรรมนูญและส่งผลให้มีการแก้ไขปรับปรุงเนื้อหากฎหมายของบรรดาองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นอีกหลายฉบับ

อย่างไรก็ตาม มาตรา 335 (7) ซึ่งเป็นบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญได้ระบุไว้ว่า “มิให้นำบทบัญญัติมาตรา 285 วรรคสองและวรรคสามมาใช้บังคับกับสมาชิกหรือ ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นสมาชิกหรือผู้บริหาร โดยตำแหน่ง และดำรง ตำแหน่งอยู่ในวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ จนกว่าจะครบวาระของการดำรงตำแหน่งของสมาชิก ซึ่งมาจากการเลือกตั้งของสภาองค์การบริหารส่วนตำบลดังกล่าว”

นั่นก็หมายความว่า กำนันผู้ใหญ่บ้านที่เป็นสมาชิกหรือผู้บริหารขององค์การบริหาร ส่วนตำบลยังคงอยู่ในตำแหน่งต่อไป ได้จนกระทั่งครบวาระ แล้วจึงจัดให้มีการเลือกตั้งขึ้นใหม่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านภายหลังจากนี้จะไม่ได้เป็นสมาชิกหรือผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล โดย ตำแหน่งอีกต่อไป

2.6 อำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วน ตำบล (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542

สืบเนื่องมาจาก มาตรา 285 ของรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 ส่งผลให้ต้องมีการ แก้ไขปรับปรุงเนื้อหาของพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 เสีย ใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ ดังนั้นจึงมีการตราพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การ บริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 นี้ขึ้น โดยสาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ก็คือ การกำหนด องค์ประกอบของสภาตำบลใหม่ โดยให้สภาตำบลประกอบด้วย สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วน ตำบลจำนวนหมู่บ้านละสองคน ซึ่งเลือกตั้งขึ้น โดยราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งเห็นได้ว่า กำนันและ ผู้ใหญ่บ้านที่กฎหมายองค์การบริหารส่วนตำบลฉบับก่อนได้กำหนดให้กำนัน เป็นสมาชิกสภา องค์การบริหารส่วนตำบลโดยตำแหน่งต้องถูกยกเลิกไป และให้สมาชิกมาจากการเลือกตั้งโดยตรง ของประชาชนทั้งหมดแทน

นอกจากนี้ฝ่ายบริหาร หรือ คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ก็ได้รับ การแก้ไขใน พระราชบัญญัติ นี้ด้วยเช่นกัน กล่าวคือ มีการแก้ไขข้อความมาตรา 58 ของ พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลใหม่ เพื่อกำหนดองค์ประกอบของคณะกรรมการ บริหารให้ คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลประกอบด้วยประธานกรรมการ

บริหารคนหนึ่งและกรรมการบริหารจำนวนสองคน ซึ่งสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเลือกจากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลแล้วเสนอให้นายอำเภอแต่งตั้งจากองค์ประกอบใหม่นี้ จึงไม่มีกำนันผู้ใหญ่บ้าน เข้ามาเป็นกรรมการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลเลย ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับวรรค 3 มาตรา 285 ของรัฐธรรมนูญ

ในส่วนบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านที่มีอยู่ในสภาตำบลก็ยังคงมีอยู่ต่อไป เพราะสภาตำบลไม่ถือเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงไม่ได้รับผลกระทบจากมาตรา 285 รัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันไม่มีสภาตำบลอีกแล้ว เนื่องจากได้รับการยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลทั่วประเทศ ดังนั้น บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจึงเป็นไปในลักษณะของการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างหมู่บ้านกับองค์การบริหารส่วนตำบล หรือเทศบาลตำบลที่มีอำนาจหน้าที่ในแต่ละด้านที่กฎหมายกำหนดให้สามารถดำเนินการได้เพื่อผลิตสินค้าและบริการสาธารณะส่งมอบให้กับประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับอย่างเท่าเทียมกันและเสมอภาค

2.7 อำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาล เป็นเทศบาล พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัตินี้ ตราขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้โครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีรูปแบบที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ ในอดีตโครงสร้างของสุขาภิบาลมีรูปแบบคณะกรรมการที่รวมเอาทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารเข้าไว้ด้วยกัน แต่ตามมาตรา 285 ของรัฐธรรมนูญกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีการแบ่งแยกฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารออกจากกัน

นอกจากนี้ สุขาภิบาลยังมีสมาชิกของคณะกรรมการสุขาภิบาลที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งอีกหลายตำแหน่ง ได้แก่ นายอำเภอ ปลัดอำเภอ และกำนัน

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลให้เป็นเทศบาล ซึ่งมีโครงสร้างที่ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ ดังนั้นบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านในสุขาภิบาลจึงได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะ ไม่สามารถเข้าไปเป็นสมาชิกสภาเทศบาลได้โดยตำแหน่ง

นอกจากนี้ มาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัตินี้ ยังได้กำหนดให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล และสารวัตรกำนัน ยังคงมีอยู่ต่อไปได้สูงสุดไม่เกิน 5 ปี ซึ่งก็หมายความว่าในอนาคตอันใกล้ กำนันและผู้ใหญ่บ้านจะไม่มีบทบาทในพื้นที่เทศบาลที่ได้รับการยกฐานะเลย

2.8 อำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้มีการเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติ และลักษณะต้องห้ามของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไว้หลายประการ แต่ประการสำคัญที่ลดบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็คือ มาตรา 4 แก้ไขเพิ่มมาตรา 12 (7) แห่งพระราชบัญญัติการปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ที่กำหนดว่า ผู้ใหญ่บ้าน จะต้อง “ไม่เป็นสมาชิกรัฐสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการการเมือง ข้าราชการประจำ พนักงาน เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ หรือของ รัฐวิสาหกิจหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือลูกจ้างของส่วนราชการ หรือลูกจ้างของเอกชน ซึ่งมีหน้าที่ทำงานประจำ” ซึ่งทำให้บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในองค์กรต่างๆ ตั้งแต่ระดับชาติ จนถึงระดับท้องที่ต้องลดลงจนกระทั่ง ไม่มีบทบาทอยู่ในองค์กรเหล่านั้นเลย

2.9 อำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย

สืบเนื่องมาจากบรรดากฎหมายต่าง ๆ ข้างต้น ทำให้บทบาทและฐานะของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเปลี่ยนแปลงไปทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้นกระทรวงมหาดไทย จึงได้ออกคำสั่งปรับเปลี่ยนบทบาท และหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเสียใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ บ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะการเกิดขึ้นของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน และโดยผลของกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหนังสือกระทรวงมหาดไทยที่เกี่ยวกับบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่สำคัญมี 2 ฉบับคือ

2.9.1 หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0311.2 / ว 1869 ลงวันที่ 14 ก.ค. 2541

เรื่อง การเร่งรัด ส่งเสริม สนับสนุนการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ลงนามโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ถึงผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด รวมทั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร โดยมีเนื้อหาสาระที่สำคัญ ๆ ดังนี้

1) หนังสือฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นไปด้วยความถูกต้อง ชัดเจน มีประสิทธิภาพ ด้วยพระราชบัญญัติแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี พ.ศ. 2540 มาตรา 335 (7) มีบทบัญญัติที่เป็นผลทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญต้องพ้นจากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหรือผู้บริหาร องค์การบริหารส่วนตำบลโดยตำแหน่ง ตามวาระการดำรงตำแหน่งของสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งของสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนั้น ๆ ประกอบกับในปัจจุบันสภาวการณ์ทั้งทางด้าน

เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการปกครอง ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปมาก ทำให้กำนันผู้ใหญ่บ้านได้รับผลกระทบหรือเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

2) เน้นบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านให้ต้องปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบตามพระราชบัญญัติการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2457 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

2.1) ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย เช่น การประชุมชี้แจงข้าราชการแก่ราษฎร การจัดหมู่บ้าน ตำบล ให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและถูกต้องลักษณะ การดูแลราษฎรให้ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบแบบแผนของทางราชการ การป้องกันและปราบปรามการยาเสพติดอาชญากรรม อาวุธสงคราม บ่อนการพนัน แหล่งอบายมุข การทำลายป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติและ การให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ เป็นต้น

2.2) ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เช่น การส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง (ทฤษฎีใหม่) ตามแนวพระราชดำริ การพัฒนาและการส่งเสริมอาชีพให้กับราษฎรในด้านต่างๆ การเกษตรลักษณะ ไร่นาสวนผสม การพัฒนากลุ่มอาชีพ การส่งเสริมการท่องเที่ยว การรวมกลุ่มออมทรัพย์ในรูปแบบต่าง ๆ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีสิ่งแวดล้อม และการอบรมสั่งสอนให้ราษฎรเป็นคนดีมีคุณธรรม เป็นต้น

2.3) ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการดูแลและเชิญชวนราษฎรให้รักธรรมชาติ รักป่าไม้ รักสิ่งแวดล้อมร่วมมือกับราษฎรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการปลูกต้นไม้ในปริมณฑลทุกสาย และสถานที่สำคัญ ๆ ช่วยกันกำจัดขยะมูลฝอยป้องกันไม่ให้น้ำในแม่น้ำลำคลอง ทะเล ฝ้าเสีย

2.4) ด้านการอำนวยความสะดวก เช่น การไต่ถามเคลียร์ประณีประนอมข้อพิพาทการระงับข้อพิพาทต่าง ๆ การสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในตำบล หมู่บ้าน เป็นต้น

2.5) ด้านการบริการและการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น เช่น การให้บริการด้านงานทะเบียน งานบัตรประจำตัวประชาชนและการให้ความช่วยเหลือสนับสนุนการปฏิบัติงานของทุกระทรวง ทบวง กรม และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

3) กำนันผู้ใหญ่บ้าน ต้องเป็นผู้เชื่อมประสาน นโยบายของรัฐบาลกับความต้องการของราษฎร ส่งเสริมสนับสนุน การปฏิบัติงานของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ นำความเดือดร้อนหรือความทุกข์ของราษฎร

ประสานขอรับความช่วยเหลือสนับสนุนจากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือภาคเอกชน

4) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นหัวหน้าราษฎรในท้องที่ ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ประกอบกับ รัฐธรรมนูญ มาตรา 58 และ มาตรา 59 ได้บัญญัติให้สิทธิแก่บุคคลในอันที่จะได้รับทราบข้อมูล ข่าวสาร คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นก่อนการอนุญาตหรือการดำเนิน โครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อสภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นในเรื่องดังกล่าว กำนันผู้ใหญ่บ้านในฐานะหัวหน้าราษฎรในตำบลและหมู่บ้าน จึงมีหน้าที่ในการสอดส่องดูแลประสานการปฏิบัติงานของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในพื้นที่ให้เป็นไปตามกฎหมายและเจตนารมณ์ของราษฎรในท้องที่และท้องถิ่นนั้นๆ

5) บทลงโทษ สำหรับกำนันผู้ใหญ่บ้านที่ไม่ปฏิบัติตามนโยบายข้างต้น คือ ผู้บังคับบัญชาซึ่งหมายถึงผู้ว่าราชการจังหวัด และผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร สามารถพิจารณาดำเนินการลงโทษตามอำนาจหน้าที่โดยเฉียบขาด เพื่อมิให้เป็นเยี่ยงอย่างต่อไป

2.9.2 หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0311.2 / ว 2145 ลงวันที่ 4 ส.ค. 2542 เรื่อง การปรับบทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้าน ให้สอดคล้องกับสถานการณ์การเมือง การปกครอง ที่เปลี่ยนแปลงไป ลงนาม โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ ถึงผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด และผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร โดยมีเนื้อหาสาระที่สำคัญ ๆ ดังนี้

1) หนังสือฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มเติมรายละเอียดของหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่มท 0311.2 / ว 1869 (หนังสือฉบับข้างต้น) เพื่อให้การปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้าน เป็นไปตามนโยบายกระทรวงมหาดไทยด้วยความถูกต้องชัดเจน และสามารถปฏิบัติได้จริง

2) ขยายความการปฏิบัติงานหน้าที่ต่าง ๆ ตามกฎหมายลักษณะการปกครองท้องที่ และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

2.1) ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย ได้แก่ เป็นพนักงานฝ่ายปกครองมีอำนาจหน้าที่จับกุม ผู้กระทำความผิดกฎหมายตามประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติป่าไม้ พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า นอกจากนี้ยัง

ต้องดูแลรักษาสวนหวงห้าม และดำเนินการคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน จัดหมู่บ้านตำบลให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ประชุมชี้แจงข้อราชการแก่ราษฎร ดูแลลูกบ้าน ให้ปฏิบัติหน้าที่ซึ่งจะต้องกระทำตามกฎหมาย หรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ กระทำตนให้เป็นตัวอย่างแก่ราษฎร

2.2) ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและพัฒนาสังคม ได้แก่ เป็นผู้นำการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพให้แก่ราษฎร ในด้านการเกษตรกรรม พาณิชยกรรม และอุตสาหกรรม ตรวจตราและรักษาประโยชน์ในการอาชีพของราษฎร เป็นผู้สนับสนุนให้เกิดร้านค้าชุมชน ลานค้าชุมชน กลุ่มอาชีพกลุ่มออมทรัพย์ในรูปแบบต่าง ๆ เป็นผู้นำในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และอบรมสั่งสอนให้ราษฎรเป็นคนดี มีคุณธรรม

2.3) ด้านการอำนวยความสะดวกกรรมให้กับประชาชน ได้แก่ เป็นผู้ใกล้ชิดประนีประนอมข้อพิพาทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในตำบล หมู่บ้าน ตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530 ตลอดจนเป็นผู้สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในตำบล หมู่บ้าน เป็นต้น

2.4) ด้านการบริการ ได้แก่ เป็นนายทะเบียนผู้รับแจ้งประจำตำบล หมู่บ้าน ที่หน้าที่รับแจ้งการเกิด การตาย การย้ายที่อยู่ การสร้างบ้านใหม่ การรื้อบ้าน การกำหนดเลขที่บ้าน เป็นผู้รับรองผู้ขอทำบัตรประจำตัวประชาชน เป็นผู้มอบบัตรประจำตัวประชาชนให้กับราษฎรในตำบล หมู่บ้าน

2.5) กำนัน เป็นผู้รับคำร้องของจดทะเบียนสมรสของคู่สมรสที่มีถิ่นที่อยู่ในตำบลนั้นซึ่งจดทะเบียนสมรสนอกสำนักทะเบียน ในท้องที่ที่ผู้ว่าราชการจังหวัด โดยอนุมัติของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยกำหนด เป็นผู้สำรวจและจัดทำบัญชีสัตว์พาหนะที่ยังไม่ได้ทำตัวรูปพรรณ เป็นเจ้าพนักงานตรวจบัตรประจำตัวประชาชน ตามด่านตรวจต่างๆ เป็นผู้กำกับดูแลควบคุม ตรวจตราการมีและใช้อาวุธปืนในตำบล หมู่บ้าน ให้เป็นไปด้วยความถูกต้องเรียบร้อย

3) ขยายความบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการป้องกันฝ่ายพลเรือน ซึ่ง ได้แก่

3.1) กำนันผู้ใหญ่บ้าน เป็นหัวหน้าพนักงานป้องกันภัยระดับตำบล หมู่บ้าน โดยในกรณีฉุกเฉินเมื่อสาธารณภัย ภัยทางอากาศ หรือการก่อวินาศกรรมเกิดขึ้น และยังไม่มีกรป้องกันหรือระงับให้ทันทั่วถึง ให้กำนันผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจเข้าจัดการใด ๆ และสั่งให้บุคคลใด เข้า

ช่วยเหลือเท่าที่จำเป็น เพื่อขจัดภัยเช่นว่านั้น ไปพลางก่อนได้จนกว่าผู้อำนวยการป้องกันฝ่ายพลเรือนเขตท้องที่จะมาอำนวยความสะดวก แต่ไม่ให้ใช้บังคับแก่เจ้าหน้าที่และทรัพย์สินของทางราชการ

3.2) กำหนดผู้ใหญ่บ้าน ต้องให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ สั่งให้ราษฎรช่วยเหลือในการสาธารณประโยชน์เพื่อบำบัดป้องกันอันตราย ซึ่งมีมาเป็นสาธารณะ โดยฉุกเฉิน และให้การช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ราษฎรผู้ประสบภัยสาธารณะต่าง ๆ

4) ขยายความบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการปฏิบัติงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ และรัฐวิสาหกิจในพื้นที่

4.1) เป็นผู้ส่งเสริม สนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานดังกล่าวในพื้นที่ ให้สามารถปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยความร่วมมือของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

4.2) เป็นผู้เชื่อมประสาน นโยบายของหน่วยงานดังกล่าวกับความต้องการของราษฎรนำความเดือดร้อน หรือความทุกข์ยากของราษฎรขอรับการสนับสนุน และรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานดังกล่าว

4.3) เป็นผู้ติดตาม สอดส่อง ดูแล และประสานการปฏิบัติงานกับหน่วยงานดังกล่าวให้เป็นไปตามกฎหมาย และเจตนารมณ์ของราษฎรในท้องที่และท้องถิ่นนั้น ๆ

5) กำหนดให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ดำเนินการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดย

5.1) เป็นกลุ่มแกนนำตำบลในการกระตุ้นเร่งเร้าให้เกิดการรวมกลุ่มที่หลากหลาย และขยายเครือข่ายความร่วมมือ ร่วมใจ

5.2) เป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงร่วมกำหนดทิศทางของกลุ่มในหมู่บ้าน ชุมชน เพื่อส่งเสริมประชาชนในหมู่บ้าน ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน ชุมชน

5.3) ส่งเสริมให้เกิดเวทีชาวบ้าน เพื่อให้ประชาชน ผู้นำท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน ได้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็นและแนวทางการแก้ไขปัญหา ร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในตำบล หมู่บ้าน

5.4) เป็นผู้ติดตาม และกระตุ้นให้กลุ่มองค์กรประชาชนที่หลากหลายและเครือข่ายสร้างความเคลื่อนไหวและร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาหมู่บ้าน ชุมชนอย่างต่อเนื่อง

5.5) เป็นผู้นำในการระดมทรัพยากรของหมู่บ้าน ชุมชน รวมทั้งประสานแหล่งทรัพยากรจากภายนอกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อหมู่บ้าน ชุมชน อย่างเต็มที่

6) ขยายความบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในการดำเนิน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเศรษฐกิจแบบพอเพียงเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งระบุไว้ให้กำนันผู้ใหญ่บ้าน เป็นหัวหน้าคณะทำงานรับผิดชอบดำเนินการและประสานในระดับตำบล ตามที่คณะทำงาน โครงการฯ ระดับตำบลมอบหมาย โดยรวบรวมแผนงาน โครงการที่บุคคล กลุ่มหรือชุมชน เสนอผ่านความเห็นชอบของประชาคมตำบล หมู่บ้านแล้วเสนอไปยังคณะกรรมการดำเนินงานระดับอำเภอเพื่อปฏิบัติต่อไป

7) กำหนดให้กำนันผู้ใหญ่บ้านปฏิบัติตามนโยบายของกระทรวงมหาดไทยในด้านต่าง ๆ ให้สัมฤทธิ์ผล

8) กำหนดให้ ทุกจังหวัด และกรุงเทพมหานคร ปฏิบัติต่อกำนันผู้ใหญ่บ้าน ดังนี้

8.1) กำชับอำเภอ กิ่งอำเภอ สำนักงานเขต ชี้แจง ทำความเข้าใจให้กำนันผู้ใหญ่บ้านศึกษาทำความเข้าใจบทบาทดังกล่าวให้ชัดเจน

8.2) สร้างความเข้าใจกับทุกส่วนราชการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับ ให้ทราบถึงบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้าน และให้การส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน

8.3) ติดตาม นิเทศการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน โดยสม่ำเสมอ หากกำนันผู้ใหญ่บ้านผู้ใด มีผลการปฏิบัติงานดีเด่นเป็นที่ยอมรับของราษฎรให้จังหวัด/กรุงเทพมหานครประกาศชมเชย และประชาสัมพันธ์ผลการปฏิบัติงานดังกล่าว แล้วพิจารณาให้รางวัลกำนันผู้ใหญ่บ้านยอดเยี่ยมประจำปี

8.4) บทลงโทษ สำหรับกำนันผู้ใหญ่บ้านที่ไม่ปฏิบัติตามนโยบายข้างต้น คือ ผู้บังคับบัญชา ซึ่งหมายถึงผู้ว่าราชการจังหวัด และผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร สามารถพิจารณาดำเนินการลงโทษตามอำนาจหน้าที่โดยเฉียบขาด เพื่อมิให้เป็นเยี่ยงอย่างต่อไป

2.10 อำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านตามคำสั่งกรมการปกครอง

กรมการปกครอง ได้มีคำสั่งแต่งตั้ง คณะทำงานขึ้นมาคณะหนึ่งเพื่อทำหน้าที่ในการกำหนดบทบาทที่ควรจะเป็นของกำนันผู้ใหญ่บ้านในยุคปัจจุบัน และวางวิสัยทัศน์ในอนาคต โดย

เรียกคณะทำงานชุดดังกล่าวนี้ว่า “คณะกรรมการปรับบทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้านฯ” คณะกรรมการดังกล่าวนี้ถูกแต่งตั้งขึ้นตามคำสั่งกรมการปกครองที่ 282 / 2542 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการปรับบทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ให้สอดคล้องกับสถานการณ์การเมือง การปกครองที่เปลี่ยนแปลง ไป สั่ง ณ วันที่ 12 เมษายน 2542 ลงนามโดยอธิบดีกรมการปกครอง นายประมวล รุจนเสรี คำสั่งกรมการปกครองฉบับนี้ให้เหตุผลในการแต่งตั้งคณะกรรมการชุดดังกล่าวว่า

“เพื่อให้การปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สอดคล้องกับสถานการณ์การเมือง การปกครองที่เปลี่ยนแปลง ไป เป็นที่เชื่อถือศรัทธาและเป็นที่ยิ่งของประชาชนได้อย่างแท้จริง...”⁴⁹

คณะกรรมการชุดดังกล่าว ประกอบด้วยกรรมการ 24 คน โดยมีตัวแทนทั้งจาก กระทรวงมหาดไทย และกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน (โดยมีสัดส่วน 18 : 6 ตามลำดับ) และผลจากการแต่งตั้ง คณะกรรมการชุดดังกล่าวนี้เอง จึงเป็นผลให้ กระทรวงมหาดไทยส่งหนังสือหนังสือ กระทรวงมหาดไทยที่ มท 0311.2 / ว 2145 ลงวันที่ 4 ส.ค. 2542 (ตามที่ได้อธิบายในหัวข้อที่แล้ว) ทั่วประเทศรวมทั้งกรุงเทพมหานครด้วย

จากการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายต่าง ๆ และ นโยบายของรัฐบาลที่อธิบายมาข้างต้น ทำให้สามารถสรุปบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านตามสถานะทางกฎหมาย ภายหลังปี พ.ศ. 2540 ได้ดังนี้

1. บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ ถูกลดทอนลงไปจนกระทั่งกล่าวได้ว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านไม่มีบทบาทในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเลยไม่ว่าจะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล หรือสุขาภิบาลที่ถูกเปลี่ยนแปลงฐานะไปหมดแล้ว

2. บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เปลี่ยนแปลงไปจากคำสั่งและนโยบายของราชการส่วนกลาง โดยเฉพาะกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย โดยมีการเน้นให้กำนันผู้ใหญ่บ้านปฏิบัติหน้าที่ ดังนี้

- 2.1 เป็นผู้เร่งรัดการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติ ลักษณะการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2457
- 2.2 การป้องกันฝ่ายพลเรือน
- 2.3 การปฏิบัติร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยราชการอื่นๆ

2.4 การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยกระบวนการประชาคม

2.5 การดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

2.6 การปฏิบัติตามนโยบายของรัฐและกระทรวงมหาดไทย

งานทั้ง 6 ด้านข้างต้นนี้ ในอดีตที่ผ่านมามีบางประการที่กำหนดอยู่ในกฎหมายก่อน พ.ศ. 2540 แล้ว เช่น การปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 การป้องกันฝ่ายพลเรือน เป็นต้น แต่หลังจากเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ เมื่อปี พ.ศ. 2540 รัฐบาลกลางได้หันมาให้ความสำคัญกับบทบาทหน้าที่ดังกล่าวของกำนันผู้ใหญ่บ้านอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมมากขึ้น นอกเสียจากการบัญญัติไว้เพียงแต่ในกฎหมายเท่านั้น ในขณะที่การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยกระบวนการประชาคม และการดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงก็เป็นตัวอย่างหนึ่งที่เราเห็นได้ชัดว่าเป็นผลมาจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ เมื่อปี พ.ศ. 2540 ที่ส่งผลกระทบต่อบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านโดยตรง

3. บทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้าน เน้นการเป็นผู้เชื่อมประสานมากขึ้น โดยเฉพาะระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับราษฎร และ ระหว่างราชการส่วนภูมิภาคกับราษฎร

2.11 อำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลซึ่งมาตรา 29 ประกอบกับมาตรา 34 และมาตรา 38 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2551

มาตรา 2 (1) พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหกสิบวันนับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิกความในมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2542 และใช้ความต่อไปนี้แทน

มาตรา 11 ราษฎรผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้านต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

1. มีสัญชาติไทยและมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ในวันที่ 1 มกราคม ของปีที่มีการเลือก

2. ไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช

3. ไม่เป็นคนวิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

4. มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ประจำและมีชื่อในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรในหมู่บ้านนั้นติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่าสามเดือนจนถึงวันเลือก

มาตรา 4 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็น (15) ของมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2542

(15) ไม่เป็นผู้อยู่ระหว่างเสียดสิทธิในกรณีที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

มาตรา 5 ให้ยกเลิกความในมาตรา 13 และมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2535 และให้ใช้ความต่อไปนี้เป็น

มาตรา 13 การเลือกผู้ใหญ่ต้องเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมและให้กระทำโดยวิธีดังต่อไปนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการตามที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

เพื่อประโยชน์ในการเลือกผู้ใหญ่บ้าน ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งซึ่งนายอำเภอแต่งตั้งจากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่เกินสามคนและราษฎรผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้าน ในหมู่บ้านซึ่งเป็นที่ยอมรับนับถือของราษฎรในหมู่บ้านจำนวน ไม่น้อยกว่าสี่คนแต่ไม่เกินเจ็ดคน เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน

การแต่งตั้งกรรมการวิธีการเลือกประธานคณะกรรมการและวิธีการตรวจสอบตามวรรคสองให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการตามที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

เมื่อราษฎรส่วนใหญ่เลือกใครเป็นผู้ใหญ่บ้านแล้ว ให้นายอำเภอออกคำสั่งเพื่อแต่งตั้งและให้ถือว่าผู้นั้นเป็นผู้ใหญ่บ้านนับแต่วันที่ได้รับแต่งตั้ง ในกรณีที่ผู้รับเลือกมีคะแนนเสียงเท่ากันให้ใช้วิธีจับสลาก ทั้งนี้เมื่อนายอำเภอได้มีคำสั่งแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านแล้วให้รายงานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อออกหนังสือสำคัญให้ไว้เป็นหลักฐาน

ในกรณีที่มิผู้คัดค้านว่าผู้ซึ่งได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านตามวรรคสี่ได้รับเลือกมาโดยไม่สุจริตและเที่ยงธรรม ให้นายอำเภอดำเนินการสอบสวน และถ้าผลการสอบสวนได้ผลตามที่ผู้คัดค้านให้รายงานผู้ว่าราชการจังหวัดและให้ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งให้พ้นจากตำแหน่งโดยเร็ว ทั้งนี้ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่นายอำเภอมีคำสั่งแต่งตั้ง

การพ้นจากตำแหน่งของผู้ใหญ่บ้านตามวรรคห้า ไม่กระทบกระเทือนกิจการที่ผู้ใหญ่บ้านได้กระทำลงไปในขณะที่ดำรงตำแหน่ง

มาตรา 14 ผู้ใหญ่บ้านต้องพ้นจากตำแหน่งด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1. มีอายุครบหกสิบปี
2. ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 12 เว้นแต่ในกรณีที่ได้รับอนุญาตจากผู้ว่าราชการจังหวัดให้ลาอุปสมบทหรือบรรพชาตามประเพณี มิให้ถือว่ามิลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 12 (5)
3. ตาย
4. ได้รับอนุญาตจากนายอำเภอให้ลาออก
5. หมู่บ้านที่ปกครองถูกยุบ
6. เมื่อราษฎรผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 11 ในหมู่มบ้านนั้นจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของราษฎรผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 11 ทั้งหมดเข้าชื่อกันขอให้ออกจากตำแหน่ง ในกรณีเช่นนั้นให้นายอำเภอสั่งให้พ้นจากตำแหน่ง
7. ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งให้พ้นจากตำแหน่ง เมื่อได้รับรายงานการสอบสวนของนายอำเภอว่าบกพร่องต่อหน้าที่ หรือประพฤติตนไม่เหมาะสมกับตำแหน่ง
8. ไปเสียจากหมู่มบ้านที่ตนปกครองติดต่อกันเกินสามเดือน เว้นแต่เมื่อมีเหตุอันสมควรและได้รับอนุญาตจากนายอำเภอ
9. ขาดการประชุมประจำเดือนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่นายอำเภอเรียกประชุมสามครั้งติดต่อกัน โดยไม่มีเหตุอันควร

10. ถูกปลดออกหรือไล่ออกจากตำแหน่ง เนื่องจากกระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรง

11. ไม่ผ่านการประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งต้องทำอย่างน้อยทุกห้าปีนับแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้ง ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ในกรณีที่ผู้ใหญ่บ้านพ้นจากตำแหน่งตาม (8) ให้นายอำเภอรายงานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทราบ โดยเร็วด้วย

หลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดตาม (11) ต้องกำหนดให้ราษฎรในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านด้วย

มาตรา 6 ให้ยกเลิกความในมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2486 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

มาตรา 19 เมื่อปรากฏเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ ให้เลือกผู้ใหญ่บ้านขึ้นใหม่

1. กรณีที่หมู่บ้านใดมีจำนวนราษฎรเพิ่มขึ้น ไม่ว่าจะด้วยเหตุใดก็ตาม เมื่อคำนวณและผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้นปรึกษากันเห็นว่า จำนวนราษฎรนั้นเกินกว่าความสามารถของผู้ใหญ่บ้านคนเดียวจะดูแลปกครองให้เรียบร้อยได้ ให้คำนวณรายงานต่อนายอำเภอเพื่อพิจารณาและเสนอความเห็นไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด ในกรณีที่ผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นสมควร ให้ตั้งหมู่บ้านขึ้นใหม่ และเลือกผู้ใหญ่บ้านเพิ่มเติมขึ้นใหม่ได้

2. กรณีที่ผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้านใดว่างลง ให้เลือกผู้ใหญ่บ้านภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่ผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้านนั้นว่างลงในกรณีมีความจำเป็น ไม่อาจจัดให้มีการเลือกผู้ใหญ่บ้านภายในกำหนดตาม (2) ได้ ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดขยายเวลาออกไปได้เท่าที่จำเป็น และในระหว่างที่ยังมิได้เลือกผู้ใหญ่บ้าน ผู้ว่าราชการจังหวัดจะแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้นคนหนึ่งเป็นผู้รักษาราชการแทนผู้ใหญ่บ้านหรือจะแต่งตั้งบุคคลผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 12 เป็นผู้รักษาราชการผู้ใหญ่บ้านจนกว่าจะมีการเลือกผู้ใหญ่บ้านก็ได้

มาตรา 7 ให้ยกเลิกความในมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2486 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

มาตรา 27 ผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่ช่วยเหลือนายอำเภอในการปฏิบัติหน้าที่และเป็นหัวหน้าราษฎรในหมู่บ้านของตน และมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้ด้วย

1. อำนวยความเป็นธรรมและดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยให้แก่ราษฎรในหมู่บ้าน
2. สร้างความสามัคคีและความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน รวมทั้งส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น
3. ประสานหรืออำนวยความสะดวกแก่ราษฎรในหมู่บ้าน ในการติดต่อหรือรับบริการกับส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
4. รับฟังปัญหาและนำความเดือดร้อน ทุกข์สุขและความต้องการที่จำเป็นของราษฎรในหมู่บ้านแจ้งต่อส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การแก้ไขหรือช่วยเหลือ
5. ให้การสนับสนุน ส่งเสริม และอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่หรือการให้บริการของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
6. ควบคุมดูแลราษฎรในหมู่บ้านให้ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ โดยกระทำตนให้เป็นตัวอย่างแก่ราษฎรตามที่ทางราชการได้แนะนำ
7. อบรมหรือชี้แจงให้ราษฎรมีความรู้ความเข้าใจในข้อราชการ กฎหมาย หรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ ในการนี้ สามารถเรียกราษฎรมาประชุมได้ตามสมควร
8. แจ้งให้ราษฎรให้ความช่วยเหลือในกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อบำบัดปัดป้องภัยอันตรายสาธารณะอันมีมาโดยฉุกเฉิน รวมตลอดทั้งการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก่ผู้ประสบภัย
9. จัดให้มีการประชุมราษฎรและคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นประจำอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง
10. ปฏิบัติตามคำสั่งของกำนันหรือทางราชการและรายงานเหตุการณ์ที่ไม่ปกติที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านให้กำนันทราบ พร้อมทั้งรายงานต่อนายอำเภอด้วย
11. ปฏิบัติตามภารกิจหรืองานอื่นตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการหรือตามที่กระทรวง ทบวง กรม หน่วยงานอื่นของรัฐ ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือนายอำเภอมอบหมาย

มาตรา 30 ให้นายอำเภอเป็นประธานประชุมผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้น เพื่อปรึกษาหารือคัดเลือกผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่งในตำบลนั้นขึ้นเป็นกำนัน เมื่อผู้ใหญ่บ้านที่มาประชุมเห็นชอบคัดเลือกผู้ใดแล้วให้นายอำเภอคัดเลือกผู้นั้นเป็นกำนัน

ในกรณีที่มีผู้สมควรได้รับการคัดเลือกเป็นกำนันมากกว่าหนึ่งคน ให้นายอำเภอจัดให้มีการออกเสียงลงคะแนน เมื่อผู้ใหญ่บ้านคนใดได้รับคะแนนสูงสุดให้นายอำเภอคัดเลือกผู้นั้นเป็นกำนันในกรณีที่ได้รับคะแนนเท่ากัน ให้ใช้วิธีจับสลาก

การลงคะแนนต้องเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และให้กระทำโดยวิธีลับตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

เมื่อคัดเลือกผู้ใดเป็นกำนันตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองแล้ว ให้นายอำเภอรายงานไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อออกหนังสือสำคัญให้ไว้เป็นหลักฐาน

การประชุมผู้ใหญ่บ้านตามวรรคหนึ่งต้องมีผู้ใหญ่บ้านตามวรรคหนึ่งต้องมีผู้ใหญ่บ้านมาประชุม ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนผู้ใหญ่บ้านทั้งหมดที่มีอยู่ในตำบลนั้น จึงเป็นองค์ประชุมให้นำบทบัญญัติในวรรคห้าและวรรคหกของมาตรา 13 มาใช้บังคับการเลือกกำนันด้วย โดยอนุโลม

มาตรา 10 ให้ยกเลิกความในมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 364 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

มาตรา 32 ในกรณีที่ตำแหน่งกำนันว่างลง ให้คัดเลือกกำนันขึ้นใหม่ภายในกำหนดเวลาที่สืบห้าวันนับแต่วันที่นายอำเภอได้ทราบการว่างนั้น

หากมีความจำเป็นไม่อาจจัดให้มีการคัดเลือกกำนันภายในกำหนดตามวรรคหนึ่งได้ ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดขยายเวลาออกไปได้เท่าที่จำเป็น และในระหว่างที่ยังมิได้มีการเลือกกำนัน ผู้ว่าราชการจังหวัดจะแต่งตั้งบุคคลผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 12 เป็นผู้รักษาการกำนันจนกว่าจะมีการคัดเลือกกำนันก็ได้

มาตรา 11 ให้ยกเลิกความในมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

มาตรา 40 กำหนดต้องร่วมมือและช่วยเหลือนายอำเภอและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน และสิ่งซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์อื่นอันอยู่ในตำบลนั้น

มาตรา 12 ให้ยกเลิกมาตรา 108 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2527

มาตรา 13 ให้ยกเลิกความในมาตรา 122 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

มาตรา 122 นายอำเภอมีหน้าที่ร่วมกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน และสิ่งซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์อื่นอันอยู่ในเขตอำเภอ

นายอำเภอและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่มีอำนาจใช้หรือยินยอมให้บุคคลอื่นใช้ที่ดินตามวรรคหนึ่ง เว้นแต่จะได้รับความเห็นชอบจากผู้ว่าราชการจังหวัดและปฏิบัติตามประมวลกฎหมายที่ดิน และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

ในกรณีที่มีข้อพิพาทหรือคดีเกี่ยวกับที่ดินตามวรรคหนึ่ง นายอำเภอและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะร่วมกันดำเนินการหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะเป็นผู้ดำเนินการ ก็ให้มีอำนาจกระทำได้ ทั้งนี้กระทรวงมหาดไทยจะวางระเบียบกำหนดหลักเกณฑ์เป็นแนวปฏิบัติด้วยก็ได้ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการตามวรรคหนึ่งและวรรคสามให้จ่ายจากงบประมาณขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ตามระเบียบที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด

มาตรา 14 ให้กำหนดและผู้ใหญ่บ้านซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับคงดำรงตำแหน่งต่อไปจนกว่าจะพ้นจากตำแหน่งตามวาระหรือด้วยเหตุอื่น ทั้งนี้ ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 ก่อนการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 15 บรรดาความแห่งซึ่งอยู่ในระหว่างการดำเนินการของนายอำเภอก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้นายอำเภอมีอำนาจดำเนินการต่อไปจนแล้วเสร็จตามมาตรา 108 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2527 ก่อนถูกยกเลิกโดยพระราช

บัญญัตินี้หรือจะดำเนินการตามกฎหมายอื่นที่บัญญัติในเรื่องดังกล่าวไว้เป็นการเฉพาะก็ได้

มาตรา 16 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้
กล่าวโดยสรุป อำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตามพระราชบัญญัติลักษณะ
ปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2551 ที่เพิ่มเติมขึ้นมาใหม่อีกภารกิจคือ ต้องร่วมมือและช่วยเหลือ
นายอำเภอและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสา
ธารณสมบัติของแผ่นดิน และสิ่งซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์อันอันอยู่ในตำบลนั้น ซึ่งในการ
ศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดให้เป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ล้อมที่เกี่ยวข้องกับประชาชนโดยตรง

2.12 อำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านตามกฎหมายอื่น ๆ

2.12.1 ตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร และระเบียบสำนักงานกลางทะเบียน
ราษฎร

1) ผู้ใหญ่บ้านเป็นนายทะเบียนผู้รับแจ้ง กรณีมีคนเกิด คนตายหรือย้ายที่อยู่ เมื่อ
รับเรื่องจากราษฎรแล้ว ต้องส่งต่อปลัดอำเภอผู้เป็นนายทะเบียนตำบล ณ สำนักงานทะเบียนอำเภอ
(มักจะตั้งอยู่ ณ ที่ว่าการอำเภอ) ซึ่งมีรายการปฏิบัติ ดังนี้

1.1) แจ้งเกิด แบ่งเป็นคนเกิดในบ้านและคนเกิดนอกบ้าน คนเกิดในบ้าน
เจ้าของบ้านต้องแจ้งการเกิดภายใน 15 วัน คนเกิดนอกบ้าน เช่น เกิดในรถยนต์ เรือโดยสารหรือบน
ทางสาธารณะ เป็นต้น มารดาต้องแจ้งการเกิดภายใน 15 วัน นับตั้งแต่วันที่สามารแจ้งได้ ให้
ผู้ใหญ่บ้านออกใบรับการแจ้งเกิด (ท.ร.1) ตอนหน้าท่อนท้ายพร้อมสำเนาทะเบียนบ้าน (ท.ร.1,3)
และเพิ่มรายการคนเกิดในสำเนาทะเบียนบ้านของผู้แจ้ง กรณีมีถิ่นที่อยู่ในเขตสำนักทะเบียน
อำเภอนั้น

1.2) แจ้งตาย แบ่งเป็นคนตายในบ้านและคนตายนอกบ้าน คนตายในบ้านเจ้า
บ้านหรือผู้พบคนตายหรือผู้ได้รับมอบหมายต้องแจ้งการต่อนายทะเบียน ผู้รับแจ้งภายใน 24 ชั่วโมง
นับตั้งแต่วเวลาตายหรือเวลาที่พบศพ ผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ตายหรือพบศพ ภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่
เวลาที่ตาย หรือพบศพหรือแจ้งต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่สะดวกกว่าก็ได้ ผู้ใหญ่บ้าน
เมื่อได้รับแจ้งให้ออกใบรับการแจ้งการตาย (ท.ร.4,5) และแก้ไขรายการในทะเบียนบ้าน (ท.ร. 14) กรณี
มีชื่ออยู่ในสำเนาทะเบียนอำเภอนั้น

1.3) การย้ายออก เจ้าของบ้านหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้แจ้งย้ายออกต้องแจ้งบุคคลออกภายใน 15 วัน นับตั้งแต่วันที่ย้ายออก เมื่อผู้ใหญ่บ้านในฐานะนายทะเบียนผู้รับแจ้งได้รับการย้ายออกให้กรอกใบรับแจ้งการย้ายที่อยู่ (ท.ร. 6 ตอนหน้า) ส่งพร้อมสำเนาทะเบียนบ้านและบัตรประชาชนของผู้แจ้ง ไปดำเนินการต่อ ณ สำนักทะเบียนอำเภอ

1.4) การย้ายเข้า เจ้าบ้านหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้แจ้งย้ายเข้า ต้องแจ้งย้ายบุคคลออกภายใน 15 วัน นับตั้งแต่วันที่ย้ายเข้า โดยนำใบแจ้งย้ายที่อยู่ (ท.ร. 6) ตอนที่ 1 และตอนที่ 2 ไปแจ้งย้ายต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้ง ให้ผู้ใหญ่บ้านในฐานะผู้ช่วยพร้อมสำเนาทะเบียนบ้านไปดำเนินการ ต่อ ณ สำนักทะเบียนอำเภอ

2) ให้ถือยศจำรับรองบุคคล บุคคลใดขอเพิ่มชื่อในทะเบียนหรือขอแจ้งเกิดเกิดกำหนดหรือขอแก้ไขรายการเอกสารทะเบียนราษฎร ให้ยื่นคำร้องต่อนายอำเภอท้องที่ที่ตนมีชื่ออยู่ในปัจจุบัน พร้อมทั้งสำเนาเอกสาร ไปแสดงประกอบการพิจารณาอนุญาตและนายทะเบียนอำเภออาจให้ผู้ใหญ่บ้านในท้องที่ ที่ผู้ยื่นคำร้องมีถิ่นที่อยู่ให้ถือยศจำเกี่ยวกับบุคคลดังกล่าวประกอบการอนุญาต

2.12.2 ตามกฎหมายว่าด้วยบัตรประจำตัวประชาชน

1) แจ้งให้ราษฎรผู้มีสัญชาติไทยที่มีอายุครบ 15 ปีบริบูรณ์ ไปขอขึ้นคำขอมีบัตรประจำตัวประชาชน (ป.ป.1) ณ ที่ว่าการอำเภอ ภายใน 90 วัน นับตั้งแต่วันที่มียุครบ 15 ปีบริบูรณ์ โดยให้ผู้ยื่นคำขอทำบัตรนำหลักฐานสำเนาทะเบียนบ้าน (ท.ร. 14) ฉบับเจ้าบ้านไปด้วย

2) นำบัตรประจำตัวประชาชนจากอำเภอไปมอบให้ผู้ยื่นคำขอ

3) เป็นเจ้าพนักงานตรวจบัตรเฉพาะด้าน ซึ่งปฏิบัติอยู่ตามด่านตรวจที่ตั้งขึ้น โดยชอบด้วยกฎหมาย ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 2 มิถุนายน 2546 (ปกติปฏิบัติร่วมกับพนักงานฝ่ายปกครอง)

2.12.3 ตามกฎหมายว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว

1) การทะเบียนครอบครัวมี 6 ประเภท

1.1) ทะเบียนสมรส

1.2) ทะเบียนหย่า

1.3) ทะเบียนรับรองบุตร

1.4) ทะเบียนรับบุตรบุญธรรม

1.5) ทะเบียนเลิกรับบุตรบุญธรรม

1.6) ทะเบียนบันทึกฐานะแห่งครอบครัว

ผู้ใหญ่ว่าน่าจะต้องเป็นพยานบุคคลรับรองบุคคลที่ประสงค์จะขอจดทะเบียนเหล่านี้ โดยแนะนำให้ไปติดต่อยังอำเภอ ผู้ใหญ่ว่าน่ามีอำนาจหน้าที่ในฐานะพยานกรณียื่นคำร้องขอจดทะเบียนต่อกำนันห้องที่ที่ชายหรือหญิงฝ่ายใดหรือทั้งสองฝ่ายมีถิ่นที่อยู่ ถ้าห้องที่ใดผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นสมควรจะประกาศโดยอนุมัติของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ยอมให้ยื่นคำร้องขอจดทะเบียนสมรสต่อกำนันได้

2) กำนันห้องที่ที่ชายหรือหญิงฝ่ายใดหรือทั้งสองฝ่ายมีถิ่นที่อยู่ มีอำนาจหน้าที่รับจดทะเบียนสมรสแก่ชายหญิงนั้น ถ้าห้องที่ใดผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นสมควรจะประกาศโดยอนุมัติของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย โดยให้ชายหญิงยื่นคำร้องพร้อมพยาน 2 คน พยานคนหนึ่งต้องเป็นพนักงานปกครอง ซึ่งมีตำแหน่งตั้งแต่ชั้นผู้ใหญ่บ้านขึ้นไปหรือตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป หรือหัวหน้าสถานีตำรวจหรือผู้แทนราษฎร เทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาล สมาชิกสภาจังหวัดหรือนายควม

3) กำนันมีอำนาจหน้าที่ในการรับคำร้องขอจดทะเบียนสมรส ด้วยวาจาหรือด้วยกิริยาจากชายหญิงที่ตกอยู่ในอันตรายใกล้ความตาย ซึ่งนายทะเบียนไม่สามารถจะไปจดทะเบียนสมรสให้ได้ และผู้ใกล้ความตายจะทำคำร้องตามแบบก็ไม่ได้ ให้กำนันที่ได้รับคำร้องขอจดทะเบียนพร้อมด้วยชายหรือหญิงที่ยังคงมีชีวิตอยู่ถ้าหากมีไปแสดงต่อนายทะเบียน โดยมีชักช้า เพื่อให้ถ้อยคำแสดงพฤติกรรมการร้องขอแล้วจดทะเบียนสมรส

2.12.4 ตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะ

ตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะ (พ.ร.บ. สัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 และระเบียบการสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482) ช้าง ม้า โคน กระบือ ล่อ ลา เป็นสัตว์พาหนะ ซึ่งต้องจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณ ภายใต้เงื่อนไขต่อไปนี้

- 1) ช้างที่มีอายุย่างเข้าปีที่ 8
- 2) สัตว์อื่นนอกจาก โคนตัวเมียมีอายุย่างเข้าปีที่ 6
- 3) สัตว์ที่ได้ใช้บังคับ ลากเข็น หรือใช้งานแล้ว
- 4) สัตว์ที่มีอายุย่างเข้าปีที่ 4 เมื่อนำออกนอกราชอาณาจักร

5) โคตัวเมียมีอายุย่างเข้าปีที่ 6 เมื่อจะทำการ โอนกรรมสิทธิ์ เว้นแต่ในกรณี รับ
มรดก

ทั้งนี้เจ้าของหรือตัวแทนพร้อมด้วยผู้ใหญ่บ้านหรือพยานในกรณีที่ไม่มีผู้ใหญ่บ้าน
ไปด้วยไม่ได้ มีหน้าที่ต้องนำสัตว์เหล่านี้ไปดำเนินการจดทะเบียนตัวรูปพรรณจากนายทะเบียน
ท้องที่ที่สัตว์นั้นอยู่ภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามกฎหมายเป็นกรณี ๆ ไป การจดทะเบียนต้อง
เสียค่าธรรมเนียมตามอัตราที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับ
สัตว์พาหนะตามกฎหมายนี้ มีดังนี้

1. ผู้ใหญ่บ้าน

1.1 เป็นพยานในการจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณสัตว์พาหนะ เมื่อเจ้าของสัตว์
หรือตัวแทนนำสัตว์ไปขอจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณจากนายทะเบียนท้องที่ที่สัตว์นั้นอยู่

1.2 หน้าที่ช่วยเหลือกำนัน ในการดำเนินการที่เกี่ยวกับการทะเบียนสัตว์
พาหนะ

1.3 สืบหาและจัดทำบัญชีสัตว์ที่ยัง ไม่ได้ทำตัวรูปพรรณ (แบบ ส.พ. 19)

1.4 จัดทำบัญชีสัตว์ประจำออก ซึ่งยังไม่ได้ทำตัวรูปพรรณ (ส.พ. 18) และ
บัญชีสัตว์ที่ยัง ไม่ได้ทำตัวรูปพรรณ (ส.พ. 19) และตรวจสอบแก้ไข

2. กำนัน

2.1 รับมอบตัวรูปพรรณกรณีผู้มีตัวรูปพรรณแต่ไม่มีตัวสัตว์ในครอบครอง
เพื่อส่งให้นายทะเบียนต่อไป

2.2 รับแจ้งความหรือรับมอบตัวรูปพรรณสัตว์ที่ตายจากเจ้าของสัตว์หรือ
ตัวแทน

2.3 รับมอบตัวรูปพรรณกรณีสัตว์หายตามคืนมาไม่ได้

2.4 รับมอบบัญชีสัตว์ที่ยัง ไม่ได้ทำตัวรูปพรรณ (แบบ ส.พ.19) จาก

ผู้ใหญ่บ้าน

2.12.5 ตามกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน

ตามกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืนวัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิงและสิ่ง
เทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 การทำ ซื่อ มี ใ้ สั่ง หรือนำเข้า ซึ่งอาวุธปืน หรือเครื่องกระสุนปืนต้อง
ได้รับอนุญาตจากนายทะเบียนอาวุธปืนท้องที่และผู้ใหญ่บ้าน อาจเป็นผู้ให้คำรับรองเกี่ยวกับความ

ประพฤติและหลักฐานของผู้ขออนุญาตมีและใช้อาวุธปืน ประกอบการพิจารณาของนายทะเบียนว่ามีคุณสมบัติและความจำเป็นตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายบัญญัติไว้หรือไม่ เช่น ไม่เป็นบุคคลซึ่งต้องโทษจำคุกตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืนฯลฯ ในฐานความผิดที่ระบุไว้ ไม่เป็นบุคคล ซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ ไม่เป็นผู้ซึ่งไม่มีอาชีพและรายได้ ไม่เป็นผู้ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง และเป็นผู้มีภูมิลำเนาและมีชื่อในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร ในท้องที่ที่ขออนุญาตไม่น้อยกว่า 6 เดือน เป็นต้น

2.12.6 ตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน

การดำเนินการตามพระราชบัญญัติป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2522 ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

- 1) ภารกิจ ได้แก่ การเตือนภัย จัดสถานที่หลบภัย อพยพประชากรออกจากที่อันตรายให้ความรู้แก่ประชาชน ป้องกันอัคคีภัย การติดต่อสื่อสาร การช่วยเหลือผู้ประสบภัย เจ้าหน้าที่ระวางภัย การรักษาความสงบเรียบร้อย การอนามัย การรักษาพยาบาล การสวัสดิการยามฉุกเฉินการวิศวกรรม การขนส่ง การพรางและควบคุมแสงไฟ
- 2) แผนการปฏิบัติการกิจดังกล่าวต้องดำเนินการตามแผนต่าง ๆ ได้แก่
  - 2.1) แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
  - 2.2) แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณทางอากาศ
  - 2.3) แผนป้องกันและระงับการก่อวินาศกรรม
  - 2.4) แผนอพยพประชากรและส่วนราชการ
- 3) การจัดตั้งหน่วยอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนในระดับอำเภอ กำหนดผู้ใหญ่บ้านต้องร่วมมือกับทางอำเภอรวบรวมกลุ่มประชาชนอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน จัดตั้งและฝึกอบรม เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติของทางราชการ โดยอนุ โลม ใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยไทยอาสาป้องกันชาติ พ.ศ. 2521 ไปพลางก่อน
- 4) การพิทักษ์พื้นที่เขตหลัง พื้นที่เขตหลัง หมายถึง พื้นที่ของประเทศส่วนที่ฝ่ายทหารกำหนดว่ามีไว้เป็นพื้นที่การรบหลัก ซึ่งเป็นเป้าหมายคุกคามของฝ่ายข้าศึก เพื่อทำลายขวัญกำลังใจของประชาชนขัดขวางการปฏิบัติงานของฝ่ายเรา รวมทั้งทำลายการสนับสนุนการรบฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือนจึงกำหนดมาตรการหลักไว้ ดังนี้
  - 4.1) การระวางป้องกันสถานที่ตั้งหน่วย โดยใช้กำลังประชาชนอาสา

สมัครควบคุมสถานที่ราชการ เส้นทาง สะพาน และสถานที่สำคัญอื่น ๆ

4.2) การปฏิบัติกรรปเพื่อป้องกันตนเองเป็นหลัก และมุ่งทำลายกำลังข้าศึก

4.3) การควบคุมความเสียหายมิให้ลุกลามขยายออกไป และเร่งฟื้นฟูบูรณะ

โดยเร็ว

สรุปว่านอกจากอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตามที่บัญญัติไว้ใน

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 อันเป็นกฎหมายหลักแล้วจะเห็นได้
ว่าก็ยังมีความหมายระเบียบและข้อบังคับอื่น ๆ อีกหลายฉบับที่กำหนดขอบเขตความรับผิดชอบของ
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติทะเบียนราษฎร
พ.ศ. 2535 เป็นต้น

ซึ่งสรุปแล้วอาจแบ่งอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านออกเป็นหัวข้อใหญ่ ๆ
ได้ดังนี้

1. อำนาจหน้าที่ปกครองดูแลทุกข์สุขของราษฎร โดยทั่วไป อำนาจนี้เป็นเรื่องที่กำหนดไว้อย่างกว้างขวาง โดยกำหนดให้กำนันเป็นผู้ดูแลความเรียบร้อย ความสุขสบายของประชาชนในตำบล ตลอดจนแนะนำตักเตือนให้ประชาชนในตำบลปฏิบัติตามกฎหมายหรือนโยบายของรัฐบาล
2. อำนาจหน้าที่ในทางอาญา แม้ว่าจะระเบียบปฏิบัติของส่วนกลางจะมอบหมายอำนาจการสืบสวนคดีอาญาให้เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ของกรมการปกครองรับผิดชอบ แต่กำนันก็จะต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับความผิดอาญาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในตำบลอยู่เสมอ นอกจากนั้นการสืบสวนคดีอาญาซึ่งเกิดขึ้นในส่วนภูมิภาคจะไม่ได้ผล ถ้าขาดความร่วมมือจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
3. อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการทะเบียนต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับทะเบียนราษฎรว่าด้วยคนเกิด ดาย ย้ายตำบลหรือสถานที่อยู่ ทะเบียนสัตว์พาหนะต่าง ๆ
4. อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการรักษาและบำรุงสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น สะพานถนน แหล่งน้ำที่ใช้กันในตำบล
5. อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีอากร หน้าที่ส่วนใหญ่เป็นการช่วยเร่งรัดการเสียภาษี นอกจากนั้นในทางปฏิบัติยังทำหน้าที่เป็นผู้รับเงินภาษีจากราษฎรในตำบลหมู่บ้านมาเสียให้ที่ว่าการอำเภอแทนที่ราษฎรจะต้องเดินทางมาเสียภาษีเอง

6. อำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ใหญ่บ้าน คือ กำหนดจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านที่ตนเป็นกำนันอยู่ด้วย

7. อำนาจหน้าที่เป็นหัวหน้ารับผิดชอบดูแลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการตำบลซึ่งกำนันนอกจากจะเป็นประธานกรรมการตำบลโดยตำแหน่งแล้ว ยังต้องทำหน้าที่เกี่ยวกับสภาตำบลตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537

ในการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านเท่าที่กฎหมายระบุไว้ดังกล่าวข้างต้นนั้น ก็คือการบริหารภายในตำบลหรือปกครองตำบลให้เรียบร้อย บางเรื่องก็เป็นเรื่องที่ต้องปฏิบัติด้วยตนเอง หากไม่สามารถปฏิบัติได้ก็จะมอบหมายให้ผู้ใหญ่บ้านคนอื่น ๆ ทำการแทนหรือถ้าเป็นเรื่องสำคัญก็ต้องร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติหลายฝ่ายเพื่อมิให้เกิดความเสียหายแก่คนหมู่มาก ถ้าจะมีเหตุการณ์ลุกลามออกไปอีกจนพ้นวิสัยที่กำนันจะแก้ไขด้วยตนเองได้ ก็ต้องรายงานให้นายอำเภอทราบเพื่อแก้ไขต่อไปอีกชั้นหนึ่ง และโดยเหตุที่กำนันมีงานดังกล่าวมากมายจึงจำเป็นต้องมีที่ปรึกษา อันได้แก่ คณะกรรมการตำบล เพื่อขอคำปรึกษาหรือเสนอข้อคิดเห็นในการปกครองตำบลให้เรียบร้อยในทุก ๆ ด้าน ซึ่งเท่ากับเป็นหูเป็นตาให้แก่กำนันในการบริหารงานภายในตำบลนั่นเอง และอาจกล่าวได้ว่า บทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านในยุคปัจจุบันในเรื่องการเป็นผู้นำในการพัฒนานั้นมีความจำเป็นลดลงอย่างต่อเนื่อง ในบางพื้นที่อาจไม่มีความจำเป็นเลย และอาจสรุปได้ว่าบทบาทในด้านนี้เป็นเพียงบทบาทด้านเดียวที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลที่ทำหน้าที่แทนกำนันผู้ใหญ่บ้าน ได้อย่างเต็มที่ที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในด้านอื่นๆ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรตาม คือ การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยศึกษาแนวคิดจากการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 และแก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 12 พุทธศักราช 2552 และนำมาสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย แบ่งเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย หมายถึง มีการประชุมชี้แจงข้อราชการแก่ราษฎร การจัดหมู่บ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและถูกสุขลักษณะ การดูแลราษฎรให้ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบแบบแผนของทางราชการ มีการประชุมชี้แจงข้อราชการแก่ราษฎรเป็นประจำ มีการจัดหมู่บ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเป็นหมู่บ้านน่าอยู่ การส่งเสริมให้

ราษฎรปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเหมาะสม การสอดคล้องดูแลไม่ให้ประชาชนซื้อสิทธิขายเสียง การป้องกันและปราบปรามการยาเสพติดอาชญากรรม ยาเสพติด อาวุธสงคราม บ่อนการพนัน แหล่งอบายมุข การป้องกันการทำลายป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติ การสร้างความสมานฉันท์และความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน การรักษาความสงบเรียบร้อยในงานประเพณีต่าง ๆ ของหมู่บ้าน การให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ และการแจ้งเหตุการณ์ที่สงสัยว่าเป็นเหตุร้ายให้ประชาชนทราบ

2. ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม หมายถึง มีการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง (ทฤษฎีใหม่) ตามแนวพระราชดำริ การพัฒนาและการส่งเสริมอาชีพให้กับราษฎรในด้านการเกษตรลักษณะไร่นาสวนผสม การสำรวจความต้องการในการประกอบอาชีพของประชาชน การส่งเสริมอาชีพแก่ประชาชนในด้านเกษตรกรรม การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และกลุ่มสหกรณ์การเกษตร การส่งเสริมให้ราษฎรอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น การเป็นผู้นำประชาชนประกอบกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา การส่งเสริมและสนับสนุนกีฬาของประชาชน และการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับการประกอบอาชีพในหมู่บ้าน เช่น ภัยแล้ง และน้ำท่วม

3. ด้านการอำนวยความสะดวกธรรมชาติและกฎหมายให้กับประชาชน หมายถึง มีการไถ่ถอนและประนีประนอมข้อพิพาทของประชาชน การให้คำปรึกษาด้านกฎหมายแก่ประชาชน การระงับข้อพิพาทเมื่อประชาชนมีข้อพิพาท การแจ้งให้ประชาชนที่มีอายุ 15 ปีบริบูรณ์ไปยื่นคำขอมีบัตรประชาชน การแจ้งให้ประชาชนที่มีอายุอย่าง 18 ปี ไปลงทะเบียนทหารกองเกิน และการเผยแพร่กฎหมายให้กับประชาชนได้รับทราบอย่างเสมอภาค

4. ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง มีการดูแลและเชิญชวนราษฎรให้รักษาธรรมชาติ รักรักษาป่าไม้ รักษาสิ่งแวดล้อมร่วมมือกับราษฎร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมให้ประชาชนรักษาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การดำเนินการปลูกต้นไม้ริมถนนทุกสายและสถานที่สำคัญ ๆ การรณรงค์การรักษาความสะอาดถนนและที่สาธารณะ การส่งเสริมให้เยาวชนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมให้ความรู้ประชาชนในการขจัดขยะมูลฝอย

5. ด้านการบริการและการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น หมายถึง มีการให้บริการด้านงานทะเบียน ให้กับประชาชน การประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนทราบข่าวสารของ

ทางราชการ การให้ความช่วยเหลือกับเทศบาลในด้านการบริการสาธารณะ การสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานราชการต่าง ๆ การจัดบริการสถานที่พักผ่อนให้กับประชาชน การจัดบริการที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน การรับรองผู้ขอทำบัตรประชาชนในกรณีบัตรหาย การร่วมมือกับอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อ.ส.ม.) ในการรณรงค์ป้องกันโรคระบาด เช่น โรคไข้เลือดออก และให้ความช่วยเหลือสนับสนุนการปฏิบัติงานของทุกระทรวง ทบวง กรม และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

สรุปในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน โดยบูรณาการตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2475 และแก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 12 พุทธศักราช 2552 และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย โดยวัดผลการปฏิบัติงานในมุมมองการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย 1) ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย 2) ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม 3) ด้านการอำนวยความสะดวกธรรมชาติและด้านกฎหมายให้กับประชาชน 4) ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ 5) ด้านการบริการและการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น

บริบทอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

เขาวง เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดกาฬสินธุ์ พื้นที่ส่วนใหญ่ทำการเกษตร ปลูกข้าวเหนียว และข้าวเจ้า ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวผู้ไท พูดภาษาผู้ไท มีอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ผลิตกรรม ทอผ้า ทำเครื่องจักสาน และไม้กวาด โดยมีคำขวัญประจำอำเภอเขาวง คือ “เขาวง ดงอู่ข้าว สาวภูไทยงาม น้ำตกพริ้ว ทิวเขาเรียงราย มากมายผ้าห่ม อุดมวัฒนธรรม อ่างวังค่าน้ำใส ทฤษฎีใหม่ น้ำพระทัยจากในหลวง” และมีบริบทสำคัญ ดังนี้ (อำเภอเขาวง. รายงานผลการปฏิบัติราชการตามคำรับรอง ปี 2557 ของอำเภอเขาวง. 2557 : 16-20)

1. ประวัติความเป็นมาอำเภอเขาวง

พ.ศ. 2388 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ ให้ราชวงศ์ (กอ) ราชวงศ์เมืองวัง แต่งตั้งเป็นพระพิเชษฐวงศา เจ้าเมืองกุศลสินารายณ์ คุมคน 3,443 คน ขึ้นกับเมืองกาฬสินธุ์

อำเภอภูคตินารายณ์ เมื่อครั้งที่ตั้งอยู่บ้านภูคติม มีนายอำเภอเป็นหัวหน้าปกครองอยู่ 4 ท่านคือ 1) พระธิเบศร์วงศ์ (กินรี) 2) ขุนมาลา วินิจฉัย (ข้า พหลวิจิตร) 3) หลวงมหาดไท และ 4) หลวงวิภักดี สถานกุล (ลิ มัชฌมพันธ์)

พ.ศ. 2456 กลางเดือนมีนาคม ทางราชการก็ย้ายเมืองภูคตินารายณ์ไปตั้งอยู่ที่บ้านบัวขาว และได้เปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอภูจินารายณ์ ส่วนที่ตั้งอำเภอเดิมก็กลายมาเป็นตำบล ก็คือตำบลคุ้มเก่า นับตั้งแต่เดือนมีนาคม 2456 มาถึงวันที่ 1 กรกฎาคม 2512 นับเป็นเวลา 56 ปี ถือว่าเป็นเวลานานมากจึงได้รับการยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอเขาวง โดยมีเขตปกครองรวม 5 ตำบล คือ

1) ตำบลคุ้มเก่า 2) ตำบลสงเปลือย 3) ตำบลนาภู 4) ตำบลภูแล่นช้าง และ 5) ตำบลหนองผือ

ต่อมากิ่งอำเภอเขาวงได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอเขาวง เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2517 ตามพระราชกฤษฎีกาตั้งอำเภอเขาวง และเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2538 กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศเรื่องแบ่งเขตท้องที่อำเภอเขาวง จัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอนาภู โดยแยกตำบลนาภู ตำบลภูแล่นช้าง ตำบลบ่อแก้ว ตำบลโนนนาจาน และตำบลสายนาวังรวม 5 ตำบล ทำให้อำเภอเขาวงเดิมมีเขตปกครอง 11 ตำบล เหลือเขตปกครอง 6 ตำบล ได้แก่ ตำบลคุ้มเก่า ตำบลภูคตปลาแก้ว สระพังทอง หนองผือ ภูคติมคุ้มใหม่ และตำบลสงเปลือย

2. ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอเขาวงตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัด บริเวณเทือกเขาภูพาน ห่างจากตัวเมืองกาฬสินธุ์ 91 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอนาภู และอำเภอดงหลวง (จังหวัดมุกดาหาร)

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอดงหลวงและอำเภอคำชะอี (จังหวัดมุกดาหาร)

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอภูจินารายณ์

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอภูจินารายณ์และอำเภอนาภู

3. ภูมิประเทศและภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิประเทศ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบบริเวณกว้าง มีลักษณะเป็นแอ่งกระทะ มีภูเขาล้อมรอบ อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ระดับสูงสุด 262 เมตร ต่ำสุด 168 เมตร ลักษณะภูมิอากาศ สภาพภูมิอากาศเป็นแบบมรสุมเมืองร้อน เนื่องจากที่ตั้งอำเภอมียุเขาล้อมรอบ อากาศจึง

ค่อนข้างหนาวและลมค่อนข้างแรงตามบริเวณเชิงเขา เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม ถึงเดือนกุมภาพันธ์ฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน อุณหภูมิสูงสุด เดือนเมษายนประมาณ 38.5 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุด เดือนมกราคม ประมาณ 12 องศาเซลเซียส

4. การแบ่งเขตการปกครอง

4.1 การปกครองส่วนภูมิภาค

อำเภอเขาวงแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 6 ตำบล 71 หมู่บ้าน 12,570 ครัวเรือน ดังนี้

- 4.1.1 ตำบลคุ้มเก่า ประชากร 3,686 ครัวเรือน
- 4.1.2 ตำบลสงเปลือย ประชากร 2,672 ครัวเรือน
- 4.1.3 ตำบลหนองผือ ประชากร 1,761 ครัวเรือน
- 4.1.4 ตำบลกุดสิมคุ้มใหม่ ประชากร 2,534 ครัวเรือน
- 4.1.5 ตำบลสระพังทอง ประชากร 885 ครัวเรือน
- 4.1.6 ตำบลกุดปลาข้าว ประชากร 1,032 ครัวเรือน

4.2 การปกครองส่วนท้องถิ่น

ท้องที่อำเภอเขาวงประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 6 แห่ง ได้แก่

- 4.2.1 เทศบาลตำบลกุดสิม ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลคุ้มเก่า บางส่วนของตำบลกุดสิมคุ้มใหม่ และตำบลกุดปลาข้าวทั้งตำบล
- 4.2.2 เทศบาลตำบลสระพังทอง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลสระพังทองทั้งตำบล
- 4.2.3 เทศบาลตำบลสงเปลือย ครอบคลุมพื้นที่ตำบลสงเปลือยทั้งตำบล
- 4.2.4 เทศบาลตำบลกุดสิมคุ้มใหม่ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลกุดสิมคุ้มใหม่ (นอกเขตเทศบาลตำบลกุดสิม)
- 4.2.5 องค์การบริหารส่วนตำบลคุ้มเก่า ครอบคลุมพื้นที่ตำบลคุ้มเก่า (นอกเขตเทศบาลตำบลกุดสิม)
- 4.2.6 องค์การบริหารส่วนตำบลหนองผือ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลหนองผือทั้งตำบล

5. สถานที่ท่องเที่ยว

5.1 วัดป่าพุทธรุตร เป็นแหล่งอบรมจริยธรรม มีพิพิธภัณฑ์ปลาหิน 160 ล้านปี และแหล่งรวบรวมฟอสซิลไม้ ที่เรียกว่า ต้น ไม้กลายเป็นหิน

5.2 อ่างเก็บน้ำลำพะยังตอนบน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

5.3 น้ำตกตาดทอง

6. อื่น ๆ

6.1 สถานศึกษา : โรงเรียนอนุบาล 2 แห่ง โรงเรียนประถมศึกษา 17 แห่ง โรงเรียนมัธยมศึกษา 3 แห่ง วิทยาลัยอาชีวศึกษา 1 แห่ง

6.2 สถานพยาบาล : โรงพยาบาล 1 แห่งขนาด 90 เตียง สถานีอนามัย 6 แห่ง

6.3 ประชากรส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา มีจำนวนวัด 25 แห่ง

6.4 ธนาคาร มีจำนวน 4 แห่ง คือ ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ธนาคารออมสิน และธนาคารกรุงไทย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

วิลาวรรณ พิพัฒน์ชัยกร (2547 : 108-109) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านอำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาปรากฏว่า

1.1 กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีการปฏิบัติหน้าที่โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการบริการ และด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ และการพัฒนาสังคม โดยมีประเด็นที่การปฏิบัติมากในแต่ละด้าน ดังนี้ คือ ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย ได้แก่ การสอดส่องดูแลให้ประชาชนในหมู่บ้านไม่ซื้อขายยาเสพติด เช่น ยาบ้า ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม ได้แก่ การอบรมสั่งสอนให้ประชาชนในหมู่บ้านเป็นคนดีมีคุณธรรม ด้านการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน ได้แก่ การนำประชาชนประกอบกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา ด้านการบริการ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ข้อราชการให้ประชาชน

ในหมู่บ้านทราบ ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด โดยมีการปฏิบัติในระดับปานกลาง คือ การสนับสนุน การจัดทำสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ การพัฒนาและส่งเสริมอาชีพด้านพาณิชยกรรม การพัฒนาและส่งเสริมอาชีพประชาชนในด้านอุตสาหกรรม และการจัดตั้งสาธารณประโยชน์แก่ประชาชนในหมู่บ้าน

1.2 ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนเพศหญิง เห็นว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีการปฏิบัติงานสูงกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งโดยรวมและรายด้าน ส่วนประชาชนที่มีการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้านด้านการอำนวยความสะดวกธรรมชาติให้กับประชาชน และด้านการบริการ ไม่แตกต่างกัน ($p > .05$)

วัชรินทร์ บรรดาศักดิ์ (2548 : 29-31) ศึกษาเกี่ยวกับความคาดหวังของประชาชนต่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัย พบว่า ความคาดหวังของประชาชนต่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับความคาดหวังมากทุกด้าน ค่าเฉลี่ย 3.96 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.62 สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีเพศ อายุ และอาชีพ ต่างกันมีความคาดหวังต่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 สำหรับประชาชนที่มีระดับการศึกษา และรายได้จากอาชีพหลักต่างกัน มีความคาดหวังต่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ไม่แตกต่างกัน

ฉลวย พ่วงพลับ (2548 : 123-124) ได้ศึกษาบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ศึกษากรณีอำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่า บทบาทด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย ที่ปฏิบัติได้จริงในปัจจุบัน โดยเฉลี่ย และรายด้านอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด ส่วนบทบาทที่ประชาชนคาดหวัง โดยเฉลี่ย และรายด้านอยู่ในระดับมากทั้งหมด ยกเว้นการจัดการตามหมายสั่งให้คืนหรือให้ยึดของเจ้าพนักงาน อยู่ในระดับปานกลาง บทบาทด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพที่ปฏิบัติได้จริงในปัจจุบัน โดยเฉลี่ยและรายข้อส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับบทบาทที่ประชาชนคาดหวัง โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากบทบาทด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ปฏิบัติได้จริง ในปัจจุบัน โดยเฉลี่ยและรายข้อส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับบทบาทที่ประชาชนคาดหวัง โดยเฉลี่ยและรายข้อคำถาม อยู่ในระดับมากทั้งหมด ด้านการทะเบียนต่าง ๆ ที่ปฏิบัติได้จริงในปัจจุบัน โดยเฉลี่ยและรายข้ออยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด สำหรับบทบาทที่ประชาชนคาดหวัง โดยเฉลี่ยและรายข้ออยู่ในระดับมาก ด้านการ

ป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน ที่ปฏิบัติได้จริงในปัจจุบัน โดยเฉลี่ยและรายชื่ออยู่ในระดับปานกลาง ทั้งหมด สำหรับบทบาทที่ประชาชนคาดหวัง โดยเฉลี่ยและรายชื่ออยู่ในระดับมากทั้งหมด และด้านนโยบายเร่งด่วนอื่น ๆ ที่ปฏิบัติได้จริงในปัจจุบันเฉลี่ยและรายชื่ออยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด สำหรับบทบาทที่ประชาชนคาดหวัง โดยเฉลี่ยและรายชื่ออยู่ในระดับมากทั้งหมด และพบว่า การดำเนินการป้องกันปราบปรามเสพติด มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด

ชุมพล ทองแถม (2548 : 114-115) ได้ศึกษาบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ภายใต้นโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น กรณีศึกษาอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ผลการศึกษาพบว่า งานในหน้าที่รับผิดชอบของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่เห็นว่า ควรร่วมกันทำมี 7 ด้าน คือ การดูแลแนวเขตการปกครองและที่สาธารณประโยชน์ การรักษาความสงบเรียบร้อยในตำบล หมู่บ้าน การรายงานเหตุการณ์ต่อทางราชการ และแจ้งข่าวสารแก่ราษฎร การเกี่ยวข้องความอาญา งานในหน้าที่อื่น งานด้านการจัดระเบียบชุมชน/สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย และงานด้านการวางแผน การส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยว กำนัน ผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่เห็นว่าควรเป็นหน้าที่รับผิดชอบร่วมกันของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในขณะที่อีก 4 ด้าน คือ งานทะเบียนข้อมูลและสำมะโนครัว งานด้านโครงสร้างพื้นฐาน งานด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิต และงานด้านศิลป วัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่มีความเห็นว่าควรเป็นหน้าที่รับผิดชอบของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และมี 1 ด้าน คือ งานด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ซึ่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่เห็นว่าควรเป็นหน้าที่รับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

นรินทร์ อุ่นเรือน (2549 : 57) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ : กรณีศึกษาอำเภอนนทบุรี จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า

1. ข้อมูลระดับการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่อำเภอนนทบุรี จังหวัดชลบุรี ในภาพรวมพบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านปฏิบัติตามบทบาทอยู่ในระดับมาก โดยบทบาทการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาบทบาทการป้องกันอัคคีภัย แหล่งอบายมุข บทบาทการให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์

ผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ บทบาทการป้องกันอาชญากรรม และบทบาทการป้องกันอาวุธสงคราม ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตพื้นที่อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย พบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่มีเพศ สถานภาพการสมรสต่างกัน ปฏิบัติหน้าที่ในเขตพื้นที่อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยไม่แตกต่างกัน สำหรับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่มีอายุ ระดับการศึกษาสูงสุด และระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งต่างกัน ปฏิบัติหน้าที่ในเขตพื้นที่อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ณรงค์เดช จงหนาน (2550 : 107-108) ได้ศึกษาบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษา พบว่า การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในด้านต่าง ๆ ยังมีความสำคัญอยู่มาก แม้ว่าในปัจจุบันจะมีหน่วยงานที่รับผิดชอบมากขึ้นในการดูแลทุกข์สุขของราษฎร แต่จากผลการวิจัยทำให้ทราบว่าปัจจุบัน กลุ่มตัวอย่าง คือกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนทั่วไป และข้าราชการ ต่างมีความเห็นว่าผลการ ปฏิบัติในหน้าที่ต่าง ๆ ที่กฎหมายกำหนดไว้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ยังมีการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ที่มาก โดยเฉพาะบทบาทในด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพและบทบาทด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย สำหรับบทบาทที่ปฏิบัติได้มาก เช่น การแจ้งประกาศข่าวสารทางราชการ ให้ราษฎรทราบ การแจ้งเตือนภัยและให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการป้องกันสาธารณภัย การดูแลมิให้บุคคลใดบุกรุกครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินสาธารณะประโยชน์ การแจ้งความเมื่อทราบว่ามีกระทำความผิดกฎหมายและสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ให้เจ้าพนักงานทราบ การกระทำตนให้เป็นตัวอย่างแก่ราษฎร และการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นต้น ส่วนเรื่องที่มีการปฏิบัติน้อยนั้น เช่น การฝึกอบรมให้คนไทยรู้จักหน้าที่และกระทำการในเวลารบ การจัดการตามหมายสั่งให้คืนและให้ยึดของเจ้าพนักงาน เป็นต้น สำหรับในเรื่องสภาพปัญหาการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านนั้น โดยภาพรวมทั้ง 5 ด้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนทั่วไป และข้าราชการ ต่างมีความคิดเห็นว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้านประสบปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

คำริ คำภัดัน (2550 : 72) ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านกับการปกครองท้องถิ่น : กรณีศึกษาอำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่า 1) บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบันจะได้ปฏิบัติหน้าที่ด้านการใช้อำนาจปกครองราษฎรและรักษาความ

สงบเรียบร้อยมากที่สุด 2) ปัญหาอุปสรรคของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบันคือ ปัญหาทางด้านกฎหมายและด้านงบประมาณ 3) บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในอนาคตจะปฏิบัติหน้าที่ด้านการใช้อำนาจปกครองราษฎรและรักษาความสงบเรียบร้อย และในอนาคต หากองค์การบริหารส่วนตำบลยกฐานะเป็นเทศบาลแล้วกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเทศบาลแห่งนั้นจะต้องถูกยกเลิกไปในที่สุด

จิรพงษ์ ทองภูบาล (2551 : 97) ได้ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตเทศบาลตำบลแกดำ อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า ระดับความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตเทศบาลตำบลแกดำ อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม ทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก คือ ด้านการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย และด้านการให้บริการ ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตเทศบาลตำบลแกดำ อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม ที่จำแนกตามเพศและอายุ ไม่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่การศึกษาระดับประถมศึกษา และอนุปริญญา หรือ เทียบเทียบเท่าขึ้นไป มีความพึงพอใจเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน มากกว่ามัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า

อรุณ กอเข้ม (2551 : 67) ได้ทำการศึกษา ความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเขตอำเภอสังขม จังหวัดหนองคาย ผลการศึกษาพบว่า 1) ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2547 (และแก้ไขเพิ่มเติม) ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน เขตอำเภอสังขม จังหวัดหนองคาย โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านกิจการสาธารณะประโยชน์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และด้านคดีอาญามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ตามการบริหารของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเขตอำเภอสังขม จังหวัดหนองคาย โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ยงยุทธ ชุ่มฤดี (2551 : 85) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทในการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในเขตพื้นที่อำเภอเกล่ง จังหวัดระยอง ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านอำเภอเกล่ง จังหวัดระยอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อยของราษฎร รองลงมาคือ ด้านการพัฒนาตำบลและการ

ส่งเสริมอาชีพของราษฎร ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุดคือ ด้านการพัฒนาตำบลและการส่งเสริมอาชีพของราษฎร ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุดคือ ด้านงานทะเบียน จากข้อเสนอแนะที่พบส่วนใหญ่ พบในด้านการพัฒนาตำบลและการส่งเสริมอาชีพของราษฎร และด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อยของราษฎร ส่วนสัมภาษณ์เชิงลึกซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด ตอบคำถามในลักษณะเดียวกันว่า สามารถปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ได้ แต่สิ่งที่ควรยกเลิกเป็นเรื่องดังนี้ การปฏิบัติหน้าที่โดยรับมอบอำนาจจากนายอำเภอ ในเรื่องของการชี้แนวเขตที่ดินระหว่างประชาชนกับประชาชน และเป็นนายประกันโดยใช้ตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มาเป็นนายประกัน ส่วนบทบาทหน้าที่ที่ไม่ได้กำหนดไว้ในการปฏิบัติตาม พรบ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านอยากกระทำคือ มีบทบาทในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้รับงบประมาณสนับสนุนทางตรงมาสู่หมู่บ้านของตนเอง เช่นเดียวกับงบประมาณ SML. หรือโครงการอยู่ดีมีสุข และได้รับอำนาจในการปฏิบัติหน้าที่เยี่ยมเจ้าพนักงาน โดยตำแหน่ง มิใช่เป็นเพียงแค่ผู้ช่วยเจ้าพนักงาน ตามกฎหมาย

อนัญญา นาคใหญ่ (2552 : 68) ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทหน้าที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ภายหลังการกระจายอำนาจไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ผลปรากฏว่าในด้านบทบาทหน้าที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านภายหลังการกระจายอำนาจไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนันผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ดูแลในด้านการปกครองหมู่บ้าน ดูแลทุกข์สุขของประชาชน ช่วยเหลือประชาชน บรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน เป็นผู้นำประชาชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ช่วยเหลือประชาชนในเบื้องต้น ในกรณีเกิดปัญหา ประสานงานกับทางอำเภอ การทำหน้าที่ไม่ได้เกิดความขัดแย้งกับองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ปฏิบัติตามกรอบกระทรวงมหาดไทย เป็นที่พึ่งเบื้องต้นให้แก่ชาวบ้านได้ และสามารถไกล่เกลี่ยปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และยินดีให้ความช่วยเหลือและร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลทุกเรื่องที่ต้องการร่วมมือ ในปัจจุบันบทบาทหน้าที่ได้ลดลงมากในด้านการพัฒนา ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลได้เข้ามารับผิดชอบ แต่ต่างฝ่ายต่างถือปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายที่กำหนดไว้

นิทัศน์ ต้นจันทร์ (2553 : 82) ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตเทศบาลที่ยกฐานะมาจากสุขาภิบาลในเขตอำเภอบ้านบึง อำเภอนันทนิคม จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทที่ปฏิบัติได้จริงในปัจจุบัน สรุปได้ 6 ด้าน

กล่าวคือ ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการทะเบียนต่าง ๆ ด้านการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน และด้านอื่น ๆ เช่น การอนุรักษ์ประเพณี และวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติและท้องถิ่น รวมทั้งการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา การแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบ และโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเศรษฐกิจแบบพอเพียงเฉลิมพระเกียรติ และพบปัญหาอุปสรรค ดังนี้ ด้านหลักการบริหาร ด้านงบประมาณ ด้านอำนาจหน้าที่ และปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรม

อภิชาติ เทพชมพู่ (2553 : 72) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอจังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า

1. การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอจังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด ทั้ง 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับความอาญา และด้านอำนาจหน้าที่อื่น ๆ โดยรวมอยู่ในระดับมาก จำแนกเป็นรายด้าน พบว่า การปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับความอาญา ด้านอำนาจหน้าที่อื่น ๆ และด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอจังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีตำแหน่ง ระดับการศึกษา และระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งต่างกัน พบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่มีตำแหน่งแตกต่างกันระหว่างกำนันกับผู้ใหญ่บ้านมีการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยรวมแตกต่างกันทางสถิติที่ระดับ .05 กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่โดยรวมแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่มีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งแตกต่างกันระหว่างต่ำกว่า 5 ปี 5-10 ปี และมากกว่า 10 ปี มีการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่โดยรวมไม่แตกต่างกัน

แสงจันทร์ เหล่าสาย (2553 : 79) ได้ศึกษาเรื่อง การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน : ศึกษากรณีอำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า

1. กำนัน ผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่ เห็นว่ามีการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทโดยรวมและรายด้าน 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย และ

ด้านการอำนวยความสะดวกธรรม และเห็นว่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากในด้านการบริหารและการปฏิบัติ งานตามกฎหมายอื่น

2. กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ที่มีความแตกต่างกันระหว่างอายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง และตำแหน่ง เห็นว่า มีการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ โดยรวมและทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน ($p > .05$)

ศิริพงษ์ ศรีงาม (2554 : 85) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความคาดหวังของผู้นำครัวเรือนต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลฉนวน อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) ความคาดหวังของผู้นำครัวเรือนต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลฉนวน อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย พบว่า ผู้นำครัวเรือนมีความคาดหวังอยู่ในระดับน้อย สำหรับด้านที่เกี่ยวข้องกับความทางอาญา พบว่า ผู้นำครัวเรือนมีความคาดหวังในระดับน้อย และมีเพียง 3 ประเด็นที่มีความคาดหวังในระดับปานกลาง ได้แก่ การส่งเสริมการเล่นกีฬาสำหรับเยาวชนในหมู่บ้าน ประสานความร่วมมือกับประชาชนในหมู่บ้าน หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในการดำเนินกักยาเสพติดและมีหน้าที่ช่วยเหลือราชการในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภายในพื้นที่ตำบล หมู่บ้าน 2) ความรู้ความเข้าใจของผู้นำครัวเรือนต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลฉนวน อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี พบว่า ผู้นำครัวเรือนมากกว่าสามในสี่มีความรู้ความเข้าใจต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในระดับมาก 3) เปรียบเทียบความคาดหวังของผู้นำครัวเรือน ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลฉนวน อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้นำครัวเรือนที่มี เพศ อายุ รายได้ เขตที่อยู่อาศัยต่างกันมีความคาดหวัง โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพบว่า ผู้นำครัวเรือนที่มีการศึกษา อาชีพ ต่างกันมีความคาดหวัง โดยรวมไม่แตกต่างกัน และความรู้ความเข้าใจ ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลฉนวน อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี พบว่า ผู้นำครัวเรือนที่มีความรู้ความเข้าใจต่างกันมีความคาดหวัง โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ยุทธกร ศิริสานต์ (2555 : 79) ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการบริหารท้องถิ่นในเขตตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ผลการศึกษาพบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการบริหารท้องถิ่นในเขตตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร โดยรวมทั้ง 4 ด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย

3.70 เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการบริหารท้องถิ่นในเขตตำบลห้วยยาง อยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุดมีค่าสูงสุด คือ ด้านการป้องกันแก้ไขปัญหาเสพติดและปราบปรามผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ย 3.80 และที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ ด้านการดูแลและบริการประชาชน มีค่าเฉลี่ย 3.63

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า บทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการศึกษาพบว่า ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม ด้านการอำนวยความสะดวกธรรมชาติและกฎหมายให้กับประชาชน ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านการบริการและการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น และผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อาชีพ ระดับการศึกษา และตำบลที่อาศัยอยู่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยภาพรวมจะพบว่าบทบาทและอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับในอดีตที่ผ่านมา ทั้งการเปลี่ยนแปลงทางสถานะทางกฎหมาย การเปลี่ยนแปลงบทบาทในฐานะการเป็นตัวแทนของรัฐ และการเป็นผู้นำของชุมชน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างสอดคล้องกันประการหนึ่งก็คือ บทบาทของผู้ใหญ่บ้านมีแนวโน้มที่จะลดลง

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 และแก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 12 พุทธศักราช 2552 (2552 : 98-102) และนำมาสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย แบ่งเป็น 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย 2) ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม 3) ด้านการอำนวยความสะดวกธรรมชาติและกฎหมายให้กับประชาชน 4) ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ 5) ด้านการบริการและการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น สามารถนำมาเขียนเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ตัวแปรอิสระ

(Independent Variables)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ แบบสอบถาม
1. เพศ 2. อาชีพ 3. ระดับการศึกษา 4. ตำบลที่อาศัยอยู่

ตัวแปรตาม

(Dependent Variables)

การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขต อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์
1. ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย 2. ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม 3. ด้านการอำนวยความสะดวกธรรมชาติและกฎหมายให้กับ ประชาชน 4. ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม 5. ด้านการบริการและการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และการสุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพของเครื่องมือ
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล
6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และการสุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร (Population)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ หัวหน้าครัวเรือนหรือสมาชิกครัวเรือนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป และมีรายชื่อในทะเบียนบ้านเขตพื้นที่อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 12,570 คน จากจำนวน 12,570 ครัวเรือน (สำนักงานท้องถิ่นอำเภอเขาวง. 2557 : 5)

2. กลุ่มตัวอย่าง (Sample)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ หัวหน้าครัวเรือนหรือสมาชิกครัวเรือนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป และมีรายชื่อในทะเบียนบ้านเขตพื้นที่อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 388 ครัวเรือน ครัวเรือนละ 1 คน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 388 คน ผู้วิจัยได้ใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามานะ (Taro Yamane. 1973 :727) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

$$\text{สูตร} \quad n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N =ขนาดของประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ยอมให้เกิดได้ไม่เกิน .05

$$\begin{aligned} \text{แทนค่าในสูตร } n &= \frac{12,750}{1 + 12,750(0.05)^2} \\ n &= \frac{12,750}{1 + 31.425} \\ n &= \frac{12,750}{32.425} \\ n &= 387.66 \end{aligned}$$

3. การสุ่มตัวอย่าง (Sampling) เพื่อให้ได้จำนวนเต็มจึงเพิ่มกลุ่มตัวอย่างเป็น 388 คน โดยกำหนดขั้นตอนและเกณฑ์ในการสุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เลือกสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การเลือกแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) (บุญชม ศรีสะอาด. 2553 :45) โดยแบ่งอำเภอเขาวงออกเป็น 6 ตำบล ตามลักษณะการปกครอง ดังต่อไปนี้ตำบลคุ้มเก่า ตำบลกุศุมคุ้มใหม่ ตำบลสงเปลือยตำบลหนองผือ ตำบลสระพังทอง และตำบลตำบลกุศพลาค้าวโดยกำหนดให้ทุกตำบลเป็นกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดสัดส่วนหรือโควตา (Quota Sampling) ของกลุ่มตัวอย่าง แบ่งออกตามตำบลต่าง ๆ ทั้ง 6 ตำบล เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นตัวแทนที่ดีของประชากร ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและขนาดกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามครัวเรือน

ชื่อตำบล	ประชากร(ครัวเรือน)	กลุ่มตัวอย่าง(ครัวเรือน)
ตำบลคุ้มเก่า	3,686	114
ตำบลกุศุมคุ้มใหม่	2,534	78
ตำบลสงเปลือย	2,672	83
ตำบลหนองผือ	1,761	54
ตำบลสระพังทอง	885	27
ตำบลกุศพลาค้าว	1,032	32
รวม	12,570	388

ขั้นตอนที่ 3 เมื่อได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 388คน และกระจายลงตามพื้นที่เป้าหมายตามระเบียบวิธีวิจัย และเพื่อให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้นผู้วิจัยจึงทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

จากประชากรอีกชั้นหนึ่ง เป็นการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) (บุญชม ศรีสะอาด. 2553 : 43) โดยวิธีจับสลากเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้ศึกษาจัดเตรียมกล่องใส่สลากนำหมายเลขประจำบ้านถลอกตามจำนวนตำบล พร้อมเขียนชื่อตำบลไว้ข้างกล่องและทำบัญชีรายชื่อหน่วยประชากร (เลขที่บ้าน) ให้ครบถ้วนตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างแต่ละตำบล แล้วดำเนินการจับสลากขึ้นทีละใบจดบันทึกไว้แล้วนำสลากลงในกล่องอีกเพื่อให้ทุกรายชื่อมีโอกาสถูกเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้เท่าๆกันกรณีจับได้รายชื่อเดิมผู้ศึกษาจะดำเนินการใส่กล่องคืนและจับใหม่จนกว่าจะครบตามจำนวนสัดส่วนของแต่ละตำบลและจำนวนขนาดกลุ่มตัวอย่าง 388 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

1. ลักษณะของแบบสอบถาม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยการบูรณาการ จากแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดที่กำหนดขึ้น โดยครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อาชีพระดับการศึกษา และตำบลที่อาศัยอยู่ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) รวมทั้งหมด 4 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวงจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยครอบคลุมเนื้อหา 5 ด้าน ประกอบด้วยด้านการปกครอง และการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม ด้านการอำนวยความสะดวกธรรมชาติและกฎหมายให้กับประชาชน ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านการบริการและการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) จำนวน 30 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ลักษณะคำถามเป็นแบบปลายเปิด (Open Ended) จำนวน 5 ข้อ

การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพของเครื่องมือ ดังต่อไปนี้

1. กำหนดขอบเขตและเนื้อหาในการตั้งคำถาม เพื่อให้สามารถตอบปัญหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ โดยยึดหลักว่าต้องอยู่ในหลักแห่งข้อเท็จจริง
2. นำเครื่องมือการวิจัยมากำหนดเป็นแบบสอบถามแล้วเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อทำการตรวจสอบ ให้คำแนะนำ และแก้ไขปรับปรุง
3. นำแบบสอบถามฉบับปรับปรุงแก้ไขเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ทั้งความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) และความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เสนอผู้ทรงคุณวุฒิ มีดังนี้

3.1 ว่าที่ ร.ต. จักรกริช เจียมตัว วุฒิศึกศึกษา รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (ร.ม.) สาขา รัฐศาสตร์ ตำแหน่ง ปลัดอำเภอหัวหน้าฝ่ายบริหารงานปกครองอำเภอเขาวง เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา

3.2 นางนิตยา พลกล้า วุฒิศึกศึกษา ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ศษ.ม.) สาขาการ สอนภาษาไทย ตำแหน่ง ครูวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ โรงเรียนกาญจนาภิเษก วิทยาลัยกาฬสินธุ์ เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา

3.3 นางสาวเกสร ธรรมเกษร วุฒิศึกศึกษา การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) สาขา วัตถุประสงค์การศึกษา ตำแหน่ง ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนเทศบาล 2 วัดสว่างคงคา เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลและประเมินผล

จากนั้นผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ มาวิเคราะห์ดัชนีความ สอดคล้องระหว่างรายการข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยด้วยค่า IOC (Index of Item Objective Congruence) ดังนี้ (สมนึก กัททิยธนี. 2554 : 221)

สอดคล้อง	กำหนดให้	1 คะแนน
ไม่แน่ใจ	กำหนดให้	0 คะแนน
ไม่สอดคล้อง	กำหนดให้	-1 คะแนน

4. นำแบบสอบถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .66 ขึ้นไป ไปทดลองใช้ (Try-out) กับ ประชาชนอำเภอเขาวงที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ทั้งฉบับ โดยใช้การวิเคราะห์ ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha

coefficient) ตามวิธีการของ ครอนบาค (Cronbach) (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 100) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .95

5. จัดพิมพ์เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 388 ราย ต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ประสานขอความร่วมมือกับค่านัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์เพื่อขอเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นที่ 2 ดำเนินการแจกแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยดำเนินการด้วยตัวเองและตั้งผู้ช่วยวิจัย 6 คน เพื่อนำแบบสอบถามแจกให้กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งแจ้งจุดประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและลงเก็บข้อมูลตามกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นที่ 3 ดำเนินการเก็บแบบสอบถามคืนจากกลุ่มตัวอย่าง ตรวจสอบเช็คความสมบูรณ์ครบตามจำนวนและดำเนินการประมวลผลข้อมูล

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ดำเนินการจัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. การจัดกระทำข้อมูล

1.1 ตรวจสอบแบบสอบถามที่ได้รับคืน จำนวน 388 ชุด

1.2 นำแบบสอบถามที่ตรวจสอบความสมบูรณ์แล้วทั้งหมด มาลงรหัส (Coding)

ในแบบลงรหัสสำหรับประมวลผลข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ และให้คะแนนตาม

หลักเกณฑ์ที่กำหนดระดับค่าเฉลี่ยของการวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

1.3 นำข้อมูลมาบันทึกในเครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อประมวลผลด้วยโปรแกรม

สำเร็จรูป

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) และนำเสนอในรูปแบบตาราง พร้อมคำอธิบาย

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้วิธีการประมวลผลทางหลักสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางควบคู่กับการบรรยายและสรุปผลการดำเนินการวิจัย เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 จากแบบสอบถามตอนที่ 2 ซึ่งกำหนดการให้คะแนนคำตอบของแบบสอบถามตามวิธีการของ Likert scales (Likert. 1970 : 275) ดังนี้

5	คะแนน หมายถึง	ความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงาน	มากที่สุด
4	คะแนน หมายถึง	ความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงาน	มาก
3	คะแนน หมายถึง	ความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงาน	ปานกลาง
2	คะแนน หมายถึง	ความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงาน	น้อย
1	คะแนน หมายถึง	ความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงาน	น้อยที่สุด

เกณฑ์การแบ่งช่วงชั้นคะแนนจากจำนวนระดับชั้นเท่ากับ 5 ชั้น (คะแนนจาก 1 ถึง 5) กำหนดได้จากสูตร นี้ (บุญชม ศรีสะอาด. 2553 : 186)

$$= \frac{\text{คะแนนสูงสุด}-\text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับชั้น}}$$

$$= \frac{5 - 1}{5}$$

$$= 0.8$$

ฉะนั้นในแต่ละช่องคะแนนของระดับชั้น จะเท่ากับ 0.8 คิดเป็นเกณฑ์การแบ่งช่วงคะแนนในแต่ละระดับชั้น คะแนนที่ได้รับจะนำวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและแปลความหมายของค่าเฉลี่ยตามระดับความสำคัญ (มนตรีพิริยะกุล. 2551 : 40) จากเกณฑ์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้กำหนดการแปลความหมาย ระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยยึดหลักเกณฑ์ดังนี้

ระดับคะแนน 4.21-5.00 หมายถึง มีการปฏิบัติงานอยู่ใน ระดับมากที่สุด

ระดับคะแนน 3.41-4.20 หมายถึง มีการปฏิบัติงานอยู่ใน ระดับมาก

ระดับคะแนน 2.61-3.40 หมายถึง มีการปฏิบัติงานอยู่ใน ระดับปานกลาง

ระดับคะแนน 1.81-2.60 หมายถึง มีการปฏิบัติงานอยู่ใน ระดับน้อย

ระดับคะแนน 1.00-1.80 หมายถึง มีการปฏิบัติงานอยู่ใน ระดับน้อยที่สุด

2.3 วิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ ข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของ ประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัด กาฬสินธุ์จำแนกตามเพศ ใช้ t-test (Independent sample) และอาชีพ ระดับการศึกษา และตำบล ที่อาศัยอยู่ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนจำแนกทางเดียว (One Way Analysis of Variance : F-test) โดยใช้ทดสอบสมมติฐานที่กำหนดไว้ (ศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวุธ และพีรสิทธิ์ คำนวน ศิลป์. 2552 : 146-147) และทำการเปรียบเทียบเป็นรายคู่ (Post Hoc comparison) ด้วยวิธีของ Least Significant Different (LSD.) คำนัยสำคัญทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้กำหนดไว้ที่ ระดับ .05 ซึ่งถ้าค่าน้อยกว่า .05 มีระดับความคิดเห็นแตกต่าง

2.4 วิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ ข้อที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติ งานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์จะใช้วิธี การแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และพรรณนาความ (Descriptive Analysis)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติวิเคราะห์ตามความ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และสมมติฐาน ดังนี้

1. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content validity) การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) และการหาค่าอำนาจ จำแนก (Discrimination) ดังนี้

1.1 การวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content validity) โดยใช้ค่าดัชนี ความสอดคล้องระหว่างรายการข้อคำถามของแบบสอบถามกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา (Index of Item Objective Congruence : IOC)(บุญชม ศรีสะอาด. 2553 : 64) ซึ่งสูตรของ IOC มีดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้อง (Index objective congruence)

$\sum$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

R แทน คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อคำถามแต่ละข้อ
 N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

สำหรับเกณฑ์ของการให้คะแนน มีดังนี้

R เท่ากับ +1 หมายถึง ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์
 R เท่ากับ 0 หมายถึง ถ้าไม่แน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์
 R เท่ากับ -1 หมายถึง ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์

1.2 การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability of test) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค Cronbach ซึ่งหาได้จากสูตรดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด. 2553 : 64)

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left[1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2} \right]$$

กำหนดให้ α แทน ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม
 (Alpha Coefficient)

k แทน จำนวนข้อทั้งหมดของแบบสอบถาม

s_i^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนนเป็นรายข้อ

s_t^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนนทั้งหมด

1.3 หาค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเป็นรายข้อ (Discriminate power) โดยใช้เทคนิค Item - total correlation โดยใช้สูตร ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด. 2553 : 64)

$$r = \frac{N \sum XY - (\sum X)(\sum Y)}{\sqrt{\left\{ N \sum X^2 - (\sum X)^2 \right\} \left\{ N \sum Y^2 - (\sum Y)^2 \right\}}}$$

เมื่อ r แทน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนแต่ละข้อ
 กับคะแนนรวม

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละข้อ

$\sum Y$ แทน ผลรวมของคะแนนรวม

N แทน จำนวนข้อของแบบสอบถาม

$\sum XY$ แทน ผลรวมทั้งหมดของผลคูณระหว่างคะแนนแต่ละข้อ
 กับคะแนนรวมแต่ละข้อ

ΣX^2 แทน ผลรวมทั้งหมดของกำลังสองของแต่ละข้อ
 ΣY^2 แทน ผลรวมทั้งหมดของกำลังสองของคะแนนรวม

2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2.2 การวิเคราะห์ระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2.3 การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จะใช้วิธีการแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และพรรณนาความ (Descriptive Analysis)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

การทดสอบสมมติฐานที่กำหนดไว้ตามข้อ 2 กรณีการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามเพศ ใช้ t-test (Independent sample) และอาชีพ ระดับการศึกษา และตำบลที่อาศัยอยู่ ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนจำแนกทางเดียว (One Way Analysis of Variance : F-test) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กรณีพบว่า มีความแตกต่างผู้วิจัย จะใช้การทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยใช้วิธีของ LSD (Least Significant different)(ศุภวัฒน์นากร วงศ์ธนวุธ และพีรสิทธิ์ คำนวนศิศิลป์. 2552 : 146-147)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยนำเสนอรายละเอียดผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
2. ลำดับขั้นตอนในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เข้าใจตรงกัน ในการแปลความหมายของข้อมูล ผู้วิจัยจึงกำหนดสัญลักษณ์ ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลไว้ ดังนี้

n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)
SS	แทน	ค่าผลรวมกำลังสองของคะแนน (Sum of squares)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยของผลรวมกำลังสองของคะแนน (Mean squares)
df	แทน	ชั้นของความเป็นอิสระ (Degree of freedom)
F	แทน	การแจกแจงแบบ F – distribution
t	แทน	สถิติที่ใช้ในการทดสอบ t-distribution
Sig.	แทน	ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ลำดับขั้นตอนในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอน แบ่งเป็น 4 ตอน ตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกประชาชนตามเพศ อาชีพ ระดับการศึกษา และตำบลที่อาศัยอยู่

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อาชีพ ระดับการศึกษา และตำบลที่อาศัยอยู่ โดยวิธีการหาค่าความถี่ แล้วสรุปออกมาเป็นคำร้อยละ โดยข้อมูลที่ี้ได้สามารถจำแนกได้ตามรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวน และร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 ชาย	210	54.10
1.2 หญิง	178	45.90
รวม	388	100.00
2. อาชีพ		
2.1 เกษตรกรรม	142	36.60
2.2 รับจ้างทั่วไป	118	30.40
2.3 รับราชการ/พนักงานส่วนราชการ/รัฐวิสาหกิจ	31	8.00
2.4 ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	76	19.60
2.5 พนักงานเอกชน	21	5.40
รวม	388	100.00

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (n=388)	ร้อยละ
3. ระดับการศึกษา		
3.1 ประถมศึกษา	129	33.20
3.2 มัธยมศึกษา	156	40.20
3.3 ปวช./ปวส.หรือเทียบเท่า	66	17.00
3.4ปริญญาตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป	37	9.50
รวม	388	100.00
4. ตำบลที่อาศัยอยู่		
4.1 ตำบลคุ้มเก่า	114	29.40
4.2 ตำบลกุฉินทิมใหม่	78	20.10
4.3 ตำบลสงเปลือย	83	21.40
4.4 ตำบลหนองผือ	54	13.90
4.5 ตำบลสระพังทอง	27	7.00
4.6 ตำบลกุฉินทิมเก่า	32	8.20
รวม	388	100.00

จากตารางที่ 2 พบว่า ประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 210 คน คิดเป็นร้อยละ 54.10 รองลงมาเป็นเพศหญิง จำนวน 178 คน คิดเป็นร้อยละ 45.90 อาชีพเกษตรกรรวม จำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 36.60 รองลงมาอาชีพรับจ้างทั่วไป จำนวน 118 คน คิดเป็นร้อยละ 30.40 ระดับการศึกษามัธยมศึกษาจำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 40.20 รองลงมาระดับการศึกษาประถมศึกษา จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 33.20 และอาศัยอยู่ตำบลคุ้มเก่า จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 29.40 รองลงมาอาศัยอยู่ตำบลสงเปลือย จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 21.40

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยครอบคลุมเนื้อหา 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย 2) ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม 3) ด้านการอำนวยความสะดวกธรรมชาติและกฎหมายให้กับประชาชน 4) ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากร

ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ 5) ด้านการบริการและการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น ใช้วิธีการประมวลผลทางหลักสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางควบคู่กับการบรรยายและสรุปผลการดำเนินการวิจัย เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 จากแบบสอบถามตอนที่ 2 โดยข้อมูลที่ได้อาจสามารถจำแนกได้ตามรายละเอียดในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวม

การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
1. ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย	3.93	0.41	มาก
2. ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม	3.82	0.36	มาก
3. ด้านการอำนวยความสะดวกธรรมชาติและกฎหมายให้กับประชาชน	3.95	0.36	มาก
4. ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.92	0.35	มาก
5. ด้านการบริการและการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น	3.89	0.36	มาก
รวม	3.90	0.27	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์มีการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับความสำคัญค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านการอำนวยความสะดวกธรรมชาติและกฎหมายให้กับประชาชน ($\bar{X} = 3.95$) ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย ($\bar{X} = 3.93$) ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.92$) ด้านการบริการและการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น ($\bar{X} = 3.89$) และด้านด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม ($\bar{X} = 3.82$) ตามลำดับ และเมื่อจำแนกข้อมูลระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ในแต่ละด้านจะแสดงได้ ดังตารางที่ 4 – 8

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย

การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
1. มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของทางราชการให้ประชาชนในท้องที่ปกครองทราบ	4.16	0.67	มาก
2. มีการจัดหมู่บ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อย	3.71	0.76	มาก
3. มีการป้องกันโรคติดต่อหรือโรคระบาดซึ่งเกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน	3.72	0.80	มาก
4. มีการสอดส่องดูแล จัดเวรยามรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน	4.28	0.69	มากที่สุด
5. มีการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมาย	3.74	0.90	มาก
รวม	3.93	0.41	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่า ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์มีการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.93$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ข้อ คือ มีการสอดส่องดูแล จัดเวรยามรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน ($\bar{X} = 4.28$) และอยู่ในระดับมาก จำนวน 4 ข้อ โดยเรียงลำดับความสำคัญค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ 3 ลำดับ คือ มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของทางราชการให้ประชาชนในท้องที่ปกครองทราบ ($\bar{X} = 4.16$) มีการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมาย ($\bar{X} = 3.74$) และมีการป้องกันโรคติดต่อหรือโรคระบาดซึ่งเกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน ($\bar{X} = 3.72$) ตามลำดับ

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม

การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
1. มีการตรวจตรา ดูแลรักษาสิ่งซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์ในหมู่บ้าน เช่น สระน้ำ ศาลาที่เลี้ยงปลุสตัดว์ เป็นต้น	3.95	0.77	มาก
2. มีการสำรวจปัญหาความต้องการในการประกอบอาชีพของประชาชน	3.86	0.74	มาก
3. มีการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพราษฎร	3.48	0.83	มาก
4. มีการส่งเสริมสนับสนุนการจัดทำสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์	3.71	0.82	มาก
5. มีการส่งเสริมการศึกษาให้กับประชาชน	3.90	0.67	มาก
6. มีการส่งเสริมทำนุบำรุงศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น	3.98	0.92	มาก
รวม	3.82	0.36	มาก

จากตารางที่ 5 พบว่า ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์มีการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับความสำคัญค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ 3 ลำดับ คือ มีการส่งเสริมทำนุบำรุงศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.98$) มีการตรวจตรา ดูแลรักษาสิ่งซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์ในหมู่บ้าน เช่น สระน้ำ ศาลาที่เลี้ยงปลุสตัดว์ เป็นต้น ($\bar{X} = 3.95$) และมีการส่งเสริมการศึกษาให้กับประชาชน ($\bar{X} = 3.90$) ตามลำดับ

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการอำนวยความสะดวกชุมชนและด้านกฎหมายให้กับประชาชน

การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
1. มีการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความสามัคคี และความ สมานฉันท์ในหมู่บ้าน	3.75	0.86	มาก
2. มีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเบื้องต้นแก่ ประชาชน	3.98	0.74	มาก
3. มีการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับกฎหมายเบื้องต้นแก่ประชาชน	3.92	0.80	มาก
4. มีการช่วยเหลือประชาชนที่ถูกเอารัดเอาเปรียบ	4.06	0.72	มาก
5. การช่วยไกล่เกลี่ยลดความขัดแย้ง และระงับข้อพิพาทของ ราษฎรในหมู่บ้าน	3.98	0.75	มาก
6. มีการแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการกระทำความผิด และคดีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน	4.02	0.75	มาก
รวม	3.95	0.36	มาก

จากตารางที่ 6 พบว่า ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์มีการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ด้านการอำนวยความสะดวกชุมชนและกฎหมายให้กับประชาชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.95$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับความสำคัญค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ 3 ลำดับ คือ มีการช่วยเหลือประชาชนที่ถูกเอารัดเอาเปรียบ ($\bar{X} = 4.06$) มีการแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการกระทำความผิด และคดีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ($\bar{X} = 4.02$) และมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเบื้องต้นแก่ประชาชน ($\bar{X} = 3.98$) ตามลำดับ

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
1. จัดให้มีการบำรุงรักษาพัฒนาแหล่งน้ำ	3.92	0.75	มาก
2. จัดให้มีการปรับปรุงบำรุงดิน	4.17	0.82	มาก
3. จัดให้มีการปลูกป่าทดแทน	3.78	0.72	มาก
4. การร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	4.08	0.81	มาก
5. มีการส่งเสริมให้ความรู้แก่ราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.93	0.68	มาก
6. มีการส่งเสริมให้ราษฎรดูแลรักษาความสะอาดและกำจัดขยะมูลฝอยในหมู่บ้าน	3.74	0.73	มาก
7. มีการดำเนินการเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการตัดไม้ทำลายป่าในพื้นที่	3.79	0.75	มาก
รวม	3.92	0.35	มาก

จากตารางที่ 7 พบว่า ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์มีการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับความสำคัญค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ 3 ลำดับ คือ จัดให้มีการปรับปรุงบำรุงดิน ($\bar{X} = 4.17$) การร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 4.08$) และมีการส่งเสริมให้ความรู้แก่ราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.93$) ตามลำดับ

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการบริการและการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น

การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
1. การอำนวยความสะดวก และให้บริการแก่ราษฎรในหมู่บ้าน เช่น การให้บริการงานทะเบียนและบัตรฯ	4.00	0.85	มาก
2. การปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายอาญาการป้องกันภัยฝ่าย พลเรือน	3.88	0.76	มาก
3. การสนับสนุนการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	3.85	0.70	มาก
4. การประสานงานช่วยเหลือเจ้าหน้าที่จาก ส่วนราชการอื่นที่ เข้าไปทำงานในท้องถิ่น	3.84	0.83	มาก
5. การส่งเสริมให้ราษฎรปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาล	3.84	0.74	มาก
6. การส่งเสริมให้ราษฎรปฏิบัติตามให้อยู่ในกรอบกฎหมาย	3.97	0.90	มาก
รวม	3.89	0.36	มาก

จากตารางที่ 8 พบว่า ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์มีการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ด้านการบริการและการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับความสำคัญค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ 3 ลำดับ คือ การอำนวยความสะดวก และให้บริการแก่ราษฎรในหมู่บ้าน เช่น การให้บริการงานทะเบียนและบัตรฯ ($\bar{X} = 4.00$) การส่งเสริมให้ราษฎรปฏิบัติตามให้อยู่ในกรอบกฎหมาย ($\bar{X} = 3.97$) และการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายอาญาการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน ($\bar{X} = 3.88$) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกประชาชนตามเพศ อาชีพ ระดับการศึกษา และตำบลที่อาศัยอยู่

ผู้วิจัยได้นำผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยวิเคราะห์ข้อมูลตามแบบสอบถามตอนที่ 1 และ 2 จำแนกตามเพศ ใช้ t -test (Independent Sample) และอาชีพ

ระดับการศึกษา และตำบลที่อาศัยอยู่ ใช้ F -test (One – Way ANOVA) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กรณีพบว่ามีความแตกต่างผู้วิจัยจะทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยใช้วิธีของ LSD (Least Significant Different) ดังนี้

ตารางที่ 9 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามเพศ

การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ ของผู้ใหญ่บ้าน	ชาย		หญิง		t	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย	3.87	0.42	3.99	0.39	-2.838	.005*
2. ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม	3.79	0.37	3.85	0.34	-1.694	.091
3. ด้านการอำนวยความสะดวกและ กฎหมายให้กับประชาชน	3.92	0.38	3.98	0.32	-1.608	.109
4. ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.85	0.36	3.99	0.30	-4.444	.000*
5. ด้านการบริการและการปฏิบัติงานตาม กฎหมายอื่น	3.88	0.36	3.97	0.34	-3.881	.000*
รวม	3.85	0.29	3.96	0.22	-4.015	.000*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 9 พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามเพศ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านการบริการและการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 10 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเวียง จังหวัดกาฬสินธุ์
จำแนกตามอาชีพ โดยรวม

การปฏิบัติงานตามบทบาท หน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน	เคยตรกรกรม			รับจ้างทั่วไป			รับราชการ/พนักงานส่วน ราชการ/รัฐวิสาหกิจ			ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว			พนักงานเอกชน		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ การ ปฏิบัติ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ การ ปฏิบัติ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ การ ปฏิบัติ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ การ ปฏิบัติ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ การ ปฏิบัติ
1. ด้านการปกครองและการรักษาความสงบ เรียบร้อย	3.90	0.42	มาก	3.93	0.40	มาก	4.07	0.36	มาก	3.91	0.43	มาก	3.93	0.35	มาก
2. ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนา สังคม	3.85	0.31	มาก	3.78	0.42	มาก	3.86	0.30	มาก	3.81	0.38	มาก	3.73	0.30	มาก
3. ด้านการอำนวยความสะดวกและ กฎหมายให้กับประชาชน	3.96	0.33	มาก	3.95	0.35	มาก	4.04	0.27	มาก	3.94	0.42	มาก	3.81	0.40	มาก
4. ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.88	0.34	มาก	3.92	0.34	มาก	4.10	0.31	มาก	3.93	0.36	มาก	3.80	0.37	มาก
5. ด้านการบริการและการปฏิบัติงานตาม กฎหมายอื่น	3.88	0.37	มาก	3.89	0.34	มาก	3.85	0.31	มาก	3.91	0.39	มาก	4.00	0.37	มาก
รวม	3.89	0.26	มาก	3.90	0.26	มาก	3.98	0.22	มาก	3.91	0.31	มาก	3.85	0.24	มาก

จากตารางที่ 10 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามอาชีพ โดยรวมพบว่า ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนา สังคม ด้านการอำนวยความสะดวกและกฎหมายให้กับประชาชน ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านการบริการและการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่นอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 อาชีพ โดยเรียงลำดับความสำคัญค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ 3 ลำดับ คือ ประชาชนในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีอาชีพรับราชการ/พนักงานส่วนราชการ/รัฐวิสาหกิจ ($\bar{X} = 3.98$) ประชาชนในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว ($\bar{X} = 3.91$) และประชาชนในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป ($\bar{X} = 3.90$) ตามลำดับ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางที่ 11 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเวียง จังหวัดกาฬสินธุ์
จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวม

	ประถมศึกษา			มัธยมศึกษา			ปวช./ปวส.หรือเทียบเท่า			ปริญญาตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป		
	ระดับ	S.D.	การปฏิบัติ	ระดับ	S.D.	การปฏิบัติ	ระดับ	S.D.	การปฏิบัติ	ระดับ	S.D.	การปฏิบัติ
	$\bar{X}$			$\bar{X}$			$\bar{X}$			$\bar{X}$		
1. ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย	3.99	0.31	มาก	3.91	0.41	มาก	3.86	0.48	มาก	3.84	0.56	มาก
2. ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม	3.87	0.27	มาก	3.82	0.41	มาก	3.80	0.37	มาก	3.65	0.35	มาก
3. ด้านการอำนวยความสะดวกและกฎหมายให้กับประชาชน	3.98	0.29	มาก	3.99	0.37	มาก	3.91	0.41	มาก	3.79	0.36	มาก
4. ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.95	0.29	มาก	3.93	0.34	มาก	3.87	0.38	มาก	3.81	0.44	มาก

จากตารางที่ 11 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมพบว่า ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม ด้านการอำนวยความสะดวกและกฎหมายให้กับประชาชน ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านการบริการและการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่นอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ระดับการศึกษา โดยเรียงลำดับความสำคัญค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ 3 ลำดับ คือ ประชาชนในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา ($\bar{X} = 3.93$) ประชาชนในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา ($\bar{X} = 3.91$) และประชาชนในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีระดับการศึกษา ปวช./ปวส.หรือเทียบเท่า ($\bar{X} = 3.87$) ตามลำดับ

ตารางที่ 12 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาขาว จังหวัดกาฬสินธุ์
จำแนกตามตำบลที่อาศัยอยู่ โดยรวม

	ตำบลคุ้มเก่า (n=114)			ตำบลตุลิมคุ้มใหม่ (n=78)			ตำบลสงเปลือย (n=83)		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ การ ปฏิบัติ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ การ ปฏิบัติ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ การ ปฏิบัติ
1. ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย	3.91	0.45	มาก	4.00	0.36	มาก	3.95	0.36	มาก
2. ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม	3.78	0.95	มาก	3.85	0.33	มาก	3.86	0.34	มาก
3. ด้านการอำนวยความสะดวกและกฎหมายให้กับประชาชน	3.93	0.36	มาก	3.9	0.30	มาก	3.96	0.34	มาก
4. ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.89	0.37	มาก	3.96	0.31	มาก	3.91	0.31	มาก
5. ด้านการบริการและการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น	3.84	0.36	มาก	3.94	0.34	มาก	3.94	0.31	มาก
	3.87	0.28	มาก	3.95	0.21	มาก	3.92	0.24	มาก

การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน	ตำบลหนองผือ (n=54)			ตำบลสระพังทอง (n=27)			ตำบลกุดปลาเค้า (n=32)		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ การ ปฏิบัติ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ การ ปฏิบัติ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ การ ปฏิบัติ
	3.86	0.43	มาก	3.95	0.36	มาก	3.83	0.50	มาก
3.78	0.31	มาก	3.89	0.33	มาก	3.71	0.44	มาก	
3.92	0.44	มาก	3.98	0.41	มาก	3.90	0.31	มาก	
3.93	0.37	มาก	3.95	0.33	มาก	3.84	0.41	มาก	
3.89	0.41	มาก	3.88	0.36	มาก	3.86	0.41	มาก	
รวม	3.88	0.29	มาก	3.93	0.26	มาก	3.83	0.33	มาก

จากตารางที่ 12 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามตำบลที่อาศัยอยู่ โดยรวมพบว่า ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนา สังคม ด้านการอำนวยความสะดวกและกฎหมายให้กับประชาชน ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านการบริการและการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่นอยู่ในระดับมากทั้ง 5 ตำบลที่อาศัยอยู่ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือ ประชาชนในเขตอำเภอเขาวงที่อาศัยอยู่ตำบลกุดสิมคุ้มใหม่ ($\bar{X} = 3.95$) ประชาชนที่อาศัยอยู่ตำบลสระพังทอง ($\bar{X} = 3.93$) และประชาชนที่อาศัยอยู่ตำบลสงเปลือย ($\bar{X} = 3.92$) ตามลำดับ

ตารางที่ 13 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามอาชีพ โดยรวม และจำแนก เป็นรายด้าน

การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ ของผู้ใหญ่บ้าน	แหล่งความ แปรปรวน	SS	Df	MS	F	Sig.
1. ด้านการปกครองและการ รักษา ความสงบเรียบร้อย	ระหว่างกลุ่ม	0.758	4	0.189	1.103	.355
	ภายในกลุ่ม	65.782	383	0.172		
	รวม	66.539	387			
2. ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและ การพัฒนาสังคม	ระหว่างกลุ่ม	0.538	4	0.134	1.014	.400
	ภายในกลุ่ม	50.755	383	0.133		
	รวม	51.292	387			
3. ด้านการอำนวยความสะดวก และกฎหมายให้กับประชาชน	ระหว่างกลุ่ม	0.664	4	0.166	1.279	.278
	ภายในกลุ่ม	49.711	383	0.130		
	รวม	50.375	387			
4. ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	ระหว่างกลุ่ม	1.548	4	0.387	3.224	.013*
	ภายในกลุ่ม	45.958	383	0.120		
	รวม	47.505	387			

การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ ของผู้ใหญ่บ้าน	แหล่งความ แปรปรวน	SS	Df	MS	F	Sig.
5. ด้านการบริการและการปฏิบัติ งานตามกฎหมายอื่น	ระหว่างกลุ่ม	0.371	4	0.093	.698	.593
	ภายในกลุ่ม	50.913	383	0.133		
	รวม	51.284	387			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	0.282	4	0.070	0.963	.428
	ภายในกลุ่ม	28.020	383	0.073		
	รวม	28.302	387			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 13 พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามอาชีพ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยทำการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ LSD. (Least Significant Difference) ดังนี้ตารางที่ 14

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ตารางที่ 14 ผลการวิเคราะห์รายคู่เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามอาชีพ ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน		อาชีพ				
		เกษตรกร	รับจ้าง ทั่วไป	รับราชการ/ พนักงาน ส่วนราชการ/ รัฐวิสาหกิจ	ค้าขาย/ ธุรกิจ ส่วนตัว	พนักงาน เอกชน
อาชีพ	$\bar{X}$	3.88	3.92	4.10	3.93	3.80
เกษตรกร	3.88	-	.402	.001*	.295	303
รับจ้างทั่วไป	3.92	-	-	.009*	.762	.145

การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน		อาชีพ				
		เกษตรกรรม	รับจ้างทั่วไป	รับราชการ/พนักงานส่วนราชการ/รัฐวิสาหกิจ	ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	พนักงานเอกชน
รับราชการ/พนักงานส่วนราชการ/รัฐวิสาหกิจ	4.10	-	-	-	.023*	.002*
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	3.93	-	-	-	-	.114
พนักงานเอกชน	3.80	-	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 14 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามอาชีพ ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า ประชาชนในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ที่มีอาชีพเกษตรกรรม มีความคิดเห็นแตกต่างจากประชาชนในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีอาชีพรับราชการ/พนักงานส่วนราชการ/รัฐวิสาหกิจ

ประชาชนในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป มีความคิดเห็นแตกต่างจากประชาชนในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ที่มีอาชีพรับราชการ/พนักงานส่วนราชการ/รัฐวิสาหกิจ

ประชาชนในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ที่มีอาชีพรับราชการ/พนักงานส่วนราชการ/รัฐวิสาหกิจ มีความคิดเห็นแตกต่างจากประชาชนในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ที่มีอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว และพนักงานเอกชน นอกนั้นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 15 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวม และจำแนกเป็นรายด้าน

การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ ของผู้ใหญ่บ้าน	แหล่งความ แปรปรวน	SS	Df	MS	F	Sig.
1. ด้านการปกครองและการ รักษา ความสงบเรียบร้อย	ระหว่างกลุ่ม	0.976	3	0.325	1.906	.128
	ภายในกลุ่ม	65.563	384	0.171		
	รวม	66.539	387			
2. ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและ การพัฒนาสังคม	ระหว่างกลุ่ม	1.373	3	0.458	3.522	.015*
	ภายในกลุ่ม	49.919	384	0.130		
	รวม	51.292	387			
3. ด้านการอำนวยความสะดวก และกฎหมายให้กับประชาชน	ระหว่างกลุ่ม	1.354	3	0.451	3.537	.015*
	ภายในกลุ่ม	49.020	384	0.128		
	รวม	50.375	387			
4. ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	ระหว่างกลุ่ม	0.702	3	0.234	1.920	.126
	ภายในกลุ่ม	46.803	384	0.122		
	รวม	47.505	387			
5. ด้านการบริการและการปฏิบัติ งานตามกฎหมายอื่น	ระหว่างกลุ่ม	.581	3	.194	1.466	.223
	ภายในกลุ่ม	50.703	384	.132		
	รวม	51.284	387			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	.840	3	.280	3.913	.009*
	ภายในกลุ่ม	27.462	384	.072		
	รวม	28.302	387			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 15 พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม และด้านการอำนวยความสะดวกและกฎหมาย

ให้กับประชาชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยทำการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ LSD. (Least Significant Difference)

ดังตารางที่ 16-17

ตารางที่ 16 ผลการวิเคราะห์รายคู่เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามระดับการศึกษา ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม

การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ ผู้ใหญ่บ้าน		ระดับการศึกษา			
		ประถม ศึกษา	มัธยม ศึกษา	ปวช./ ปวส.หรือ เทียบเท่า	ปริญญาตรีหรือ เทียบเท่าขึ้นไป
ระดับการศึกษา	$\bar{X}$	3.87	3.82	3.80	3.65
ประถมศึกษา	3.87	-	.262	.251	.001*
มัธยมศึกษา	3.82	-	-	.783	.011*
ปวช./ปวส.หรือเทียบเท่า	3.80	-	-	-	.037*
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป	3.65	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 16 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามระดับการศึกษา ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม พบว่า ประชาชนในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา มีความคิดเห็นแตกต่างจากประชาชนในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป

ประชาชนในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา มีความคิดเห็นแตกต่างจากประชาชนในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป

ประชาชนในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ที่มีระดับการศึกษาปวช./ปวส.หรือเทียบเท่า มีความคิดเห็นแตกต่างจากประชาชนในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไปนอกนั้นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 17 ผลการวิเคราะห์รายคู่เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามระดับการศึกษา ด้านการอำนวยความสะดวกและกฎหมายให้กับประชาชน

การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน		ระดับการศึกษา			
		ประถมศึกษ 1	มัธยมศึกษา	ปวช./ปวส.หรือเทียบเท่า	ปริญญาตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป
ระดับการศึกษา	$\bar{X}$	3.98	3.99	3.91	3.79
ประถมศึกษา	3.98	-	.858	.203	.005*
มัธยมศึกษา	3.99	-	-	.145	.003*
ปวช./ปวส.หรือเทียบเท่า	3.91	-	-	-	.106
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป	3.79	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 17 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามระดับการศึกษา ด้านการอำนวยความสะดวกและกฎหมายให้กับประชาชน พบว่า ประชาชนในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา มีความคิดเห็นแตกต่างจากประชาชนในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป และประชาชนในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา มีความคิดเห็นแตกต่างจากประชาชนในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป นอกนั้นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 18 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามตำบลที่อาศัยอยู่ โดยรวม และจำแนกเป็นรายด้าน

การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน	แหล่งความแปรปรวน	SS	Df	MS	F	Sig.
1. ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย	ระหว่างกลุ่ม	1.009	5	0.202	1.177	.320
	ภายในกลุ่ม	65.530	382	0.172		
	รวม	66.539	387			
2. ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม	ระหว่างกลุ่ม	0.987	5	0.197	1.499	.189
	ภายในกลุ่ม	50.305	382	0.132		
	รวม	51.292	387			
3. ด้านการอำนวยความสะดวกและกฎหมายให้กับประชาชน	ระหว่างกลุ่ม	0.350	5	0.070	.535	.750
	ภายในกลุ่ม	50.024	382	0.131		
	รวม	50.375	387			
4. ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ระหว่างกลุ่ม	0.459	5	0.092	.745	.590
	ภายในกลุ่ม	47.046	382	0.123		
	รวม	47.505	387			
5. ด้านการบริการและการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น	ระหว่างกลุ่ม	0.744	5	0.149	1.124	.347
	ภายในกลุ่ม	50.541	382	0.132		
	รวม	51.284	387			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	0.538	5	0.108	1.482	.195
	ภายในกลุ่ม	27.764	382	0.073		
	รวม	28.302	387			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 18 พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามตำบลที่อาศัยอยู่ โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ
ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์**

ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่
ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้แก่ ด้านการปกครองและการรักษาความ
สงบเรียบร้อย ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม ด้านการอำนวยความสะดวกธรรมชาติและ
กฎหมายให้กับประชาชน ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
และด้านการบริการและการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น โดยวิธีการแจกแจงความถี่ (Frequency
Distribution) และพรรณนาความ (Descriptive Analysis) มีรายละเอียด ดังตารางที่ 19

**ตารางที่ 19 จำนวนความถี่ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่
ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์**

ข้อเสนอแนะ	จำนวน ความถี่
1. ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย	
1.1 ผู้ใหญ่บ้านควรให้ความช่วยเหลือและดูแลความสงบเรียบร้อยภายใน หมู่บ้าน เมื่อเกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นภายในชุมชน	67
1.2 ผู้ใหญ่บ้านควรให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือในการแก้ปัญหาแก่ ประชาชน	58
1.3 ควรมีการประกาศข้อมูลข่าวสารของทางราชการให้ประชาชนได้ทราบด้วย	49
1.4 ผู้ใหญ่บ้านควรประชาสัมพันธ์และประสานงานกับหน่วยงานทั้งภายนอก และภายในชุมชน	37
1.5 ถ้าประชาชนในหมู่บ้านที่ไม่ปฏิบัติตามระเบียบต้องมีการกำหนดบทลงโทษ เพื่อให้เกิดความสงบสุขในชุมชน	26
1.6 ผู้ใหญ่บ้านควรมีการจัดสถานที่รับเรื่องราวร้องทุกข์ เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้น	14
2. ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม	
2.1 ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง	72
2.2 ควรมีการพัฒนาในด้านเกษตรลักษณะผสมผสาน	52
2.3 ควรมีการรวมกลุ่มออมทรัพย์ การจัดร้านค้า หรือลานค้าชุมชน	45

ข้อเสนอแนะ	จำนวน ความถี่
2.4 ควรมีการกระตุ้นประชาชนในพื้นที่ร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาหมู่บ้าน ชุมชนในการดำเนินงาน โครงการเศรษฐกิจแบบพอเพียงเฉลิมพระเกียรติ	32
3. ด้านการอำนวยความสะดวกธรรมชาติและกฎหมายให้กับประชาชน	
3.1 ควรมีการประชุมสัมพันธหรือให้คำแนะนำในข้อกฎหมายเบื้องต้นที่ ประชาชนควรทราบ เช่น การเกิด การตายและการย้ายที่อยู่ เป็นต้น	56
3.2 ควรมีการให้คำปรึกษาเมื่อมีเหตุการณ์การกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้น	43
3.3 ควรมีการไกล่เกลี่ยประนีประนอมยอมความ การระงับข้อพิพาทเมื่อ ประชาชนมีข้อขัดแย้งกัน	23
4. ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	
4.1 ควรมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน	65
4.2 ควรให้ความรู้แก่ประชาชนเพื่อเกิดความตระหนักถึงความสำคัญและความ เป็นในการอนุรักษ์ เกิดความรักความหวงแหน และให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง	43
4.3 ควรการจัดตั้งกลุ่ม ชุมชน ชมรม สมาคม เพื่อการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่างๆ	24
5. ด้านการบริการและการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น	
5.1 ควรมีการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด	47
5.2 ควรจะปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ด้วยความกระตือรือร้น มีอัธยาศัยดีใน การให้บริการ เพื่อให้การบริการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น	32
5.3 ควรมีความเข้าใจในหน้าที่รวมถึงบทบาทของตนเองที่จะต้องพึงปฏิบัติต่อ ชุมชนอย่างแท้จริง	29

จากตารางที่ 19 พบว่า การวิเคราะห์ความถี่ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตาม
บทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกเป็นรายด้าน ดังนี้

1. ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย คือ ผู้ใหญ่บ้านควรให้ความ
ช่วยเหลือและดูแลความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้านเมื่อเกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นภายใน
ชุมชน (ความถี่ 67) ผู้ใหญ่บ้านควรให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือในการแก้ปัญหาแก่
ประชาชน (ความถี่ 58) ควรมีการประกาศข้อมูลข่าวสารของทางราชการให้ประชาชนได้ทราบ

ด้วย (ความถี่ 49) ผู้ใหญ่บ้านควรประชาสัมพันธ์และประสานงานกับหน่วยงานทั้งภายนอกและภายในชุมชน (ความถี่ 37) ถ้าประชาชนในหมู่บ้านที่ไม่ปฏิบัติตามระเบียบต้องมีการกำหนดบทลงโทษเพื่อให้เกิดความสงบสุขในชุมชน (ความถี่ 26) และผู้ใหญ่บ้านควรมีการจัดสถานที่รับเรื่องราวร้องทุกข์ เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้น (ความถี่ 14)

2. ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม คือ ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง (ความถี่ 72) ควรมีการพัฒนาในด้านการเกษตรลักษณะผสมผสาน (ความถี่ 52) ควรมีการรวมกลุ่มออมทรัพย์ การจัดร้านค้า หรือสถานค้าชุมชน (ความถี่ 45) และควรมีการกระตุ้นประชาชนในพื้นที่ร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาหมู่บ้านชุมชนในการดำเนินงาน โครงการเศรษฐกิจแบบพอเพียงเฉลิมพระเกียรติ (ความถี่ 32)

3. ด้านการอำนวยความสะดวกและกฎหมายให้กับประชาชน คือ ควรมีการประชาสัมพันธ์หรือให้คำแนะนำในข้อกฎหมายเบื้องต้นที่ประชาชนควรทราบ เช่น การเกิด การตายและการย้ายที่อยู่ เป็นต้น (ความถี่ 56) ควรมีการให้คำปรึกษาเมื่อมีเหตุการณ์การกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้น (ความถี่ 43) และควรมีการไกล่เกลี่ยประนีประนอมยอมความ การระงับข้อพิพาทเมื่อประชาชนมีข้อขัดแย้งกัน (ความถี่ 23)

4. ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ ควรมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน (ความถี่ 65) ควรให้ความรู้แก่ประชาชนเพื่อเกิดความตระหนักถึงความสำคัญและความเป็นในการอนุรักษ์ เกิดความรักความหวงแหน และให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง (ความถี่ 43) และควรมีการจัดตั้งกลุ่ม ชุมชน ชมรม สมาคม เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่างๆ (ความถี่ 24)

5. ด้านการบริการและการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น คือ ควรมีการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด (ความถี่ 47) ควรจะปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ด้วยความกระตือรือร้น มีอัธยาศัยดีในการให้บริการ เพื่อให้การบริการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (ความถี่ 32) และควรมีความเข้าใจในหน้าที่รวมถึงบทบาทของตนเองที่จะต้องพึงปฏิบัติต่อชุมชนอย่างแท้จริง (ความถี่ 29)

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยนำมาสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. สรุปผล
2. อภิปรายผล
3. ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 210 คน คิดเป็นร้อยละ 54.10 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 36.60 มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาจำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 40.20 และอาศัยอยู่ตำบลคุ้มเก่า จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 29.40
2. ผลการวิเคราะห์ระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับความสำคัญค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านการอำนวยความสะดวกและด้านกฎหมายให้กับประชาชน ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการบริการและการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น และด้านด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม ตามลำดับ
3. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามเพศ อาชีพ ระดับการศึกษา และตำบลที่อาศัยอยู่ พบว่า

3.1 จำแนกตามเพศ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านการบริการและการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2 จำแนกตามอาชีพ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.3 จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม และด้านการอำนวยความสะดวกธรรมชาติและด้านกฎหมายให้กับประชาชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.4 จำแนกตามตำบลที่อาศัยอยู่ โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกเป็นรายด้าน ดังนี้

4.1 ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย คือ ผู้ใหญ่บ้านควรให้ความช่วยเหลือและดูแลความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้านเมื่อเกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นภายในชุมชน การให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือในการแก้ปัญหาแก่ประชาชน การประกาศข้อมูลข่าวสารของทางราชการให้ประชาชนได้ทราบด้วย โดยประชาสัมพันธ์และประสานงานกับหน่วยงานทั้งภายนอกและภายในชุมชน ถ้าประชาชนในหมู่บ้านที่ไม่ปฏิบัติตามระเบียบต้องมีการกำหนดบทลงโทษเพื่อให้เกิดความสงบสุขในชุมชน และควรมีการจัดสถานที่รับเรื่องราวร้องทุกข์ เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้น

4.2 ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม คือ ผู้ใหญ่บ้านควรมีการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง การพัฒนาในด้านการเกษตร ศึกษาระดมทุน การรวมกลุ่มออมทรัพย์ การจัดร้านค้า หรือลานค้าชุมชน และการกระตุ้นประชาชนในพื้นที่ร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาหมู่บ้านชุมชนในการดำเนินงาน โครงการเศรษฐกิจแบบพอเพียงเฉลิมพระเกียรติ

4.3 ด้านการอำนวยความสะดวกธรรมชาติและด้านกฎหมายให้กับประชาชน คือ ผู้ใหญ่บ้านควรมีการประชาสัมพันธ์หรือให้คำแนะนำในข้อกฎหมายเบื้องต้นที่ประชาชนควร

ทราบ เช่น การเกิด การตายและการย้ายที่อยู่ เป็นต้น การให้คำปรึกษาเมื่อมีเหตุการณ์การกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้น และควรมีการใกล้เคียงประนีประนอมยอมความ การระงับข้อพิพาทเมื่อประชาชนมีข้อขัดแย้งกัน

4.4 ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ ผู้ใหญ่บ้านควรมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน การให้ความรู้แก่ประชาชนเพื่อเกิดความตระหนักถึงความสำคัญและความเป็นในการอนุรักษ์ เกิดความรักความหวงแหน และให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง และควรการจัดตั้งกลุ่ม ชุมชน ชมรม สมาคม เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่างๆ

4.5 ด้านการบริการและการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น คือ ผู้ใหญ่บ้านควรมีการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด การปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ด้วยความกระตือรือร้น มีอัธยาศัยดีในการให้บริการ เพื่อให้การบริการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และควรมีความเข้าใจในหน้าที่รวมถึงบทบาทของตนเองที่จะต้องพึงปฏิบัติต่อชุมชนอย่างแท้จริง

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผล ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ผลการวิจัยพบว่า ระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก จากผลการวิจัยดังกล่าวเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้ใหญ่บ้านมีการอำนวยความสะดวกและด้านกฎหมายให้กับประชาชน โดยการช่วยเหลือประชาชนที่ถูกเอาผิดเอาเปรียบ การแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการกระทำความผิด และคดีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน รวมถึงการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเบื้องต้นแก่ประชาชน ส่งผลให้ประชาชนมีความรู้สึกรับรองและปลอดภัยจากบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในการการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย โดยผู้ใหญ่บ้านมีการสอดส่องดูแล จัดเวรยามรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของทางราชการให้ประชาชนในท้องที่ปกครองทราบ การจับกุมปราบปรามผู้กระทำ

ผิดกฎหมาย การป้องกันโรคติดต่อหรือโรคระบาดซึ่งเกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน และผู้ใหญ่บ้านยังมีการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ประชาชนในพื้นที่มีการปรับปรุงบำรุงดิน การร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมีการส่งเสริมให้ความรู้แก่ราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้ระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ บุทธกร ศิริสานต์ (2555 : 79) ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการบริหารท้องถิ่นในเขตตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ผลการศึกษาพบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการบริหารท้องถิ่นในเขตตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร โดยรวมทั้ง 4 ด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.70 เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการบริหารท้องถิ่นในเขตตำบลห้วยยาง อยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุดคือ ด้านการป้องกันแก้ไขปัญหาเสพติดและปราบปรามผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น

และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อภิชาติ เทพชมพู (2553 : 72) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอจังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอจังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด ทั้ง 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับความอาญา และด้านอำนาจหน้าที่อื่น ๆ โดยรวมอยู่ในระดับมาก จำแนกเป็นรายด้าน พบว่า การปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับความอาญา ด้านอำนาจหน้าที่อื่น ๆ และด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย ตามลำดับ และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ยงยุทธ ชุ่มฤดี (2551 : 85) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทในการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตพื้นที่อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อยของราษฎร รองลงมาคือ ด้านการพัฒนาตำบลและการส่งเสริมอาชีพของราษฎร ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุดคือ ด้านการพัฒนาตำบลและการส่งเสริมอาชีพของราษฎร ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุดคือ ด้านงานทะเบียน

สมมติฐานที่ 2 ประชาชนที่มีเพศ อาชีพ ระดับการศึกษา และตำบลที่อาศัยอยู่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ แตกต่างกัน

ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า จำแนกตามเพศ และระดับการศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และจำแนกตามอาชีพ และตำบลที่อาศัยอยู่ โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากผลการวิจัยดังกล่าวเป็น ไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. ประชาชนในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงยอมรับสมมติฐานที่กำหนดไว้ และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3 ด้าน คือ ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านการบริการและการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ชายกับหญิง มีความสามารถการตัดสินใจในการปฏิบัติงานต่างกัน ซึ่งในสังคมปัจจุบันเปิด โอกาสให้เพศหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน ทั้งด้านการเมือง การปกครอง และการทำงาน จึงแสดงว่าเพศมีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน โดยเพศหญิงมีความคิดเห็นสูงกว่าเพศชายเพราะว่า เพศหญิงถือว่าเป็นผู้นำในยุคปัจจุบันซึ่งมี โอกาสทำงานร่วมกับผู้ใหญ่บ้าน ในการพัฒนาหมู่บ้านมาโดยตลอด จะเห็น ได้ว่าเห็นความเป็นผู้นำของผู้ใหญ่บ้านในการดูแลทุกข์สุขของพี่น้องประชาชน ไม่ว่าในเรื่องของการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย การส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการบริการและการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น เพศหญิงจึงมีความคิดเห็นสูงกว่าเพศชาย

ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ศิริพงษ์ ศรีงาม (2554 : 85) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความ คาดหวังของผู้นำครัวเรือนต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลฉมัน อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคาดหวังของผู้นำครัวเรือนต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลฉมัน อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้นำครัวเรือนที่มีเพศ ต่างกันมีความคาดหวัง โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ประชาชนในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงยอมรับสมมติฐานที่กำหนดไว้ และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 1 ด้าน คือ ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศในปัจจุบันหมู่บ้านหรือชุมชนมีการเจริญเติบโต และกลายเป็นชุมชนเมืองเริ่มเกิดขึ้น จะเกิดชุมชนขนาดใหญ่ที่มีสภาพทางเศรษฐกิจดี มีแหล่งค้าขาย จะทำให้เกิดอาชีพใหม่เกิดขึ้นในชุมชนใหม่ เป็นหมู่บ้านที่มีการค้าขาย ชุมชนอุตสาหกรรม และจะเริ่มไม่มีชุมชนทางด้านเกษตร และประชาชนจะมาอาศัยอยู่กันแบบหนาแน่น แต่จะไม่มี การติดต่อสื่อสารกันภายในชุมชน ทำให้บทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านถูกลดลงอย่างเห็นได้ชัดเจนตามหมู่บ้านขนาดใหญ่ ซึ่งผู้ใหญ่อาจมีบทบาทเพียงการติดต่อสื่อสารกับส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือรัฐวิสาหกิจเท่านั้น ส่วนกลุ่มประชาชนที่มาอยู่ใหม่จะไม่รู้จักผู้ใหญ่บ้าน เพราะไม่มีการติดต่อหรือพบปะกันบ่อยลงหรือไม่มีการพบปะกันเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีอาชีพรับราชการ/ ลูกจ้างส่วนราชการ/รัฐวิสาหกิจ มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์มากกว่าประชาชนที่มีอาชีพค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว และอาชีพรับจ้างหรือลูกจ้าง

ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วัชรินทร์ บรรคาศักดิ์ (2548 : 31) ศึกษาเกี่ยวกับความคาดหวังของประชาชนต่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัย พบว่า สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีอาชีพต่างกันมีความคาดหวังต่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

3. ประชาชนในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงยอมรับสมมติฐานที่กำหนดไว้ และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม และด้านการอำนวยความสะดวกและด้านกฎหมายให้กับประชาชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ประชาชนในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นผู้ที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มระดับการศึกษา

ประถมศึกษา ที่ได้เข้าร่วมรับฟังการประชุมชี้แจงต่อที่ประชุมระดับหมู่บ้านเป็นประจำทุกเดือน ซึ่งทางอำเภอมีการประชุมชี้แจงแนวทางการปฏิบัติงานแก่ผู้ใหญ่บ้านทุกเดือน ผู้ใหญ่บ้านจึงสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับนับถือและมีความใกล้ชิดกับราษฎรในตำบลและหมู่บ้าน สามารถปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยประชาชนในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์มากกว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา และระดับการศึกษา ปวช. หรือ ปวส.

ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ จิรพงษ์ ทองภูบาล (2551 : 97) ได้ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตเทศบาลตำบลแกดำ อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตเทศบาลตำบลแกดำ อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม ที่จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่การศึกษาระดับประถมศึกษา และอนุปริญญา หรือ เทียบเทียบเท่าขึ้นไป มีความพึงพอใจเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านมากกว่ามัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า

และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อภิชาติ เทพชมพู่ (2553 : 72) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอจังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอจังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน พบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่โดยรวมแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ประชาชนในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่อาศัยอยู่ตำบลแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงยอมรับสมมติฐานที่กำหนดไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านมีที่มาเหมือนกัน กล่าวคือ มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน จึงปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มความสามารถทุกคน ปฏิบัติหน้าที่ภายใต้ระเบียบเดียวกันต่อประชาชนทุกคนภายในหมู่บ้านของตน ซึ่งภายในตำบลที่

แตกต่างกันนั้นอาจมีลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่แตกต่างกัน โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านการพัฒนา และมีผู้ใหญ่บ้านปฏิบัติหน้าที่ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันไปแล้วแต่กรณีของหมู่บ้าน จากเหตุผลดังกล่าว ประชาชนที่มีตำบลที่อยู่อาศัยต่างกันมีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ แตกต่างกัน

ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ศิริพงษ์ ศรีงาม (2554 : 85) ได้ทำการศึกษาเรื่องความคาดหวังของผู้นำครัวเรือนต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลฉมัน อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบความคาดหวังของผู้นำครัวเรือนต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลฉมัน อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้นำครัวเรือนที่มีเขตที่อยู่อาศัยต่างกันมีความคาดหวังโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะที่วิเคราะห์ได้จากข้อค้นพบเป็นสาระสำคัญที่ประมวลได้เพื่อนำไปเป็นแนวปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเพื่อศึกษาในโอกาสต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.1.1 ผู้ใหญ่บ้านควรมีการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพราษฎร โดยการส่งเสริมสนับสนุนการจัดทำสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

1.1.2 ผู้ใหญ่บ้านควรประสานงานช่วยเหลือเจ้าหน้าที่จากส่วนราชการอื่นที่เข้าไปทำงานในท้องถิ่น

1.1.3 ผู้ใหญ่บ้านควรส่งเสริมให้ราษฎรปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาล

1.2 ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกประชาชนตามเพศ อาชีพ ระดับการศึกษา และตำบลที่อยู่อาศัย มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.2.1 ผู้ใหญ่บ้านควรจัดประชุมหรือระดมกำลังทั้งเพศชายและเพศหญิง ในเรื่องการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย การส่งเสริมการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการบริการและการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น เพื่อทำความเข้าใจร่วมกัน

1.2.2 ผู้ใหญ่บ้านควรจัดประชุมประชาชนที่มีอาชีพทั้งอาชีพเกษตรกรรม รับจ้าง ลูกจ้าง รับราชการ ลูกจ้างส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ ค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว พนักงานบริษัท หรือเอกชน ในเรื่องการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อทำความเข้าใจร่วมกัน

1.2.3 ผู้ใหญ่บ้านควรจัดประชุมประชาชนที่มีการศึกษาทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา ปวช. ปวส. และปริญญาตรีขึ้นไป ในเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม การอำนวยความสะดวก และกฎหมายให้กับประชาชน เพื่อทำความเข้าใจร่วมกัน

1.3 ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.3.1 ผู้ใหญ่บ้านควรส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง

1.3.2 ผู้ใหญ่บ้านควรให้ความช่วยเหลือและดูแลความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้านเมื่อเกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นภายในชุมชน

1.3.3 ผู้ใหญ่บ้านควรส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชน

1.3.4 ผู้ใหญ่บ้านควรให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือในการแก้ปัญหาแก่ประชาชน

1.3.5 ผู้ใหญ่บ้านควรมีการประชาสัมพันธ์หรือให้คำแนะนำในข้อกฎหมายเบื้องต้นที่ประชาชนควรทราบ เช่น การเกิด การตายและการย้ายที่อยู่ เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่มีต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านให้เกิดผลสูงสุด

2.2 ศึกษาสาเหตุความแตกต่างของการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านด้านเพศ ด้านอาชีพ ด้านระดับการศึกษา และด้านตำบลที่อาศัย ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านเพื่อระดมพลังให้เกิดผลลัพธ์สูงสุดในการทำงาน

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บรรณานุกรม

- กมล สมวิเชียร. รัฐศาสตร์เบื้องต้น. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2545.
- กฤษณ์ มหาวิรุฬห์. รายงานการศึกษาวิจัยเรื่องการกระจายอำนาจของกระทรวง ทบวง กรม ลงสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2544.
- การปกครอง, กรม กระทรวงมหาดไทย. คู่มือปฏิบัติงานเกี่ยวกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, 2537.
- _____. คู่มือปฏิบัติงานเกี่ยวกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่นกรมการปกครอง, 2551.
- กิตติ สุทธิสัมพันธ์. ความคิดเห็นของตัวแทนออกของต่อพิธีการศุลกากรในการนำสินค้าเข้าจากต่างประเทศ : ศึกษากรณีการนำเข้าทางสำนักงานศุลกากรท่าอากาศยานกรุงเทพ. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2545.
- คณะกรรมการราชกฤษฎีกา, สำนักงาน. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 124. ตอนที่ 47ก. วันที่ 24 สิงหาคม 2550. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2550.
- คำสั่งกรมการปกครองที่ 282 / 2542 สั่ง ณ วันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2542
- จรรยา สุภาพ. หลักรัฐศาสตร์. ฉบับแก้ไข. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2543.
- จิรพงษ์ ทองภูบาล. ความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตเทศบาลตำบลแกดำ อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ รป.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2551.
- จิรายุ ทรัพย์สิน. ความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อการเลือกตั้ง ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร : ศึกษาเฉพาะกรณีนิสิตปริญญาตรี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2545.
- จำเรียง ภาวจิตร. "สาธารณมิตติ," เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมศึกษา 4 (เล่ม 2). กรุงเทพฯ : บริษัทสารมวลชน จำกัด, 2536.

- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2543.
- ฉลวย พ่วงพลับ. การศึกษาบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน : กรณีศึกษาอำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา. การศึกษาค้นคว้าอิสระ ปร.ม. ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา, 2547.
- เฉลิมศักดิ์ แหงมงาม. “ข้อการะเกด 10 นครน้ำเนา,” พรรษามหาชาติ. (เมษายน – มิถุนายน 2535). 5 (2) : 140-148.
- ชุมพล ทองแถม. บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ภายใต้นโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น กรณีศึกษาอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ. การศึกษาค้นคว้าอิสระ ปร.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2548.
- ณรงค์เดช จอหนาน. บทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2550.
- ดำริ คำภัดัน. บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านกับการปกครองท้องถิ่น : กรณีศึกษาอำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี. การศึกษาค้นคว้าอิสระ ร.ม. (การเมืองการปกครอง). นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2550.
- ท้องถิ่นอำเภอนาคู, สำนักงาน. รายงานการประเมินมาตรฐานการปฏิบัติราชการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กาฬสินธุ์ : สำนักงานท้องถิ่นอำเภอนาคู, 2557.
- นรินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ. บทบาทอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านและการปกครองท้องถิ่น. รายงานการวิจัย คณะกรรมการพัฒนากฎหมาย. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2546.
- นรินทร์ อุ่นเรือน. การปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ : กรณีศึกษาอำเภอนันทนิคม จังหวัดชลบุรี. ปัญหาพิเศษ ปร.ม. (การบริหารงานท้องถิ่น). ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา, 2549.
- นิทัศน์ ต้นจันทน์. บทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตเทศบาลที่ฐานะมาจากสุขาภิบาลในเขตอำเภอบ้านบึง อำเภอนันทนิคม จังหวัดชลบุรี. รายงานการศึกษาอิสระ ปร.ม. (การปกครองท้องถิ่น). ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2553.
- บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2553.

ปรีดา ชิตทรงสวัสดิ์. ความคิดเห็นของปศุสัตว์อำเภอในภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่องานส่งเสริม
ปศุสัตว์. วิทยานิพนธ์ วท.ม. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2543.

“พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ร.ศ. 116,” ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 14 ตอนที่ 27 หน้า 98.
30 พฤษภาคม 2440.

“พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457,” ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 31.
หน้า 229. 17 กรกฎาคม 2457.

“พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล,” ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 116 ตอนที่
70 ก หน้า 1. 31 ตุลาคม 2542.

“พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2551,” ราชกิจจานุเบกษา.
เล่มที่ 125. ตอนที่ 27 ก. หน้า 98-102. 5 กุมภาพันธ์ 2551.

“พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2552,” ราชกิจจานุเบกษา.
เล่มที่ 126. ตอนที่ 100 ก. หน้า 1-2. 30 ธันวาคม 2552.

เพทาย สิริมุสิกะ. การตัดสินใจของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในเขตพื้นที่การศึกษาสงขลาต่อ
การศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.
(รัฐศาสตร์). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2547.

มนตรี พิริยะกุล. กรอบแนวความคิดการวิจัย. สืบค้นเมื่อ 30 มีนาคม 2557, จาก [http://www.ru.
ac.th](http://www.ru.ac.th), 2551.

ยงยุทธ ชุ่มฤดี. บทบาทในการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตพื้นที่อำเภอแกลง
จังหวัดระยอง. รายงานการศึกษาอิสระ รุป.ม. (การปกครองท้องถิ่น). ขอนแก่น :
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 25531.

บุษกร ศิริสานต์. บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการบริหารท้องถิ่นในเขตตำบลห้วยยาง
อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร. วิทยานิพนธ์ รุป.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์). สกลนคร :
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 2555.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊ค
พับลิเคชั่นส์ จำกัด, 2546.

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550,” ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 124. ตอนที่ 47 ก. 24 สิงหาคม 2550.

เรืองเวทย์ แสงรัตนา. **ความคิดเห็นและความสนใจของนักเรียนเตรียมทหารเกี่ยวกับอัตราเพิ่มประชากรของประเทศไทย.** วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2543.

วิลาวรรณ พิพัฒน์ชัยกร. **การศึกษาการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม.** การค้นคว้าอิสระ ปร.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2547.

วัชรินทร์ บรรดาศักดิ์. **ความคาดหวังของประชาชนต่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี.** วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การบริหารและพัฒนาประชาคมเมืองและชนบท). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, 2548.

วัลลภ รัฐฉัตรานนท์. **ระเบียบวิธีวิจัยทางการบริหาร.** ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2545.

ศิริพงษ์ ศรีงาม. **ความคาดหวังของผู้นำครัวเรือนต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลม่น อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี.** วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา). จันทบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, 2554.

ศุภวัฒน์กร วงศ์นวุธ และพีรสิทธิ์ คำนวนศิลป์. **สถิติพื้นฐานเพื่อผู้บริหารท้องถิ่น : เอกสารตำราหลักประกอบการเรียนการสอนหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น วิชาสถิติสำหรับนักบริหารท้องถิ่น.** กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2552.

สยาม เจริญอินทร์พรหม. “อบต. เป็นเทศบาลทั้งหมด สถานะของกำนันผู้ใหญ่บ้านจะเป็นอย่างไร,” **ผู้นำท้องถิ่น.** (กุมภาพันธ์ 2552). 9 (96) : 93-97, 2552.

สิริรัตน์ ถาวรสุวรรณ. **แปลจาก Nunnally. ความคิดเห็นและทัศนคติ.** [On-line]. Available : <http://dcms.thailis.or.th/dcms/advance>. (21 มิถุนายน 2555).

สมนึก ภัททิยธนี. **การวัดผลการการศึกษา.** มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2554.

แสงจันทร์ เหล่าสาย. **การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน : ศึกษากรณีอำเภอคูคต จังหวัดกาฬสินธุ์.** การค้นคว้าอิสระ ปร.ม. (นโยบายสาธารณะ). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2553.

หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0311.2/ว2145 ลงวันที่ 4 ส.ค. 2542

- อนัญญา นาคใหญ่. บทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านภายหลังการกระจายอำนาจไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. รายงานการศึกษาอิสระ รป.ม. (การปกครองท้องถิ่น). ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2553.
- อภิชาติ เทพชมพู่. การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอจังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ รป.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2553.
- อรุณ กอเข้ม. ความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเขตอำเภอสังขม จังหวัดหนองคาย. การศึกษาค้นคว้าอิสระ รป.ม. (วิทยาการจัดการ). นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2551.
- อำเภอเขาวง. รายงานผลการปฏิบัติราชการตามคำรับรอง ปี 2557 ของอำเภอเขาวง. กापสินธุ์ : ที่ว่าการอำเภอเขาวง, 2557.
- Best, J. W. **Research in Education Englewood Cliffs.** NJ : Prentice-Hall, 1977.
- Good, C. V. **Dictionary of Education.** 3rd ed. New York : McGraw-Hill, 1973.
- Isaak, A. C. **Scope and Methods of Political Science : An Introduction to the Methodology of Political Inquiry.** 3rded. Illinois : The Dorsey Press, 1981.
- Oskamp, S. **Attitudes and Opinions.** New Jersey : Prentice-Hall Inc, 1977.
- Webster. **Country Dictionary.** New York : World Publishing Company, 1968.
- Likert, R. **New Patterns of Management.** New York : McGraw-Hill, 1970.
- Yamane, T. **Statistics : an Introductory Analysis.** New York : Harper and Row, 1973.

ภาคผนวก ก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง
จังหวัดกาฬสินธุ์

*****

คำชี้แจง

แบบสอบถามชุดนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกำหนดให้มีการสอบถามถึงข้อมูล จำนวน 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อาชีพ ระดับการศึกษา และตำบลที่อาศัยอยู่ จำนวน 4 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยครอบคลุมเนื้อหา 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการปกครอง และการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม ด้านการอำนวยความสะดวกและคุณภาพชีวิตให้กับประชาชน ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านการบริการและการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น จำนวน 30 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

ผู้วิจัยต้องขอขอบพระคุณในความร่วมมือของท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ อย่างไรก็ตาม ข้อมูลและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่ได้จากท่าน ทางผู้วิจัยจะถือเป็นความลับอย่างเคร่งครัด โดยจะไม่เปิดเผยชื่อหรือแหล่งที่มาของข้อมูลแก่บุคคลใดทั้งสิ้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากท่านเสียก่อนเท่านั้น

ขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

นายคมสันต์ เสวยราช

นักศึกษาลัทธิรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ตรงตามสภาพความเป็นจริงของท่าน

1. เพศ

v1

1. ชาย   2. หญิง

2. อาชีพ

v2

1. เกษตรกรรม
 2. รับจ้างทั่วไป
 3. รับราชการ/พนักงานส่วนราชการ/รัฐวิสาหกิจ
 4. ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว
 5. พนักงานเอกชน

3. ระดับการศึกษา

v3

1. ประถมศึกษา
 2. มัธยมศึกษา
 3. ปวช./ปวส.หรือเทียบเท่า
 4.ปริญญาตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป

4. ตำบลที่อาศัยอยู่

v4

1. ตำบลคุ้มเก่า
 2. ตำบลกุดสิมคุ้มใหม่
 3. ตำบลสงเปลือย
 4. ตำบลหนองฝือ
 5. ตำบลสระพังทอง
 6. ตำบลกุดปลาข้าว

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอ
เขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด
เกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง
จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยพิจารณาว่าผู้ใหญ่บ้านของท่านมีคุณลักษณะอย่างนี้มากน้อย
เพียงใด

ข้อที่	การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ ของผู้ใหญ่บ้าน	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	1. ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย					
1	มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของทางราชการให้ประชาชนในท้องที่ปกครองทราบ					
2	มีการจัดหมู่บ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อย					
3	มีการป้องกันโรคติดต่อหรือโรคระบาดซึ่งเกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน					
4	มีการสอดส่องดูแล จัดเวรยามรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน					
5	มีการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมาย					
	2. ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม					
6	มีการตรวจตรา ดูแลรักษาสิ่งซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์ในหมู่บ้าน เช่น สระน้ำ ศาลาที่เลี้ยงปลุ่สัตว์ เป็นต้น					
7	มีการสำรวจปัญหาความต้องการในการประกอบอาชีพของประชาชน					
8	มีการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพราษฎร					

ข้อที่	การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ ของผู้ใหญ่บ้าน	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	2. ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม					
9	มีการส่งเสริมสนับสนุนการจัดทำสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์					
10	มีการส่งเสริมการศึกษาให้กับประชาชน					
11	มีการส่งเสริมทำนุบำรุงศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น					
	3. ด้านการอำนวยความสะดวกธรรมชาติและ กฎหมายให้กับประชาชน					
12	มีการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความสามัคคี และ ความสามานฉันท์ในหมู่บ้าน					
13	มีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับ กฎหมายเบื้องต้นแก่ประชาชน					
14	มีการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับกฎหมายเบื้องต้นแก่ ประชาชน					
15	มีการช่วยเหลือประชาชนที่ถูกละเมิด เปรียบ					
16	การช่วยไกล่เกลี่ยลดความขัดแย้ง และระงับ ข้อพิพาทของราษฎรในหมู่บ้าน					
17	มีการแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการกระทำความผิด และคดีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน					
	4. ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม					
18	จัดให้มีการบำรุงรักษาพัฒนาแหล่งน้ำ					
19	จัดให้มีการปรับปรุงบำรุงดิน					
20	จัดให้มีการปลูกป่าทดแทน					

ข้อที่	การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ ของผู้ใหญ่บ้าน	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
21	การร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม					
22	มีการส่งเสริมให้ความรู้แก่ราษฎรในการ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม					
23	มีการส่งเสริมให้ราษฎรดูแลรักษาความ สะอาดและกำจัดขยะมูลฝอยในหมู่บ้าน					
24	มีการดำเนินการเกี่ยวกับการป้องกันและ ปราบปรามการตัดไม้ทำลายป่าในพื้นที่					
	5. ด้านการบริการและการปฏิบัติงานตาม กฎหมายอื่น					
25	การอำนวยความสะดวก และให้บริการแก่ ราษฎรในหมู่บ้าน เช่น การให้บริการงาน ทะเบียนและบัตรฯ					
26	การปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายอาญาการ ป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน					
27	การสนับสนุนการทำงานขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น					
28	การประสานงานช่วยเหลือเจ้าหน้าที่จาก ส่วน ราชการอื่นที่เข้าไปทำงานในท้องที่					
29	การส่งเสริมให้ราษฎรปฏิบัติงานตามนโยบาย ของรัฐบาล					
30	การส่งเสริมให้ราษฎรปฏิบัติตนให้อยู่ใน กรอบกฎหมาย					

ตอนที่ 3 แบบสอบถามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่
บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

ขอให้ท่านแสดงความคิดเห็นที่มีต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่
บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ในแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย.....

.....

2. ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม.....

.....

3. ด้านการอำนวยความสะดวกและกฎหมายให้กับประชาชน.....

.....

4. ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.....

.....

5. ด้านการบริการและการปฏิบัติงานตามกฎหมายอื่น.....

.....

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้

ภาคผนวก ข

ค่าความสอดคล้องของเครื่องมือ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางภาคผนวกที่ 1 การวิเคราะห์ค่าความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม

คำถาม ข้อที่	คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ			รวมค่า IOC	ค่า IOC เฉลี่ย
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
1	+1	+1	+1	3	1
2	+1	+1	+1	3	1
3	+1	+1	+1	3	1
4	+1	+1	+1	3	1
5	+1	+1	+1	3	1
6	+1	+1	+1	3	1
7	+1	+1	+1	3	1
8	+1	+1	+1	3	1
9	+1	+1	+1	3	1
10	+1	+1	+1	3	1
11	+1	+1	+1	3	1
12	+1	+1	+1	3	1
13	+1	+1	+1	3	1
14	+1	+1	+1	3	1
15	+1	+1	+1	3	1
16	+1	+1	+1	3	1
17	+1	+1	+1	3	1
18	+1	+1	+1	3	1
19	+1	+1	+1	3	1
20	+1	+1	+1	3	1
21	+1	+1	+1	3	1
22	+1	+1	+1	3	1
23	+1	+1	+1	3	1
24	+1	+1	+1	3	1
25	+1	+1	0	2	0.67

คำถาม ข้อที่	คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ			รวมค่า IOC	ค่า IOC เฉลี่ย
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
26	+1	+1	+1	3	1
27	+1	+1	+1	3	1
28	0	+1	+1	2	0.67
29	+1	+1	+1	3	1
30	+1	+1	+1	3	1

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ค

ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางภาคผนวกที่ 2 ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
X1	126.0000	157.179	.582	.949
X2	125.9500	157.741	.634	.948
X3	126.0500	160.305	.304	.952
X4	126.1000	160.913	.211	.954
X5	126.2250	156.846	.474	.950
X6	126.2000	154.267	.699	.948
X7	126.1750	154.917	.736	.947
X8	126.1500	153.618	.869	.946
X9	126.0250	155.922	.532	.949
X10	126.0000	157.846	.580	.949
X11	126.0250	157.410	.534	.949
X12	125.9750	157.307	.668	.948
X13	126.2000	153.600	.839	.947
X14	126.2750	156.820	.468	.950
X15	126.2250	154.897	.715	.948
X16	126.2500	156.859	.533	.949
X17	126.1500	156.387	.676	.948
X18	126.1750	153.994	.705	.948
X19	126.1500	154.079	.779	.947
X20	126.0750	155.199	.728	.948
X21	125.8250	158.712	.385	.951
X22	125.8000	159.138	.432	.950

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
X23	125.7500	160.141	.485	.950
X24	125.7750	159.615	.472	.950
X25	126.2250	152.128	.723	.947
X26	126.2000	152.574	.801	.947
X27	126.1750	153.071	.859	.946
X28	126.1500	153.618	.869	.946
X29	126.1250	154.215	.814	.947
X30	125.9250	156.533	.722	.948

Reliability Coefficients

N of Cases = 40.00

N of Item = 30

Alpha = .950

งานวิจัยนี้มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.95

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ง

หนังสือขอความอนุเคราะห์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ที่ บว. ว๐๕๒๐/๒๕๕๘

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

อ.เมือง จ.มหาสารคาม ๔๔๐๐๑

๒๔ เมษายน ๒๕๕๘

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน นางนิตยา พลกล้า

ด้วย นายคมสันต์ เสวยราช รหัสประจำตัว ๕๖๘๒๖๐๐๑๐๔๐๘ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำ วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์” เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

- เพื่อ ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา ภาษา
- ตรวจสอบด้านการวัดและประเมินผล
- ตรวจสอบด้านสถิติ การวิจัย
- อื่นๆ ระบุ.....

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุนมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สนธิ เต็มเมืองชัย)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

นิตยา พลกล้า

น. นิตยา พลกล้า

(นางนิตยา พลกล้า)

บัณฑิตวิทยาลัย

โทรศัพท์, โทรสาร ๐ - ๔๓๗๒ - ๕๔๓๘

ที่ บว. ๖๐๕๒๐/๒๕๕๘

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

อ.เมือง จ.มหาสารคาม ๔๔๐๐๑

๒๔ เมษายน ๒๕๕๘

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน **นางสาวเกษร ชรรมเกษร**

ด้วย นายคมสันต์ เสวยราช รหัสประจำตัว ๕๖๘๒๖๐๑๐๔๐๘ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำ วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์” เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

เพื่อ ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา ภาษา

ตรวจสอบด้านการวัดและประเมินผล

ตรวจสอบด้านสถิติ การวิจัย

อื่นๆ ระบุ..... MAHASARAKHAM UNIVERSITY

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

นางสาวเกษร ชรรมเกษร
๒๕๕๘ ๒๕๕๘

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สนธิ์ ตีเมืองซ้าย)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

นางสาวเกษร ชรรมเกษร

บัณฑิตวิทยาลัย

โทรศัพท์, โทรสาร ๐ - ๔๓๗๒ - ๕๔๓๘

ที่ บว. ว ๐๕๒๐/๒๕๕๘

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อ.เมือง จ.มหาสารคาม ๔๔๐๐๑

๒๔ เมษายน ๒๕๕๘

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน ว่าที่ร้อยตรีจักรกริช เขียมตัว

ด้วย นายคมสันต์ เสวยราช รหัสประจำตัว ๕๖๘๒๖๐๐๑๐๔๐๘ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชา
รัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำ
วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์”
เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ
ความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

- เพื่อ ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา ภาษา
- ตรวจสอบด้านการวัดและประเมินผล
- ตรวจสอบด้านสถิติ การวิจัย
- อื่นๆ ระบุ.....

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี
ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สนธิ เต็มเมืองชัย)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

- อนุมัติเป็น ผู้เชี่ยวชาญ
ดร. รณเดช ธีระวิวัฒน์

จักรกริช เขียมตัว
ปลัดสำนัก

บัณฑิตวิทยาลัย

โทรศัพท์, โทรสาร ๐ - ๔๓๗๒ - ๕๔๓๘

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นายคมสันต์ เสวยราช
วัน เดือน ปีเกิด	14 เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2530
ที่อยู่ปัจจุบัน	6 หมู่ 2 ตำบลลำชี อำเภอน้องชัย จังหวัดกาฬสินธุ์
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2553	รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (รป.บ.) สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
พ.ศ. 2558	รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รป.ม.) สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY